

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVESITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η περίπτωση της τρίτης ηλικίας και η σχέση της με τα Μέσα. Μια ψυχολογική
διερευνητική προσέγγιση.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ζωή Αλεξούλη

ΑΘΗΝΑ , 2018

Τριμελής Επιτροπή

Μαριάννα Ψύλλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

Χρυσάνθη Αυλάμη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Μάγδα Τσολάκη, Καθηγήτρια Γ' Νευρολογική Κλινική του ΑΠΘ

Copyright © Ζωή Αλεξούλη, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	8
Μεθοδολογία.....	9
Κεφάλαιο 1:	16
Ψυχολογία και Μέσα Επικοινωνίας.....	16
Κεφάλαιο 2:	19
Επικοινωνία και Μέσα.....	19
Κεφάλαιο 3:	22
Τρίτη ηλικία - Ορισμοί - Χαρακτηριστικά	22
Ποσοτική ανάλυση ερωτηματολογίων	25
Στατιστική ανάλυση	27
Παράθεση μέσων όρων	28
Έλεγχος ανεξαρτησίας chi –square	44
Συμπεράσματα στατιστικής ανάλυσης.....	57
Ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων	60
<i>Σύνθεση συνεντεύξεων-θεματικές ενότητες</i>	78
Συμπεράσματα ανάλυσης συνεντεύξεων	88
Κεφάλαιο 5:	90
Συζήτηση.....	90
Κριτική της συγκεκριμένης έρευνας - Περιορισμοί.....	92
Συμπεράσματα.....	93
Βιβλιογραφία	95
Ελληνόγλωσση.....	95
Ξενόγλωσση	97
Διαδικτυακές πηγές.....	97
Παράρτημα.....	100
Ερωτηματολόγιο	100

Πίνακες

Πίνακας 1. 1η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και χρήσης internet.....	45
Πίνακας 2. 2η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ Σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και αποστολής μηνυμάτων στο κινητό.....	46
Πίνακας 3. 3η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ Σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και χρήσης σελίδων κοινωνικής δικτύωσης.....	47
Πίνακας 4. 4η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και αξιοπιστίας μέσων ενημέρωσης	48
Πίνακας 5. 5η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με νέα μέσα	49
Πίνακας 6. 6η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και ηλεκτρονικού υπολογιστή	50
Πίνακας 7. 7η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και χρήσης facebook.....	51
Πίνακας 8. 8η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και σχέσης με την τεχνολογία	52
Πίνακας 9. 9η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και λόγου μη χρήσης νέων μέσων.....	53
Πίνακας 10. 10η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ θετική συμβολή νοητικής ενδυνάμωσης στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού.....	54
Πίνακας 11. 11η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και γνώσης προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή..	55
Πίνακας 12. 12η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ φύλου και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με τα νέα μέσα.....	56

Γραφήματα

Πίτα 1. Φύλο	28
Πίτα 2. Ηλικία.....	29
Πίτα 3. Τόπος διαμονής.....	29
Πίτα 4. Εκπαίδευση.....	30
Πίτα 5. Επικοινωνία με οικείους.....	30
Πίτα 6. Επικοινωνία και τεχνολογία.....	31
Πίτα 7. Συχνότητα συναναστροφών.....	32
Πίτα 8. Σχέση με τεχνολογία.....	33
Πίτα 9. Πόσοι διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή.....	33
Πίτα 10. Γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή.....	34
Πίτα 11.Χρήση σταθερού τηλεφώνου.....	35
Πίτα 12 .Χρήση κινητού τηλεφώνου.....	35
Πίτα 13. Αξιοποίηση κινητού τηλεφώνου.....	37
Πίτα 14. Ποιο από τα Παραδοσιακά Μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο.....	38
Πίτα 15. Ποιο από τα Νέα Μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο.....	40
Πίτα 16. Ενδιαφέρον για εξοικείωση με Νέα Μέσα.....	41
Πίτα 17. Τρόπος εξοικείωσης με Νέα Μέσα.....	42
Πίτα 18. Ποια μέσα είναι πιο αξιόπιστα.....	42
Πίτα 19. Γνώση νοητικής ενδυνάμωσης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή.....	43
Πίτα 20. Γνώση ότι η νοητική ενδυνάμωση ευνοεί το μυαλό.....	44

Περίληψη

Η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων και η έξαρση των μέσων επικοινωνίας, τα οποία κατακλύζουν την καθημερινότητα μας, εγείρουν ερωτήματα ως προς την ικανότητα των ανθρώπων αυτών να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα. Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στη διερεύνηση της σχέσης των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών (65+) με τα μέσα επικοινωνίας και την ικανότητα εξοικείωσης τους με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας. Βασίζεται τόσο στην ποσοτική ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τη χορήγηση 100 ερωτηματολογίων σε ανθρώπους 65(+) με τη βοήθεια του εργαλείου στατιστικής SPSS 21, όσο και στην ποιοτική ανάλυση πέντε συνολικά ημι-δομημένων συνεντεύξεων με την ποιοτική μέθοδο της θεματικής κατηγοριοποίησης. Συμπερασματικά, οι άνθρωποι των μεγαλύτερων ηλικιών δε φαίνεται να εξοικειώνονται τόσο εύκολα με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας και επιμένουν περισσότερο στα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας. Παρατηρήθηκε ωστόσο μια άξια αναφοράς τάση και ανάγκη περαιτέρω εξοικείωσης, κυρίως μέσα από τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Δύσπιστοι παρουσιάζονται γενικότερα ως προς όλα τα μέσα επικοινωνίας αναφορικά με την ενημέρωσή τους, ενώ ειδικότερα τα νεότερα έχουν συσχετιστεί αρκετά με την «παραπληροφόρηση».

The case of the elderly and its relation to the Media. A psychological exploratory approach.

Zoe Alexouli

Abstract

The increase in the number of elderly people and the upsurge of the media that flood our everyday life raises questions as to the ability of these people to adapt to the new reality. The present study aims to explore the relationship between older people (65+) and the media and their ability to get acquainted with newer communication technologies. Both the quantitative analysis of the data with the use of 105 questionnaires in people 65 (+) and the help of the statistical tool, SPSS 21 using chi-square method, as well as the qualitative analysis of five semi-structured interviews using the thematic categorization method. In conclusion, older people do not seem to be easily familiar with modern communication technologies, preferring traditional media have nevertheless observed a worthwhile trend reference and need to become familiar with newer media, notably through the use of the internet. Impudents are generally presented with regard to all means of communication with regard to their information, and especially new media have been sufficiently associated with misinformation.

Key words: Elderly, Communication, Media, Psychology

Εισαγωγή

Τα τεχνολογικά επιτεύγματα των τελευταίων δεκαετιών και οι ταχύτατοι ρυθμοί εξέλιξης των μέσων επικοινωνίας καθώς και η επιρροή που ασκούν στην καθημερινότητα μας, έχει αποτελέσει αντικείμενο γενικότερου προβληματισμού ως προς την ιδανικότερη διαχείριση τους με στόχο τη βελτίωση του βιωτικού επιπέδου. Η επικοινωνία των ανθρώπων έχοντας περάσει από διάφορα στάδια και μορφές κατά τη διάρκεια της εξέλιξης, αποτελώντας όμως πάντοτε σημείο αναφοράς στη ζωή των ανθρώπων, καθίσταται σήμερα περισσότερο εύκολη παρά ποτέ. Οι εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας, μέσω της χρήσης της τεχνολογίας οδήγησαν στη δημιουργία ενός «παγκόσμιου οικουμενικού χωριού», οι αποστάσεις εκμηδενίζονται, η ψηφιοποίηση των μέσων κερδίζει έδαφος, η ανθρώπινη επαφή και η επικοινωνία στην παραδοσιακή της μορφή φαίνεται να «απειλείται» ενώ εξακολουθεί να αποτελεί το ζητούμενο και βασικότατη ανθρώπινη ανάγκη.

Το προσδόκιμο της επιβίωσης έχει αυξηθεί με συνέπεια να έρχεται στο προσκήνιο το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο των συζητήσεων πολλών επιστημονικών κλάδων. Οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με τις αλλαγές που η επιστήμη και η τεχνολογία επιτυγχάνουν με σκοπό τη βελτίωση της καθημερινότητας των ανθρώπων, αλλαγές τις οποίες η ευαίσθητη ηλικιακή αυτή ομάδα, δυσκολεύεται να παρακολουθήσει. Υπάρχει μια διείσδυση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των εφαρμογών τους και των Τεχνολογιών της πληροφορίας σχεδόν σε κάθε πτυχή της ζωής μας. Καθίσταται σαφές ότι η τεχνολογία, και ειδικότερα οι τεχνολογίες επικοινωνίας που απασχόλησαν στη συγκεκριμένη εργασία, όταν λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και ιδιαιτερότητες των ηλικιωμένων ανθρώπων, θα μπορέσουν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά και να συνεισφέρουν στην προσωπική ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «Ψυχολογία και Μέσα Επικοινωνίας», κρίθηκε χρήσιμο να γίνει αναφορά στον κλάδο της Ψυχολογίας των Μέσων η οποία συνδυάζοντας τη μελέτη και την κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, με την ταυτόχρονη κατανόηση των μέσων και των νέων τεχνολογιών, προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα που γεννιούνται μέσα από τη σχέση αυτή. Αρχικά αναφέρθηκαν έννοιες

από τον ευρύτερο χώρο της κοινωνικής Ψυχολογίας, γίνεται αναφορά στην ψυχολογία της μάζας, στην Ψυχανάλυση και στη σύνδεση της με Μέσα Επικοινωνίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Επικοινωνία και Μέσα», μας απασχόλησαν ορισμοί, χαρακτηριστικά και θεωρίες των μέσων επικοινωνίας, ενώ το τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Τρίτη ηλικία-Ορισμοί- Χαρακτηριστικά» περιγράφει τα χαρακτηριστικά του γήρατος, τις ιδιαιτερότητες των ηλικιωμένων ανθρώπων, καθώς και τη σχέση τους με τα νεότερα μέσα επικοινωνίας.

Από τη μία πλευρά, η σχετική αποστασιοποίηση των ηλικιωμένων από τα νεότερα μέσα επικοινωνίας, ο τρόπος που οι ίδιοι αντιλαμβάνονται έναν κόσμο που απομακρύνεται από την ουσιαστική επικοινωνία και την ανθρώπινη επαφή και η προσπάθεια τους να συμβαδίσουν με το νέο τρόπο ζωής σε έναν μαραθώνιο τεχνολογικής εξέλιξης χωρίς τέλος και από την άλλη η διαπίστωση της χρησιμότητας της τεχνολογίας στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Καθίσταται επομένως σημαντικό, να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των ανθρώπων αυτών ως προς την εξοικείωση τους με τα νεότερα μέσα επικοινωνίας.

Μεθοδολογία

Ένα σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι της οποιαδήποτε έρευνας, η οποία έχει αξιώσεις να χαρακτηρίζεται ως επιστημονική, είναι η μέθοδος ή οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν για τη διεξαγωγή της, οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή της μίας μεθόδου και όχι μιας άλλης, τα λογικά επιχειρήματα καθώς και η βιβλιογραφία που βρίσκονται πίσω από τις προτάσεις (Σταλίκας 2005: 20, 40, 109).

Στη συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποιήθηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση ως βάση για να συλλέξουμε περισσότερες πληροφορίες για το υπό συζήτηση θέμα που είναι «Η σχέση των ανθρώπων 65+ με τα Μέσα Επικοινωνίας». Μελετήθηκαν έννοιες όπως «η Ψυχολογία σε σχέση με τα Μέσα», «η Ψυχανάλυση» η «Επικοινωνία», «τα Μέσα Επικοινωνίας», «τα Παραδοσιακά Μέσα», «τα Νέα Μέσα», «η ψηφιακή επανάσταση», «η ψυχολογία των μαζών», «η Μαζική Επικοινωνία», «τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», «η Τρίτη ηλικία», «το γήρας» , «τα χαρακτηριστικά του γήρατος» «Τρίτη ηλικία και νεότερα Μέσα Επικοινωνίας».

Ανατρέχοντας λοιπόν, στη σχετική βιβλιογραφία, διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν λιγοστές διαθέσιμες μελέτες σχετικά με τη χρήση των μέσων επικοινωνίας από ηλικιωμένους. Πιο συγκεκριμένα (Leist 2013, AGE 2008) μέσα από μελέτες στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο βασίλειο, διερευνήθηκε η σημασία της χρήσης των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας από τους ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών και η συμβολή τους στην ποιοτικότερη διαβίωση τους, στη μείωση του συναισθήματος της μοναξιάς, καθώς και οι πιθανές αρνητικές συνέπειες από τη χρήση τους. Από τις συγκεκριμένες μελέτες φάνηκε ότι η χρήση του διαδικτύου ως μεθόδου για ενημέρωση, αλλά και διατήρηση της κοινωνικής επαφής, αυξάνεται σταδιακά σε έναν βαθμό. Ενώ δε χρησιμοποιούν την τεχνολογία στο έπακρον, υπάρχει μια σταθερή ανοδική πορεία ως προς τη χρήση και μια γενικότερη τάση για περεταίρω εξοικείωση τους με τα νεότερα μέσα τα οποία με τη σωστότερη αξιοποίηση, μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμες πηγές γνώσης, ψυχαγωγίας, εναλλακτικής κοινωνικοποίησης ακόμη και να φανούν χρήσιμα για την υγεία τους.

Από τα πρώτα στάδια εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας, διαπιστώθηκε ότι τα ερευνητικά ερωτήματα που πρόκειται να τεθούν, αρμόζει να ειπωθούν υπό το πρίσμα μιας ποσοτικής μεθοδολογίας. Κρίθηκε λοιπόν σκόπιμο, να δημιουργηθεί ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο να περιλαμβάνει ερωτήματα που απασχολούν τη συγκεκριμένη έρευνα, και με τη βοήθεια της χρήσης του SPSS 21 επιχειρήθηκε η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων. Η μέθοδος αυτή παρέχει τη δυνατότητα συγκέντρωσης πολυάριθμων δεδομένων σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η μέγιστη συνεισφορά είναι ότι μέσα από μια ποσοτική ανάλυση, μια νέα θεωρία, υπόθεση ή συσχέτιση έρχεται στην επιφάνεια για να κατανοηθεί καλύτερα ένα φαινόμενο (Σταλίκας, 2005: 191)

Ο πληθυσμός αναφοράς της μελέτης ήταν 100 άτομα. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο 25 ερωτήσεων, το οποίο είναι προϊόν και αποτέλεσμα μελέτης της ίδιας της ερευνήτριας αφού προηγήθηκε πιλοτική έρευνα μέσα από τη χορήγηση σε 15 άτομα. Οι ερωτήσεις επινοήθηκαν μετά από την μελέτη γύρω από τη σχέση των ηλικιωμένων με την τεχνολογία και έχοντας ως βάση τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα. Όσοι έλαβαν μέρος στην έρευνα ενημερώθηκαν για το σκοπό της, καθώς και ότι η συμμετοχή τους είναι εθελοντική. Τα στοιχεία των συμμετεχόντων παραμένουν ανώνυμα και δε συνδέονται με τις απαντήσεις, διαφυλλάσσοντας έτσι το απόρρητο του κάθε συμμετέχοντα.

Η χορήγηση πραγματοποιήθηκε είτε με online ερωτηματολόγια μέσω google, είτε με άμεση παράδοση και παραλαβή, και επιλέχθηκε ως μέθοδος άντλησης αξιολογικών δεδομένων, τα οποία στη συνέχεια αξιοποιήθηκαν ως βάση συμπερασμάτων, πιθανολογικών ερμηνειών και εξηγήσεων μέσα από την αποδοχή ή την απόρριψη των αρχικών υποθέσεων της μελέτης (Corder & Foreman, 2014).

Οι περισσότερες ερωτήσεις ήταν κλειστού, αντικειμενικού τύπου με διχοτομικές ερωτήσεις (ναι/ όχι), ερωτήσεις βαθμονόμησης (καθόλου/ λίγο κλπ.) και ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής ανάμεσα σε εύλογες απαντήσεις (πτυχίο/ μεταπτυχιακό). Κάποιες ήταν πολλαπλών απαντήσεων και οι συμμετέχοντες έπρεπε να επιλέξουν στην ίδια ερώτηση περισσότερες από μία απαντήσεις. Αναλυτικά, το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου περιελάμβανε δημογραφικές ερωτήσεις με τις οποίες καταγράφηκαν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων, όπως φύλο κλπ. Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελείται από ερωτήσεις που αφορούν στη σχέση των ηλικιωμένων με τα μέσα επικοινωνίας.

Οι περισσότερες ερωτήσεις είναι βάσει της πενταβάθμιας κλίμακας τύπου Likert και έχουν την μορφή 1= καθόλου/ 2= λίγο/ 3= μέτρια/ 4= πολύ/ 5= πάρα πολύ. Μερικές άλλες είναι επιλογής ανάμεσα σε «ναι» και «όχι» και οι υπόλοιπες είναι επιλογής ανάμεσα σε 2 ή 3 πιθανές εύλογες απαντήσεις (π.χ. μορφωτικό επίπεδο). Στην κατασκευή του ερωτηματολογίου, έγινε προσπάθεια να διατυπωθούν οι ερωτήσεις με απλότητα και σαφήνεια, τηρώντας μια λογική ακολουθία σε σχέση με το θέμα και την ομαδοποίησή τους. Για το λόγο αυτό, η εισαγωγή των δεδομένων έγινε σχετικά εύκολα στο SPSS με πληκτρολόγηση, εκτός από τις ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων, όπου απαιτήθηκε επανακωδικοποίηση των μεταβλητών. Οι υπόλοιπες ήταν ήδη κωδικοποιημένες, υπήρχαν δηλαδή αριθμοί ως κωδικοποιημένα εικονίδια δίπλα στις πιθανές απαντήσεις. Αποφεύχθηκε έτσι η κωδικοποίηση εκ των υστέρων, καθώς μια τέτοια διαδικασία -όσο πιο συχνά δηλαδή μεταφέρονται τα δεδομένα μεταξύ κωδικοποιημένων συστημάτων- αυξάνει τις πιθανότητες σφάλματος (Robson, 2000).

Όπως αναμενόταν, προέκυψε ένας πίνακας δεδομένων με στήλες από τις οποίες η καθεμία ξεχωριστά αναπαριστά μια μεταβλητή και έχει ονομαστεί από τη διατύπωση της ερώτησης. Ο πίνακας περιλαμβάνει 100 γραμμές, όπου κάθε γραμμή περιλαμβάνει τα ατομικά δεδομένα του κάθε συμμετέχοντα. Αξίζει ακόμη να

αναφερθεί, ότι οι μεταβλητές που συμπεριλήφθηκαν στις ερευνητικές υποθέσεις είναι κατηγορικές και για την επεξεργασία τους επιλέχθηκε η μέθοδος chi-square, η οποία βασίζεται στην κατανομή Chi-square και υπάρχει ως ξεχωριστή επιλογή στο στατιστικό εργαλείο SPSS 21.

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας μεταξύ των παρατηρούμενων τιμών γίνεται με εφαρμογή του chi-square, που ενδείκνυται στην περίπτωση ελέγχου κατηγορικών μεταβλητών, όπως είναι οι μεταβλητές που τέθηκαν στην έρευνα. Για να διευκολυνθεί η διαδικασία της στατιστικής επεξεργασίας, ορίστηκε εκ των προτέρων κάθε απάντηση να ισούται με έναν αριθμό (π.χ. άντρας = 1, γυναίκα = 2/ ναι = 1, όχι = 2). Το κριτήριο chi-square είναι γνωστό ως κριτήριο ελέγχου ανεξαρτησίας ή κριτήριο ελέγχου πινάκων συνάφειας. Το κριτήριο εξετάζει, αν οι δύο μεταβλητές που απαρτίζουν τον πίνακα διπλής εισόδου είναι ανεξάρτητες, ή όχι σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο. Πρόκειται ουσιαστικά, για στατιστικό έλεγχο, ο οποίος βασίζεται στη χρήση της στατιστικής κατανομής chi-square σε επίπεδο σημαντικότητας α . Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί, πως η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται για να συγκρίνει κατηγορικές μεταβλητές και να εκτιμήσει συσχετίσεις στατιστικά σημαντικές μεταξύ τους. Παρόλα αυτά, δεν παρέχονται επιπρόσθετα δεδομένα για την αιτία ή τις αιτίες των συσχετίσεων (Robson, 2000).

Σε κάθε περίπτωση σύγκρισης, διατυπώνεται η μηδενική υπόθεση H_0 , ότι η μεταβλητή χ είναι ανεξάρτητη από την μεταβλητή ψ . Εναλλακτικά, αν απορρίπτεται η H_0 , γίνεται δεκτή η H_1 , δηλαδή οι μεταβλητές χ , ψ είναι εξαρτημένες. Για να καταλήξουμε στην απόρριψη ή στην αποδοχή της μηδενικής υπόθεσης, πρέπει να συγκρίνουμε το δείκτη σημαντικότητας p , με την τιμή 0,05. Όταν η στάθμη σημαντικότητας είναι μικρότερη από την τιμή αυτή, όταν δηλαδή $p < 0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες (Corder & Foreman, 2014).

Μια έρευνα ωστόσο δεν είναι απαραίτητο να είναι μόνο ποσοτική ή ποιοτική, μπορεί να εμπεριέχει στοιχεία και από τις δύο μεθόδους, όπως είναι για παράδειγμα η λεγόμενη «τριγωνοποίηση» Η τριγωνοποίηση είναι δυνατόν να γίνει είτε μεταξύ ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων είτε μεταξύ μόνο των ποσοτικών είτε μεταξύ μόνο των ποιοτικών μεθόδων (Σταλίκας 2005 : 191,192)

Ακολούθησε στη συνέχεια η δημιουργία ερωτήσεων «ανοιχτού τύπου» με βάση τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και η διεξαγωγή πέντε συνεντεύξεων, ώστε να αναδειχθούν καλύτερα ενδεχομένως κάποιες πτυχές των θεμάτων που απασχολούν τη συγκεκριμένη εργασία. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι πέντε, δύο άντρες ηλικίας 89 και 72 ετών και τρεις γυναίκες, ηλικίας 63,72 και 82 ετών, πρόκειται για ανθρώπους διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου και επιλέχθηκαν με σκοπό να φέρουν πλούσιες πληροφορίες αναφορικά με το αντικείμενο της έρευνας. Οι ποιοτικές μέθοδοι βασίζονται στο πως κάθε υποκείμενο αντιλαμβάνεται τη δική του πραγματικότητα. Δεν απομονώνουν τις μεταβλητές ενός φαινομένου, αλλά τις μελετούν όπως αυτές εμφανίζονται μέσα στο πλαίσιο τους. Έχουν ως δείγμα μία ή λιγότες περιπτώσεις. Τα δεδομένα έχουν τη μορφή φυσικών περιγραφών, μακροσκελών συνεντεύξεων, παραδειγμάτων και περιέχουν λεπτομέρειες για το πως ο συμμετέχων βίωσε κάθε φορά τη συγκεκριμένη εμπειρία (Σταλίκας :190, 191)

Ακολούθησε η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και ο σχολιασμός των κεντρικών σημείων της κάθε μιας συνέντευξης ξεχωριστά και στη συνέχεια ακολούθησε η θεματική κατηγοριοποίηση των βασικών θεμάτων που απασχολούν στην παρούσα εργασία. Με τον τρόπο αυτό, επιχειρήθηκε η πρόσβαση σε εκείνες τις αντιλήψεις που είναι δυνατόν να αποκαλυφθούν σε μία συνέντευξη. Ωστόσο από οντολογική άποψη, οι αντιλήψεις, οι ερμηνείες και οι διαδράσεις των ανθρώπων συνιστούν σημαντικές ιδιότητες της κοινωνικής πραγματικότητας και από επιστημολογική άποψη ένας νομιμοποιημένος τρόπος να παράγουμε δεδομένα σχετικά με αυτές τις οντολογικές ιδιότητες είναι η εμπλοκή σε μία διαδραστική σχέση με τους ερωτηθέντες, αποκτώντας πρόσβαση σε όσα έχουν να δηλώσουν και να αφηγηθούν μέσα από τη διαδικασία των συνεντεύξεων (Mason 2011: 78, 80)

Ο κυριολεκτικός χαρακτήρας του περιεχομένου των απαντήσεων αποτέλεσε και το βασικό υλικό για την περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων, ωστόσο μια καθαρά κυριολεκτική ανάγνωση των δεδομένων δε θα μπορούσε να είναι εφικτή αφού ο κοινωνικός κόσμος αποτελούσε πάντοτε αντικείμενο ερμηνείας. Επομένως η συμμετοχή και η ερμηνεία του συνεντευκτή για το τι μπορεί να σημαίνουν τα δεδομένα είναι ενδεχομένως αναπόφευκτη (Mason 2011: 197, 198) Η ποιότητα των ερευνητικών στοιχείων που έχουν συλλεγεί με τη μέθοδο της συνέντευξης εξαρτάται απόλυτα από τη διαδραστική επικοινωνία ανάμεσα στο συνεντευκτή και τον αποκρινόμενο (Σταλίκας 2011: 215)

Κρίθηκε σκόπιμη μια θεματική κατηγοριοποίηση των ποιοτικών δεδομένων, και εφαρμόστηκε ένα ομοιόμορφο σύνολο κατηγοριών ταξινόμησης, οι οποίες παρεμβάλλονται ως υπότιτλοι σε εκείνα τα σημεία του γραπτού κειμένου που κρίθηκαν σχετικά. Αυτές οι κατηγορίες λειτουργούν ως θεματικοί τίτλοι, δίνουν δηλαδή μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου των διαφορετικών ενοτήτων του κειμένου και χρησιμεύουν ως ξενάγηση στο περιεχόμενο των συνεντεύξεων (Mason 2011: 201-206). Σε αυτό το στάδιο, η ανάλυση εστιάζεται στην αναζήτηση πιθανών θεμάτων που προκύπτουν μέσα από τα δεδομένα (Langdridge, 2004). Ο ρόλος των ερευνητών στην αναζήτηση των θεμάτων ή μοτίβων είναι ουσιαστικός καθώς, όπως έχει επισημανθεί, τα θέματα δεν «εδράζονται» στα δεδομένα και απλώς αναδύονται» (Ellis et al., 1997: 205-206, in: Braun & Clarke, 2006). Επομένως, από τις απαντήσεις των συνεντεύξεων προέκυψαν θεματικές ενότητες με βάση τα υπό εξέταση ερωτήματα, από την ανάλυση των οποίων στη συνέχεια προέκυψαν τα σχετικά συμπεράσματα.

«Η Θεματική ανάλυση προσπαθεί με τρόπο συστηματικό να διερευνήσει, να οργανώσει και να κατανοήσει πρότυπα νοήματος, μέσα σε ένα σύνολο δεδομένων και με τον τρόπο αυτό να προσφέρει γνωστική πρόσβαση σε συλλογικές σημασιοδοτήσεις και εμπειρίες» (Τσιώλης 2015: 7) Υιοθετήθηκε στην παρούσα εργασία μια διατμηματική (cross-sectional) λογική ταξινόμησης, σύμφωνα με την οποία τα κείμενα των συνεντεύξεων «κομματιάζονται» και τα επιμέρους αποσπάσματα οργανώνονται με βάση ένα κοινό σύστημα θεματικών αξόνων. Η εκδοχή αυτή υιοθετείται πολύ συχνά στην κωδικοποίηση, που λαμβάνει χώρα σύμφωνα με τις αρχές της θεματικής ανάλυσης (Mason 2011 : 193)

Η πολύπλευρη διερεύνηση οδήγησε στην ανάγκη διεξαγωγής «μικτής έρευνας» με την αξιοποίηση, τόσο της ποσοτικής μεθόδου (με τη χρήση ερωτηματολογίου) όσο και συμπληρωματικά, της ποιοτικής μεθόδου (με την πραγματοποίηση συνεντεύξεων), με στόχο να οδηγηθούμε σε όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστα αποτελέσματα δεδομένων των συνθηκών και του διαθέσιμου χρόνου.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να συγκεντρώσει στοιχεία, που αφορούν στο νέο αυτό κλάδο της Ψυχολογίας και να επικεντρωθεί στην ψυχολογία των ατόμων μεγαλύτερων ηλικιών (65+) και στη σχέση τους με τα Μέσα. Το έναυσμα για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας είναι ότι οι άνθρωποι (65+) δεν

εξοικειώνονται τόσο εύκολα και δε συμβαδίζουν με τις τάσεις της Τεχνολογίας και τείνουν να απέχουν από τη χρήση των Νέων Μέσων. Ποια Μέσα χρησιμοποιούν περισσότερο, με ποιο τρόπο και σε τι βαθμό είναι μερικά από τα ερωτήματα που επιχειρήθηκε να απαντηθούν, έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα για το ποια θα μπορούσε να είναι η συμβολή των Μέσων στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων (65+). Εφόσον τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασκούν τετοια επιρροή και είναι παρόντα σε όλες σχεδόν τις πτυχές τη καθημερινότητας μας, τότε η κατανόηση της ψυχολογίας πίσω από αυτή τη σχέση χρήζει περαιτέρω διερεύνησης.

Κεφάλαιο 1:

Ψυχολογία και Μέσα Επικοινωνίας

Στο κεφάλαιο αυτό, περιγράφονται μερικά από τα *κοινωνικά και ψυχολογικά στοιχεία και έννοιες* που διαδραματίζουν βασικό ρόλο, τόσο στην επικοινωνία των ανθρώπων όσο και στις σχέσεις που αναπτύσσονται με τα μέσα επικοινωνίας. Η περί μαζικής κοινωνίας αντίληψη, αναδύεται παράλληλα με τις κοινωνικές θεωρίες οι οποίες γεννώνται κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και περιγράφουν τις κοινωνικές μεταβολές που συνοδεύουν την ταχεία εκβιομηχάνιση της δυτικής καπιταλιστικής Ευρώπης. «Οι διαπροσωπικές σχέσεις ευθραστοποιούνται, ενώ τα άτομα, απομονωμένα και «αλλοτριωμένα» αναζητούν στον τύπο, καθώς και στην πολιτική και πολιτισμική συμμετοχή και κατανάλωση, κανονιστικότητα και συνδετικό ιστό» (Χρηστάκης 2016: 19, 26)

«Ο Trotter συμπεραίνει τα ψυχικά φαινόμενα που εμφανίζονται στη μάζα από το ένστικτο της αγέλης, που είναι έμφυτο στον άνθρωπο όπως και σε άλλα είδη ζώων. Η αγελαία αυτή υπόσταση αποτελεί μια βιολογική αναλογία και μια κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της πολυκυτταρικότητας» (Φρόντ 1977: 57) Οι ιστορικοί και θεωρητικοί της κουλτούρας της μάζας έχουν κάνει εκτενή σχόλια για τον κεντρικό ρόλο των ΜΜΕ στην εξέλιξη του σύγχρονου καταναλωτικού κόσμου (Ρόμπερτ Νταν, 1989 : 327) Η ανακάλυψη της ψυχολογίας των μαζών από τον Le Bon και του ατομικού ασυνειδήτου από τον Freud αποτέλεσαν το θεμέλιο της αποφασιστικής παρέμβασης των ψυχολογικών παραγόντων στην παραγωγή των κοινωνικών φαινομένων. Στα τέλη του 19ου αιώνα άρχισαν να εμφανίζονται στο κοινωνιογνωστικό πεδίο του κοινωνικού υποκειμένου η σπουδαιότητα και η σημαντικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Παπαστάμου 2006, 2011 : 11, 63).

Η ψυχαναλυτική ερμηνεία της υστερίας έφερε επανάσταση στον τρόπο σκέψης και άνοιξε το δρόμο για την αποδοχή ψυχολογικών κινήτρων στη συμπεριφορά. Η ανθρώπινη σκέψη λειτουργεί σε δύο επίπεδα. Το συνειδητό και το ασυνείδητο. Η πηγή των κινήτρων εδράζει στο ασυνείδητο (Κωσταρίδου Ευκλείδη 1999: 60, 61) Η **ψυχανάλυση** υποστηρίζει ότι η συνείδηση δεν είναι παρά η φαντασιακή εσωτερική άποψη μιντιακών προδιαγραφών. Αντιπαραθέτει στις ψευδαισθήσεις της συνείδησης έναν τεχνικώς ξεκάθαρο διαχωρισμό των λειτουργιών. Η ψυχανάλυση ενσωματώνει

την τεχνική τριάδα της αποθήκευσης, της μετάδοσης και του υπολογισμού. Υπάρχουν μέσα μετάδοσης, όπως οι καθρέφτες, μέσα αποθήκευσης όπως τα φιλμ και μηχανές οι οποίες χειρίζονται από μόνες τους λέξεις ή αριθμούς. Ο Freud χρησιμοποίησε τον όρο ψυχική συσκευή ή ψυχικό όργανο η οποία υλοποιούσε όλα τα διαθέσιμα μέσα μετάδοσης και αποθήκευσης (Κίτλερ 1993 : 81-84)

Η χρήση του όρου «ψυχικό όργανο» και η σύνδεση της ανθρώπινης ψυχής με τη μηχανική και την τεχνολογία γενικότερα είναι εμφανής καθώς και η επιρροή που ασκούν η τεχνολογία στην ανθρώπινη αντίληψη και σκέψη. Με τις ηλεκτρικές τεχνολογίες, η προέκταση μας στο χώρο και το χρόνο του πλανήτη γίνεται απόλυτη. Για τον Μακλούαν, οι ηλεκτρικές τεχνολογίες είναι προεκτάσεις του κεντρικού νευρικού μας συστήματος. Με τις νέες ηλεκτρικές τεχνολογίες εισερχόμαστε στην καθολική κατάσταση του φυλετικού χωριού, του ονομαζόμενου από τον Μακλούαν ως «οικουμενικό χωριό». Η γοητεία που ασκούν οι τεχνολογίες κάθε εποχής στον άνθρωπο είναι αξιοσημείωτη σε σημείο να καθίσταται δύσκολο να διαχωρίσουμε τον άνθρωπο από τις τεχνολογίες της εποχής του (Μακλούαν 1990 : 65-72).

Ακολουθεί αναφορά στον κινηματογράφο, στο φωνογράφο και στη γραφομηχανή και επιχειρείται η σύνδεση τους με τους Ψυχαναλυτικούς όρους του συμβολικού, του πραγματικού και του φαντασιακού. **Ο κινηματογράφος** είναι μια τεχνική του φαντασιακού, με το τρέχον νόημα της λέξης και με το λακανικό νόημα σύμφωνα με το οποίο το φαντασιακό αντιτιθέμενο στο συμβολικό αλλά σε σταθερή εμπλοκή μαζί του υποδηλώνει το θεμελιώδες δέλεαρ του Εγώ. Η οθόνη του κινηματογράφου, ως άλλος καθρέφτης, ως ψυχικό υποκατάστατο, τεχνητό μέλος ενός σώματος του οποίου αρχικά τα μέλη ήταν χωρισμένα. Ο θεατής του κινηματογράφου διατηρεί με τις ταινίες αληθινές «αντικειμενότητες σχέσεις» (Metz 1976 : 24, 25). Με τη χρήση του **φωνογράφου** οι παραδρομές, τα ευφυολογήματα, τα γλωσσικά ολισθήματα καθίστανται αποθηκεύσιμα. Το λογικό επακόλουθο είναι να οριστούν και τα ψυχαναλυτικά πρωτόκολλα, ως προϊόντα τεχνικών του μέσου. **Η γραφομηχανή** δεν είναι μάγισσα του φαντασιακού όπως ο κινηματογράφος, ούτε προσομοιώνει το πραγματικό, όπως η ηχογράφηση αλλά αντιστρέφει το γύλο του μέσου που λέγεται γραφή και ταυτόχρονα την υλική βάση της λογοτεχνίας (Κίτλερ 2005: 209).

Το ευρύτερο πεδίο της Ψυχολογίας των Μέσων, προσπαθεί να μελετήσει την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με τα μέσα ενημέρωσης και να διερευνήσει τα

φαινόμενα που προκύπτουν από τη σχέση αυτή ενώ αντλεί στοιχεία από διάφορους συναφείς τομείς. Οι δυο σημαντικότεροι είναι η Ψυχολογία - ιδιαίτερα η κοινωνική ψυχολογία - και η Επικοινωνία και ειδικότερα ό, τι αφορά στην μαζική επικοινωνία και τις έρευνες των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Από το 1986, η Ψυχολογία των Μέσων, αναγνωρίστηκε ως ξεχωριστός κλάδος της Ψυχολογίας, από τον American Psychological Association (APA) (Giles, 2003). Το 2008, η Jenny Whittemore Fremlin, επισήμανε στη διδακτορική διατριβή της, εκτός από τις αρνητικές επιπτώσεις των μέσων που απασχόλησαν αρχικά την Ψυχολογία των Μέσων, και τα οφέλη από την ανάπτυξη δεξιοτήτων στα μέσα ενημέρωσης (The Oxford handbook of Media Psychology, 2014). Πρόκειται για έναν κλάδο χωρίς ξεκάθαρο ορισμό, χωρίς σαφώς καθορισμένες διαδρομές σταδιοδρομίας. Το κλειδί για την Ψυχολογία των Μέσων, είναι ότι πρέπει να μελετήσει κάποιος τόσο την ψυχολογία όσο και τις έννοιες που σχετίζονται με την επικοινωνία, έννοιες οι οποίες θα αναλυθούν εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο (Rutledge, 2010).

Κεφάλαιο 2:

Επικοινωνία και Μέσα

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται αναλυτικά οι έννοιες που σχετίζονται με την επικοινωνία και τα μέσα επικοινωνίας γενικότερα. Από πολύ νωρίς στις ανθρώπινες κοινωνίες οικοδομήθηκαν θεωρίες γύρω από την αυξανόμενη δύναμη που ασκούν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι διαμορφώνουν τις πεποιθήσεις τους ως προς την κοινωνική πραγματικότητα καθώς τα περισσότερα πράγματα που γνωρίζουμε για τον κόσμο προέρχονται από τα μέσα ενημέρωσης. Η δύναμη αυτή, τροφοδοτείται και γιγαντώνεται από τον εκσυγχρονισμό τους και τις συνεχείς μεταλλάξεις τους (Παπαστάμου 2006 : 11,12, 17)

Εδώ και δύο αιώνες μια παρατεταμένη επανάσταση ξεκίνησε από τη δύση: η επανάσταση της επικοινωνίας. Η εξάπλωση των τηλεπικοινωνιών σήμανε την υπερνίκηση των αποστάσεων στο χώρο και το χρόνο και την υπέρβαση των γεωγραφικών ορίων. Ωστόσο, η επανάσταση αυτή, συνοδεύτηκε από την πρώτη στιγμή από μία σειρά αντιδράσεων που επισήμαναν την ανεξέλεγκτη επίδραση τους στην εμπειρία και τη συνείδηση των ανθρώπων (Λιβιεράτος 1991: 9).

Στην πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, ο Charles Cooley επισημαίνει ότι «η επικοινωνία περιλαμβάνει όλα τα σύμβολα του νου, μαζί με τα μέσα μετάδοσης και διατήρησης τους, στο χώρο τους στο χρόνο. Περιλαμβάνει την έκφραση του προσώπου, τη στάση και τις χειρονομίες, τους τόνους της φωνής, τις λέξεις, τη γραφή, την τυπογραφία, τους σιδηρόδρομους, τον τηλεγράφο, το τηλέφωνο, και οποιοδήποτε άλλο πρόσφατο επίτευγμα, στην πορεία για την κατάκτηση του χώρου και του χρόνου» (Cooley, 1991: 30). Σύμφωνα με τον Robert Park επικοινωνία είναι: «μια μορφή αλληλόδρασης, ή μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ ατόμων που έχουν ένα εγώ, ανθρώπων με άποψη, συνείδηση του εαυτού τους, που προσανατολίζονται σ'έναν κόσμο ηθικό. Η επικοινωνία, όταν ολοκληρώνεται, περιλαμβάνει την ερμηνεία του Α για το ερέθισμα που προέρχεται από τον Β, και μια αναπομπή αυτής της ερμηνείας πίσω στο πρόσωπό του οποίου το συναίσθημα ή τη διάθεση υποτίθεται ότι εκφράζει» (Park 1991 : 45).

Θεμελιακό χαρακτηριστικό της πράξης της επικοινωνίας είναι ότι συντελείται ανάμεσα σε δύο τουλάχιστον υποκείμενα. Το γεγονός αυτό ανάγει αμέσως τη επικοινωνιακή πράξη σε καίρια κοινωνική διεργασία η οποία συντελεί στην παραγωγή, τη διατήρηση και την εξέλιξη της σχέσης. Για να τελεστεί επικοινωνία προϋποτίθενται ο πομπός, ο δέκτης και το μήνυμα. Αναφορικά με την τεχνικά διαμεσολαβημένη και εξ αποστάσεως επικοινωνία, επιπλέον απαραίτητο στοιχείο διεκπεραίωσης της είναι, οι δίαυλοι, τα κανάλια και τα μέσα δια των οποίων γίνεται η διαβίβαση των μηνυμάτων (Καϊτατζή - Γουίτλοκ 2012: 21, 22).

«Μέσο επικοινωνίας είναι κάθε σύστημα που επιτρέπει σε μια κοινωνία να επιτελέσει ολικά ή μερικά τρεις βασικές λειτουργίες : Την καταγραφή πληροφοριών, την ανταλλαγή μηνυμάτων εξ αποστάσεως και τον εκσυγχρονισμό των πολιτισμικών και πολιτικών πρακτικών». Κάθε κοινωνία οργανώνεται και μπορεί να λειτουργήσει διαχρονικά μόνο μέσω πολλαπλών εργαλείων παρέμβασης, τα πιο σημαντικά εκ των οποίων είναι τα μέσα επικοινωνίας. (Μπαρμπιέ, Λαβενίρ 1999 : 11, 12).

Τα μέσα επικοινωνίας ανάλογα με το αισθητήριο όργανο που επηρεάζουν, διακρίνονται σε οπτικά, ακουστικά και οπτικοακουστικά ενώ ανάλογα με τον τρόπο μετάδοσης των μηνυμάτων, σε μονομερή και μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τα κυριότερα οπτικά μέσα είναι ο Τύπος, τα Έντυπα, τα Βιβλία, οι Εκθέσεις, τα Υπαίθρια Μέσα (πανό, αφίσα, βιτρίνα, φωτογραφίες). Οπτικά μέσα επικοινωνίας είναι επίσης και η αλληλογραφία, τα κόμικς και οι πίνακες. Στα κυριότερα ακουστικά μέσα συγκαταλλέγονται ο προφορικός λόγος, το ραδιόφωνο και το τηλέφωνο. Τα κυριότερα οπτικο-ακουστικά μέσα είναι ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, οι διαφάνειες και οι τελέσεις (διάφορες εκδηλώσεις). Με κριτήριο τη χρήση της ομιλίας διακρίνονται σε λεκτικά και μη λεκτικά. Τα κυριότερα μη λεκτικά είναι το πρόσωπο, το βλέμμα, οι χειρονομίες, η στάση του σώματος, η χρήση του χώρου, το φυσικό παρουσιαστικό (Μαγνησάλης 2001: 80-116)

«Μαζική επικοινωνία έχουμε, όταν η πηγή είναι μοναδική, συγκεντρωτική, με δομή βιομηχανικού συγκροτήματος. Το κανάλι είναι μια τεχνολογική εφεύρεση που επιδρά στην ίδια τη μορφή των σημάτων και οι παραλήπτες είναι το σύνολο των ανθρώπινων όντων που ζουν στην υδρόγειο. Το ευμετάβλητο των ερμηνειών είναι ένας μόνιμος νόμος των μαζικών επικοινωνιών. Τα μηνύματα ξεκινούν από την πηγή και φτάνουν σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, όπου ισχύουν διαφορετικοί κώδικες» (Εκο, σελ : 255).

Η αντικατάσταση των μεταλλικών καλωδίων από οπτικές ίνες γυαλιού, με αυτή την καθολική μετατροπή των πληροφοριών και των καναλιών σε ψηφιακά χάνονται οι διαφορές ανάμεσα στα διάφορα μέσα. Εικόνα, φωνή και κείμενο υπάρχουν μόνο σαν επιφανειακά φαινόμενα που στους καταναλωτές φτάνουν με το όνομα Interface (περιβάλλον διεπαφής). Μέσα στους ίδιους τους υπολογιστές όλα είναι αριθμός : ανεικονική, άηχη και άφωνη ποσότητα. Χωριστές ροές δεδομένων σε μια ψηφιακά τυποποιημένη ακολουθία αριθμών ώστε οποιοδήποτε μέσο μπορεί να μεταβεί σε οποιοδήποτε άλλο. Η ολοκληρωτική ψηφιακή συγχώνευση των μέσων αναιρεί την ίδια την έννοια του μέσου (Κίτλερ, 2005 : 13, 14)

Η ραγδαία εξέλιξη του ψηφιακού περιβάλλοντος οδηγεί στην εμφάνιση των λεγόμενων «νέων μέσων». Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο όρος νέα μέσα αποτυπώνει το «νέο» σε σχέση με την κάθε εποχή που εμφανίζεται το νεωτερικό στοιχείο το οποίο διαφοροποιεί σε σχέση με το παλιό. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τα καθιστούν νέα σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα είναι η διαδραστικότητα και η δικτύωση. Ο παγκόσμιος ιστός είναι η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση νέου μέσου, ενώ τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εφαρμογές που επιτρέπουν τη διασύνδεση ανθρώπων σε συγκεκριμένες πλατφόρμες οι οποίες εδρεύουν στο διαδίκτυο και ενδεικτικά υπάγονται οι Facebook, Myspace, Twitter, Flickr, Linkedin, Google+ . Διαμορφώνεται λοιπόν μία νέα μορφή επικοινωνίας: Διάδραση ανεξαρτήτως χρόνου, πολλαπλότητα δεκτών και πομπών σε εναλλαγή ρόλων και τον συνδυασμό κειμένου, εικόνας ήχου και κινούμενης εικόνας σε ένα όλο (Ρήγου 2014: 177, 203, 205, 261)

Από τη στιγμή που οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, εμφανίστηκαν στο προσκήνιο, έχουν προσελκύσει εκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν ενσωματώσει την ενασχόληση με τις δελίδες αυτές στις καθημερινές τους δραστηριότητες (Μαραγκού, 2015 : 8)

Κεφάλαιο 3:

Τρίτη ηλικία - Ορισμοί - Χαρακτηριστικά

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη σχέση των ανθρώπων 65 ετών και άνω με τα μέσα επικοινωνίας και για αυτό το λόγο, επιχειρήθηκε στο κεφάλαιο αυτό, η παράθεση των χαρακτηριστικών και των εννοιών που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων.

Η γήρανση αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία μη αναστρέψιμων μεταβολών που τελούνται σε επίπεδο κυττάρων και επέρχονται προοδευτικά με την πάροδο του χρόνου (Δαρδαβέσης 1999 : 31) Η ηλικιακή κατάταξη των ατόμων διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και εξαρτάται από ποικίλους πολιτιστικούς παράγοντες. Κατά τη Lemme μια χρήσιμη διάκριση αφορά το πρωτογενές και το δευτερογενές γήρας. Το πρωτογενές έχει αθροιστικά αποτελέσματα και αναφέρεται στις φυσιολογικές και εσωτερικές λειτουργίες της βιολογικής γήρανσης που οδηγούν σταδιακά στη μείωση της λειτουργικότητας του ατόμου και το δευτερογενές, σε μεταβολές που είναι παθολογικές και απορρέουν από εξωτερικούς παράγοντες (Κωσταρίδου Ευκλείδη 1999 : 71,72,73)

Η Διεθνής Ομοσπονδία Γήρατος αναφέρει ότι τα δικαιώματα των ανθρώπων τρίτης ηλικίας προσδιορίζονται με τις έννοιες της ανεξαρτησίας, της συμμετοχής, της περιθάλψης, της ολοκλήρωσης της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο εισόδημα, την απασχόληση, την πρόσβαση σε προγράμματα εκπαίδευσης και ειδίκευσης, στη διαβίωση σε ασφαλές περιβάλλον, στην παραμονή στο σπίτι τους και στην ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνία (International Federation on Ageing, 2012).

Από την «Παγκόσμια Συνέλευση του Γήρατος» το 1982 στη Βιέννη, ύστερα από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., υιοθετήθηκε η ηλικία των 60 ετών και άνω, ως όριο για τη καταγραφή των ατόμων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία. Σήμερα, έχει επικρατήσει διεθνώς η ηλικία των 65 ετών, να οριοθετεί τη μετάβαση στην Τρίτη Ηλικία. Επίσης πλέον μπορούμε να μιλάμε και για Τέταρτη Ηλικία, η οποία περιλαμβάνει τα άτομα άνω των 80 ετών (Δαρδαβέσης 1999 : 34)

Το 1995, διατυπώθηκε το απόφθεγμα από τον Γεροντολογικό Σύλλογο των Η.Π.Α : «Να προσθέτουμε ζωή στα χρόνια, και όχι απλώς περισσότερα χρόνια στη ζωή». Κριτήρια επιτυχών γηρατειών κατά τη Lemme είναι τα εξής: Η διάρκεια ζωής, η βιολογική υγεία, η ψυχική υγεία, η γνωστική αποτελεσματικότητα, η κοινωνική ικανότητα και παραγωγικότητα, η ικανότητα ελέγχου της ζωής και η ικανοποίηση από τη ζωή (Κωσταρίδου Ευκλείδη 1999 : 102)

Η αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων στον πληθυσμό και του μέσου όρου ζωής των ανθρώπων, αποτελεί ένα σπουδαίο επίτευγμα για την ανθρωπότητα, ωστόσο έχει προκαλέσει αυξημένες οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις σε όλο τον κόσμο και είναι επίσης μια μεγάλη πρόκληση για τα συστήματα υγείας και τη μακροχρόνια μέριμνα (World Health Organization, 2002).

Στον 21ο αιώνα, με την κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ) δημιουργούνται νέες ευκαιρίες για ευημερία και ποιότητα ζωής. Αξίζει να γίνει αναφορά στον όρο υποστηρικτική τεχνολογία, ο οποίος αφορά στη χρήση οποιασδήποτε συσκευής που επιτρέπει στα άτομα με προβλήματα υγείας να λειτουργούν στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Ο όρος τηλεϊατρική αναφέρεται στην παροχή ιατρικών υπηρεσιών εξ' αποστάσεως με τη χρήση τηλεπικοινωνιών και ο όρος τηλεφροντίδα περιλαμβάνει την παράδοση της υγειονομικής περίθαλψης σε άτομα εντός του σπιτιού ή της ευρύτερης κοινότητας εκτός των επίσημων θεσμικών φορέων, με την υποστήριξη κατάλληλων τεχνολογιών (Πατσή 2013: 18, 19).

Μελέτη στις ΗΠΑ, από τον Απρίλιο του 2012, έδειξε ότι οι μισοί ενήλικες ηλικίας 65 ετών και άνω είναι πλέον συνδεδεμένοι και περίπου ένας στους τρεις (34%) χρησιμοποιεί ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook και το LinkedIn. Με ένα σημαντικό αριθμό ηλικιωμένων ενηλίκων που ζουν μόνοι τους, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενδέχεται να παρέχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε μια «εναλλακτική» μορφή «ασύγχρονης» και εξ' αποστάσεως κοινωνικής επαφής. Στα θετικά συγκαταλλέγονται, η δυνατότητα να αντιμετωπίζουν τη μοναξιά τους καθώς και η ενίσχυση του αισθήματος της αυτο-αποτελεσματικότητας. Τα κύρια μειονεκτήματα έγκεινται στην πιθανότητα υιοθέτησης επιβλαβών πληροφοριών που μοιράζονται άλλοι χρήστες, η βλαβερή συμπεριφορά άλλων χρηστών και η κατάχρηση προσωπικών πληροφοριών με εγκληματική πρόθεση (Leist, 2013).

Σε άλλη μελέτη βλέπουμε ότι οι ηλικιωμένοι δεν χρησιμοποιούν, τις δυνατότητες της νέας τεχνολογίας στο έπακρον. Μια έρευνα από την “Help the Aged” στο Ηνωμένο Βασίλειο αποκάλυψε ότι πάνω από 3 εκατομμύρια ηλικιωμένοι (περίπου 36 τοις εκατό) αισθάνονται ότι δεν έρχονται σε επαφή με το γρήγορο ρυθμό της σύγχρονης ζωής. Την ίδια στιγμή που το Γραφείο Εθνικών Στατιστικών του Ηνωμένου Βασιλείου δείχνει ότι επτά στους δέκα άνω των 65 ετών δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ το Διαδίκτυο. Στα δυνητικά οφέλη για τους ηλικιωμένους συγκαταλλέγονται η επαφή με ένα ευρύ φάσμα χρήσιμων πληροφοριών που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο και η επαφή με τους φίλους και την οικογένειά τους. Δεν παύουν να απασχολούν και τα δυνητικά «εμπόδια» στη χρήση των νέων τεχνολογιών όπως το κόστος, η αδιαφορία για την εκμάθηση νέων τεχνολογιών, καθώς και η αυξημένη ταχύτητα με την οποία εξελίσσεται η τεχνολογία (AGE, 2008).

Η διατήρηση των κοινωνικών σχέσεων έχει αναγνωρισθεί ως ένα βασικό στοιχείο της υγιούς γήρανσης με θετικές επιπτώσεις στη λειτουργία του εγκεφάλου (Εταιρεία νόσου αλτσχάιμερ) Η χρήση της τεχνολογίας για την πρόληψη της νοητικής έκπτωσης σε ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών βρίσκεται πλέον στο επίκεντρο ερευνών που πραγματοποιούνται για τη βελτίωση του επιπέδου ζωής των ανθρώπων αυτών. Η Αλτσχάιμερ Ελλάς προχώρησε σε μια μελέτη συγκρίνοντας την Παραδοσιακή Γνωστική Εκπαίδευση με Διδασκαλία Χαρτιού-Μολυβιού (PPCT) και την Computer-Based Γνωστική Εκπαίδευση (C-BCT), οι οποίες ενδείκνυνται για άτομα με Μικρή Διανοητική Έκπτωση (MCI). Τόσο το C-BCT όσο και το PPCT αξιολογήθηκαν ως χρήσιμα για άτομα με MCI ωστόσο, η διαχείριση ενός παραδοσιακού προγράμματος PPCT φαίνεται να επηρεάζει ένα μεγαλύτερο εύρος γνωστικών ικανοτήτων και να μεταφέρει το πρωταρχικό γνωστικό όφελος στην πραγματική ζωή (Τσολάκη et al, 2017).

Ποσοτική ανάλυση ερωτηματολογίων

Στην ενότητα αυτή επιχειρήθηκε η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων με τη χρήση του στατιστικού εργαλείου SPSS 21. Παρατίθενται τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα και οι βασικές υποθέσεις της συγκεκριμένης έρευνας :

Ερώτημα 1ο

Πώς σχετίζονται οι προσωπικοί παράγοντες των ανθρώπων τρίτης ηλικίας με τη χρήση των παλαιότερων και νεότερων μέσων επικοινωνίας.

Ερώτημα 2^ο

Πως σχετίζονται οι προσωπικοί παράγοντες των ανθρώπων τρίτης ηλικίας με την εμπιστοσύνη ή δυσπιστία που εκφράζουν απέναντι στα μέσα επικοινωνίας.

Ερώτημα 3^ο

Πως σχετίζονται οι προσωπικοί παράγοντες των ανθρώπων τρίτης ηλικίας με τις γνώσεις που έχουν για τα καταλληλότερα «μέσα» που ευνοούν τη νοητική λειτουργία.

Πιο συγκεκριμένα, οι βασικοί προσωπικοί παράγοντες, δηλαδή τα κυριότερα δημογραφικά στοιχεία, που επιλέχθηκαν να μελετηθούν ως συσχετιστικοί παράγοντες με τη χρήση των μέσων επικοινωνίας, τόσο των παλαιότερων όσο και των νεότερων μέσων, βασίζονται σε διεθνείς μελέτες και ερωτηματολόγια στον τομέα της υγείας, που αφορούν την εποπτεία συμπεριφορικών παραγόντων κινδύνου. Χαρακτηριστικό είναι το Behavioral Risk Factor Surveillance System (BRFSS) questionnaire, όπου βασικές μεταβλητές αποτελούν η ηλικία, το φύλο, η εθνικότητα, το μορφωτικό επίπεδο και η οικονομική κατάσταση (BRFSS, 2014).

Με βάση τα βιβλιογραφικά δεδομένα που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα, οι βασικές υποθέσεις της έρευνας διατυπώνονται ως εξής:

Υπόθεση 1η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του τόπου κατοικίας και της χρήσης του ίντερνετ

Υπόθεση 2^η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του τόπου κατοικίας και της χρήσης κινητού τηλεφώνου

Υπόθεση 3^η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του τόπου κατοικίας και χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή

Υπόθεση 4^η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και της χρήσης ίντερνετ

Υπόθεση 5^η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και χρήσης κινητού

Υπόθεση 6^η

Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας και της εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα

Στατιστική ανάλυση

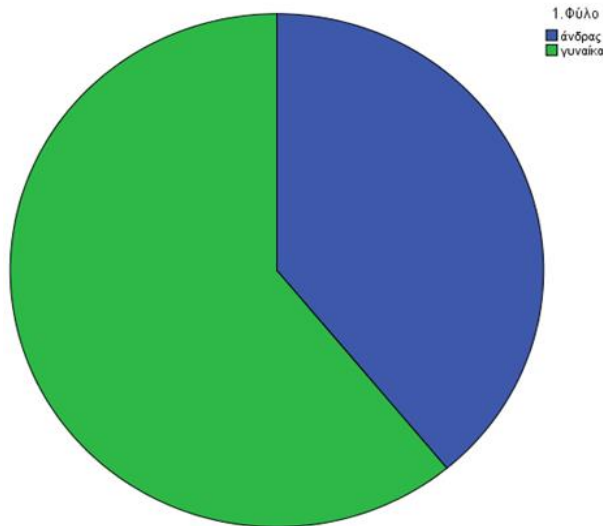
Το πρώτο μέρος της ενότητας αυτής περιλαμβάνει ποσοστιαίες συγκρίσεις μεταξύ των δημογραφικών δεδομένων και πιθανές ερμηνείες, ελλείμματα και αξιοποιήσιμα στοιχεία, σχετικά με τον τρόπο που κατανέμονται τα δημογραφικά στοιχεία που προέκυψαν από αυτή την μελέτη. Το δεύτερο μέρος της ενότητας αναφέρεται στις στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις που προέκυψαν από τον έλεγχο ανεξαρτησίας chi-square στο SPSS 21.

Παράθεση μέσων όρων

Οι πίστες :

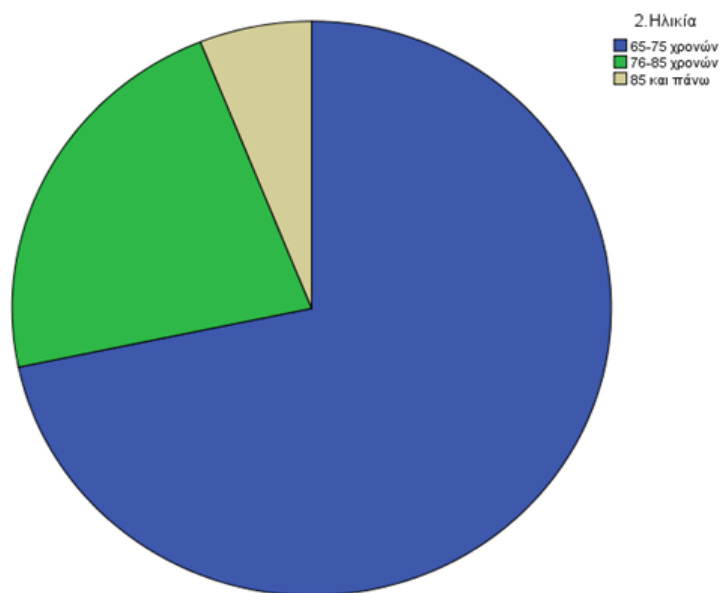
1.Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	άνδρας	39	39,0	39,0	39,0
	γυναίκα	61	61,0	61,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

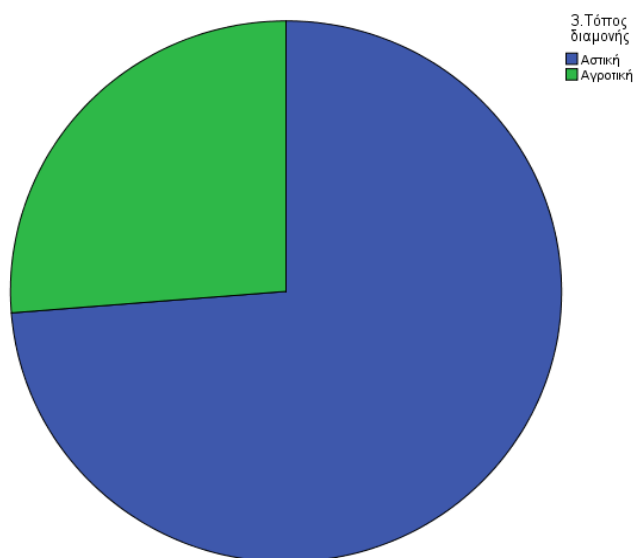
2.Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	65-75 χρονών	71	71,0	71,7	71,7
	76-85 χρονών	22	22,0	22,2	93,9
	85 και πάνω	6	6,0	6,1	100,0
	Total	99	99,0	100,0	
Missing	System	1	1,0		
	Total	100	100,0		

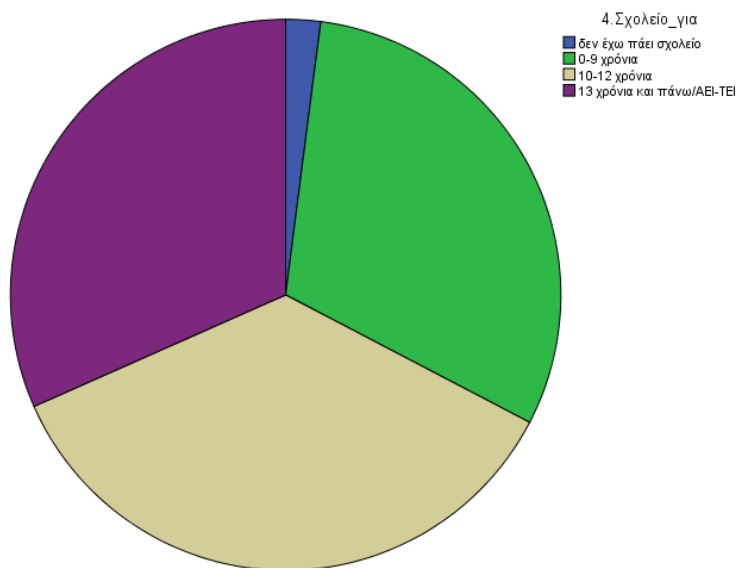
3. Τόπος διαμονής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αστική	73	73,0	73,7	73,7
	Αγροτική	26	26,0	26,3	100,0
	Total	99	99,0	100,0	
Missing	System	1	1,0		
Total		100	100,0		

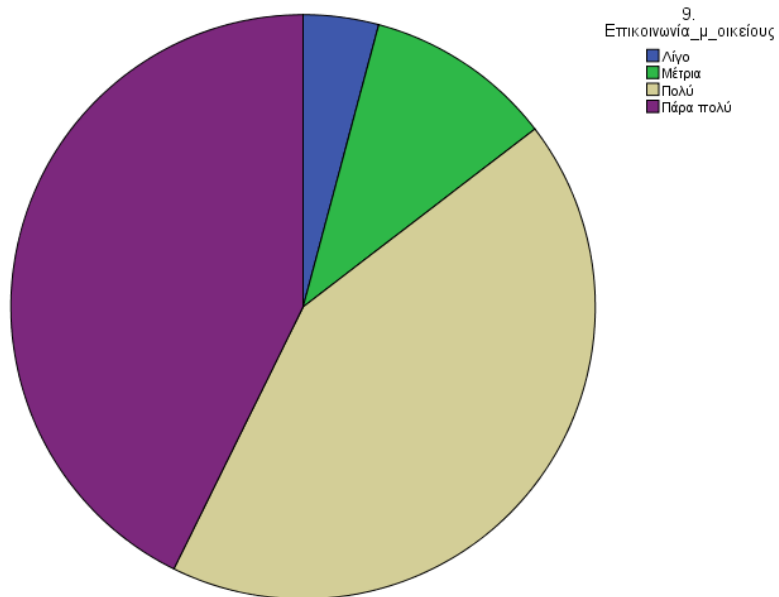
4. Εκπαίδευση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
δεν έχω πάει σχολείο	2	2,0	2,0	2,0
0-9 χρόνια	30	30,0	30,6	32,7
Valid 10-12 χρόνια	35	35,0	35,7	68,4
13 χρόνια και πάνω/ΑΕΙ-ΤΕΙ	31	31,0	31,6	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

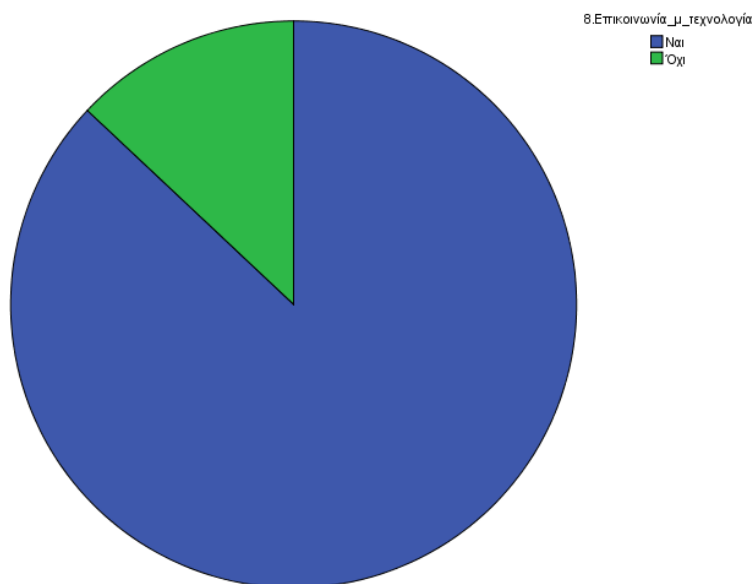
5. Επικοινωνία με οικείους

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Λίγο	4	4,0	4,2	4,2
Μέτρια	10	10,0	10,4	14,6
Valid Πολύ	41	41,0	42,7	57,3
Πάρα πολύ	41	41,0	42,7	100,0
Total	96	96,0	100,0	
Missing System	4	4,0		
Total	100	100,0		

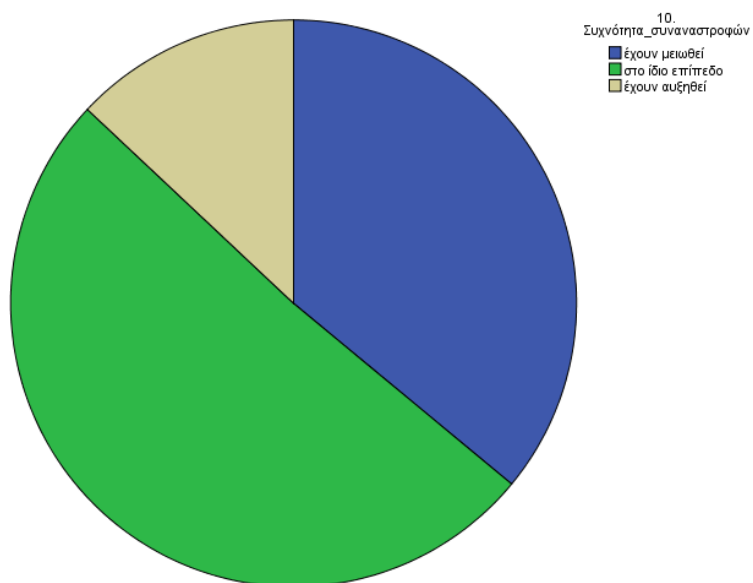
6 .Επικοινωνία και τεχνολογία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	87	87,0	87,0	87,0
Όχι	13	13,0	13,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

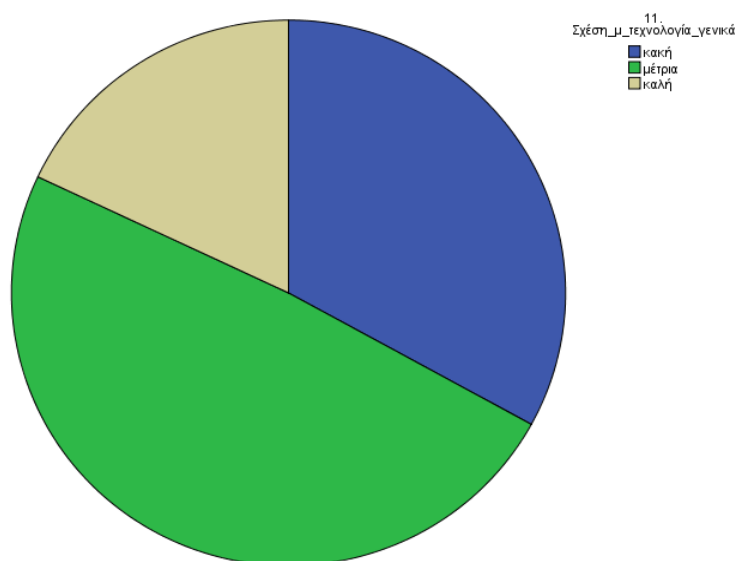
7. Συχνότητα_συναναστροφών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid έχουν μειωθεί	36	36,0	36,0	36,0
στο ίδιο επίπεδο	51	51,0	51,0	87,0
έχουν αυξηθεί	13	13,0	13,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

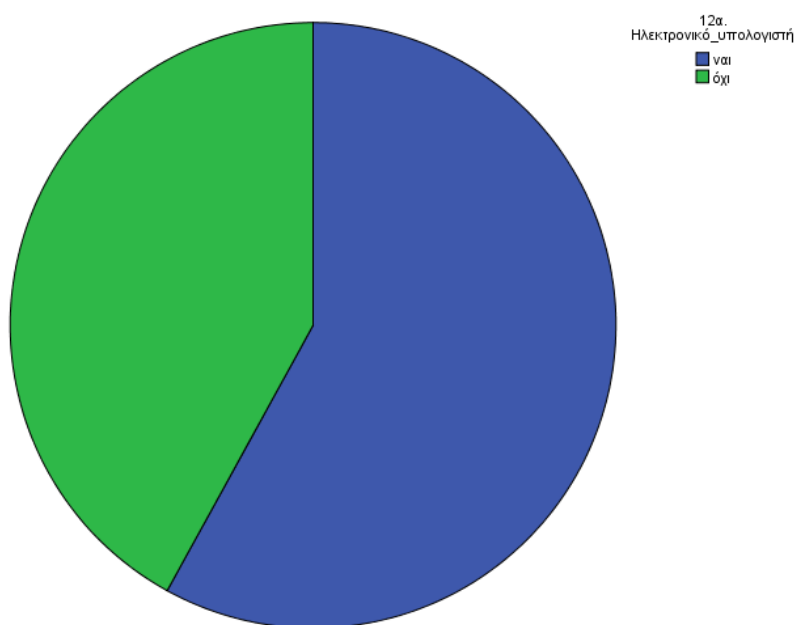
8. Σχέση με τεχνολογία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid κακή	33	33,0	33,0	33,0
μέτρια	49	49,0	49,0	82,0
καλή	18	18,0	18,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

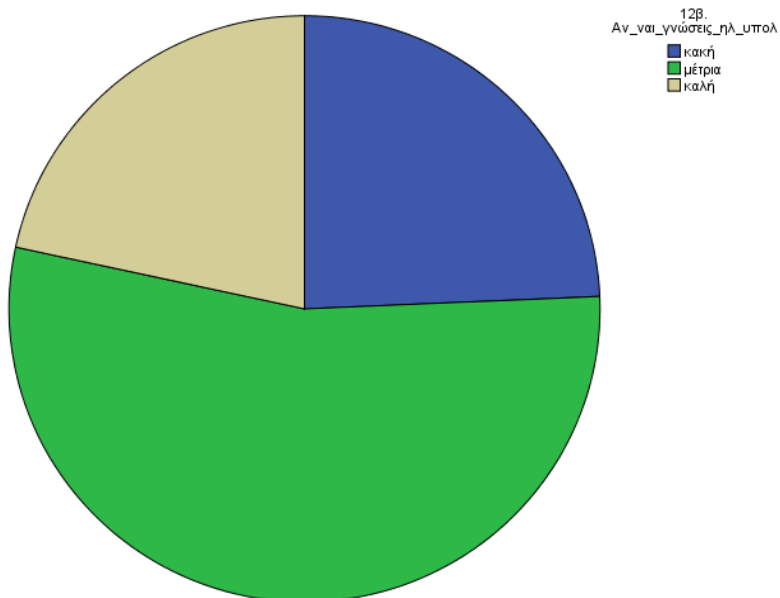
9. Πόσοι διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ναι	58	58,0	58,0	58,0
Valid όχι	42	42,0	42,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

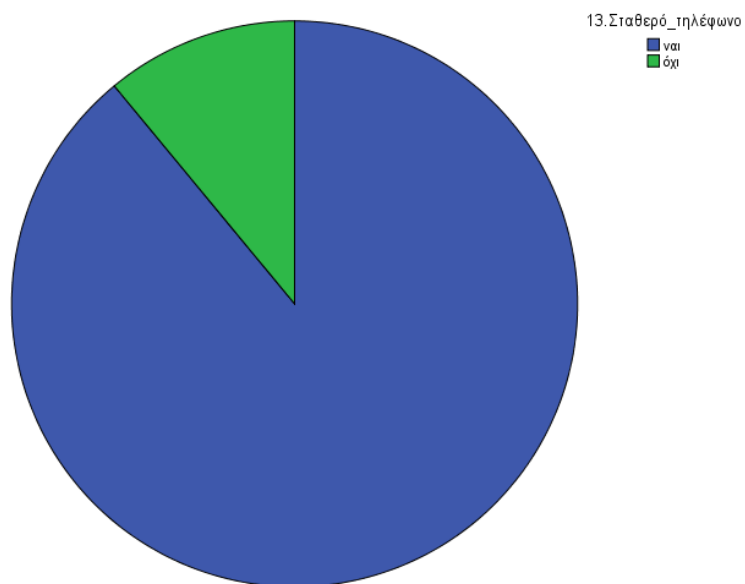
10. Γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	κακή	18	18,0	24,3	24,3
	μέτρια	40	40,0	54,1	78,4
	καλή	16	16,0	21,6	100,0
	Total	74	74,0	100,0	
Missing	System	26	26,0		
Total		100	100,0		

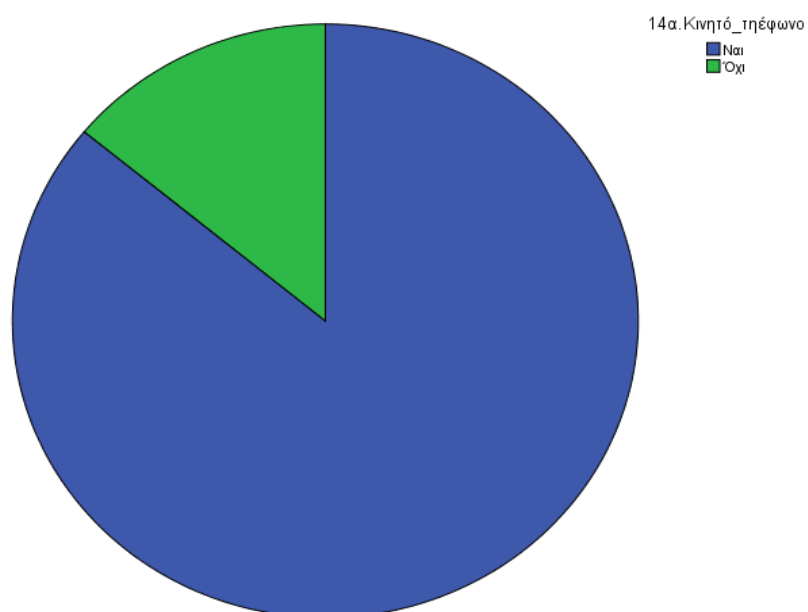
11. Χρήση σταθερού τηλεφώνου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	89	89,0	89,0	89,0
	όχι	11	11,0	11,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

12. Χρήση κινητού τηλεφώνου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Ναι	86	86,0	86,0	86,0
Valid Όχι	14	14,0	14,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

13. Αξιοποίηση κινητού τηλεφώνου

13α. Συνομιλία μέσω κινητού

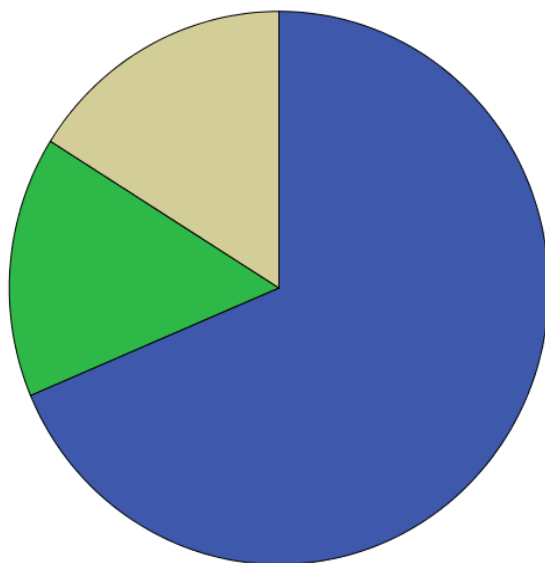
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	5	5,0	5,8	5,8
Valid ναι	81	81,0	94,2	100,0
Total	86	86,0	100,0	
Missing System	14	14,0		
Total	100	100,0		

13β. Μηνύματα μέσω κινητού

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	67	67,0	77,9	77,9
Valid ναι	19	19,0	22,1	100,0
Total	86	86,0	100,0	
Missing System	14	14,0		
Total	100	100,0		

13γ. Χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης μέσω κινητού

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	68	68,0	79,1	79,1
Valid ναι	18	18,0	20,9	100,0
Total	86	86,0	100,0	
Missing System	14	14,0		
Total	100	100,0		

14. Ποιο από τα παραδοσιακά μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο

14α. Χρήση τηλεόρασης

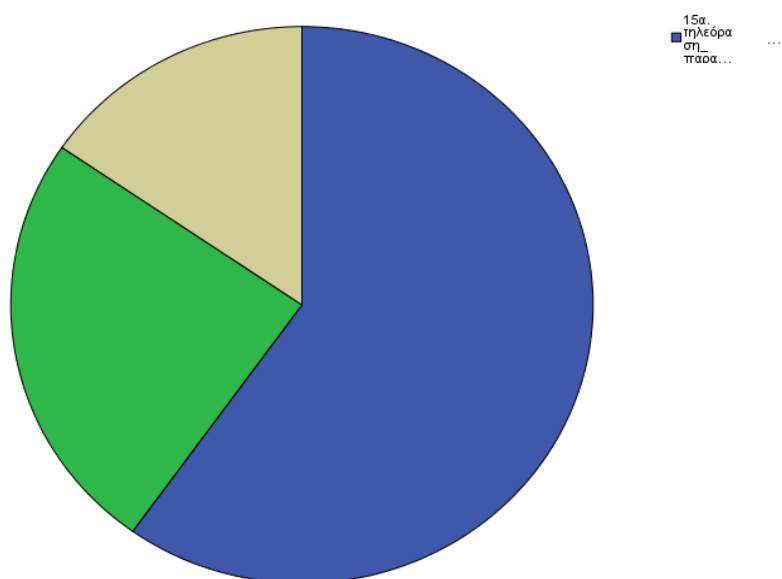
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	3	3,0	3,0	3,0
Valid ναι	97	97,0	97,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

14β. Χρήση ραδιοφώνου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	60	60,0	60,0	60,0
Valid ναι	40	40,0	40,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

14γ. Χρήση εφημερίδας

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	75	75,0	75,0	75,0
Valid ναι	25	25,0	25,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

15. Ποιο από τα Νέα Μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο

15α. Χρήση internet

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	45	45,0	45,9	45,9
Valid ναι	53	53,0	54,1	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

15β. Χρήση ηλεκτρονικών εφημερίδων - blogs

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	75	75,0	76,5	76,5
Valid ναι	23	23,0	23,5	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

15γ. Χρήση Facebook

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	62	62,0	63,3	63,3
Valid ναι	36	36,0	36,7	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

15δ. Χρήση Instagram

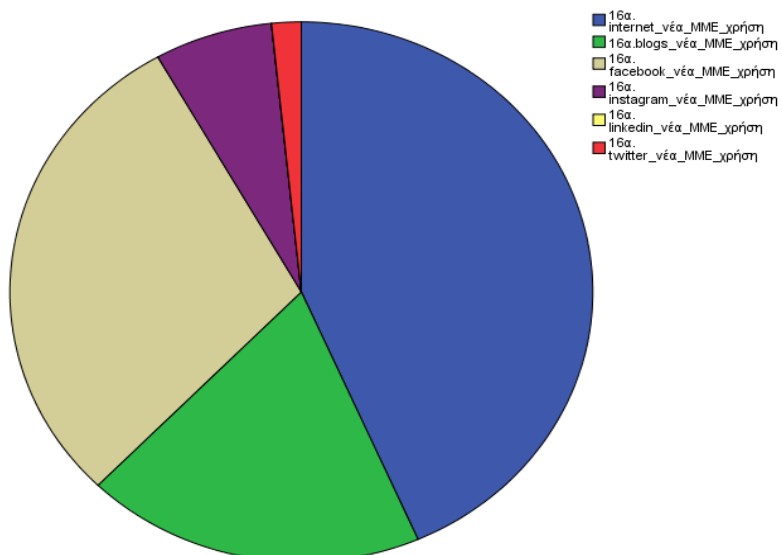
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	90	90,0	91,8	91,8
Valid ναι	8	8,0	8,2	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

15ε. Χρήση linkedin

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	98	98,0	100,0	100,0
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

15ζ. Χρήση twitter

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid όχι	96	96,0	98,0	98,0
Valid ναι	2	2,0	2,0	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Missing System	2	2,0		
Total	100	100,0		

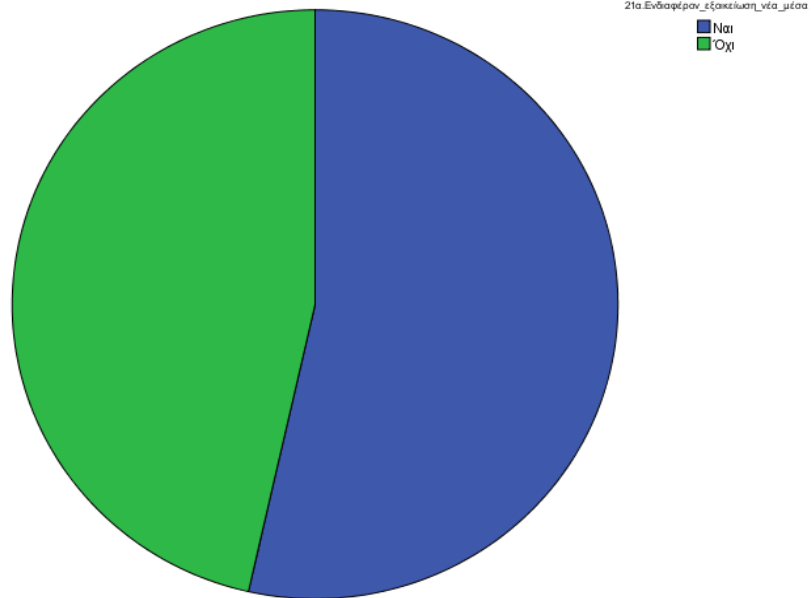

Κανένα νέο μέσο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	38	38,0	100,0	100,0
Missing	62	62,0		
Total	100	100,0		

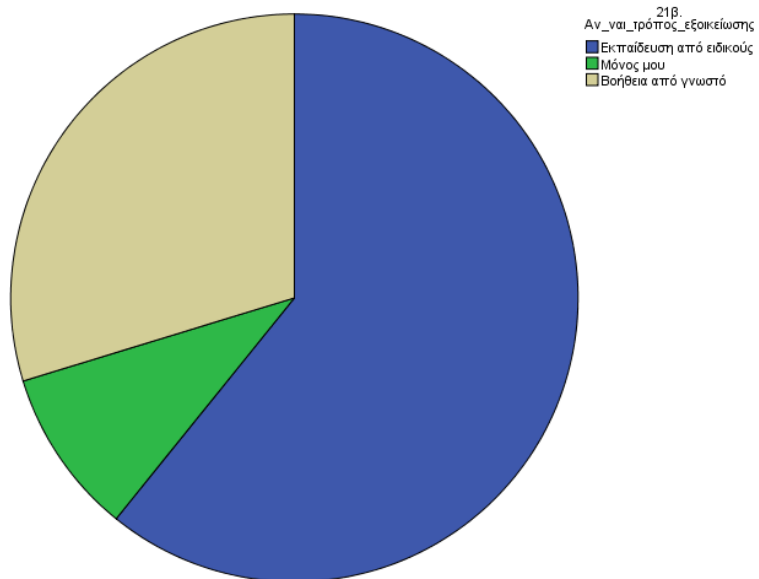
16. Ενδιαφέρον για εξοικείωση με νέα μέσα

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	53	53,0	53,5	53,5
Valid	46	46,0	46,5	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Missing	1	1,0		
Total	100	100,0		

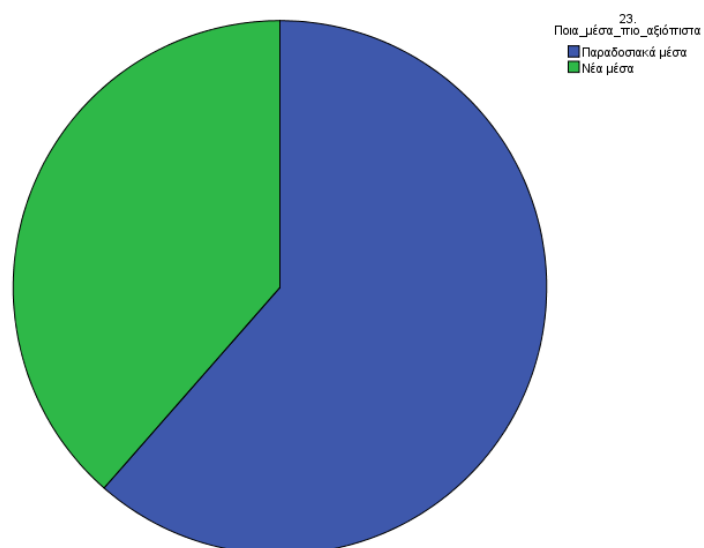
17. Τρόπος εξοικείωσης με νέα μέσα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εκπαίδευση από ειδικούς	45	45,0	60,8	60,8
	Μόνος μου	7	7,0	9,5	70,3
	Βοήθεια από γνωστό	22	22,0	29,7	100,0
	Total	74	74,0	100,0	
Missing	System	26	26,0		
Total		100	100,0		

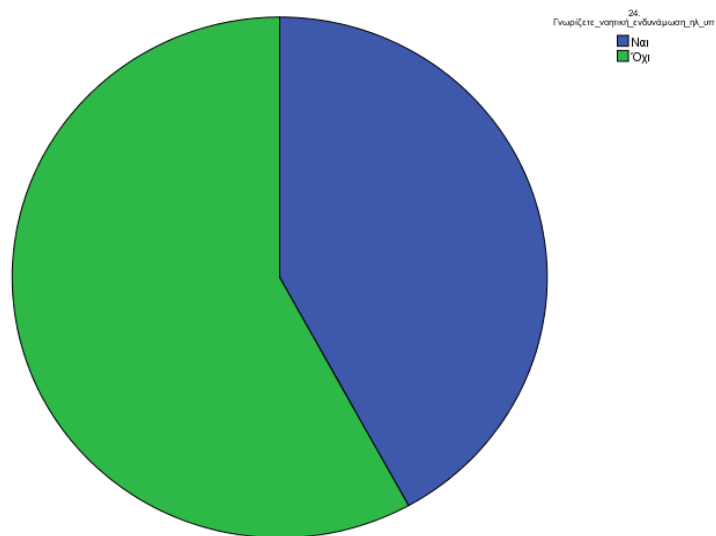
18.Ποια μέσα είναι πιο αξιόπιστα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Παραδοσιακά μέσα	59	59,0	61,5	61,5
	Νέα μέσα	37	37,0	38,5	100,0
	Total	96	96,0	100,0	
Missing	System	4	4,0		
Total		100	100,0		

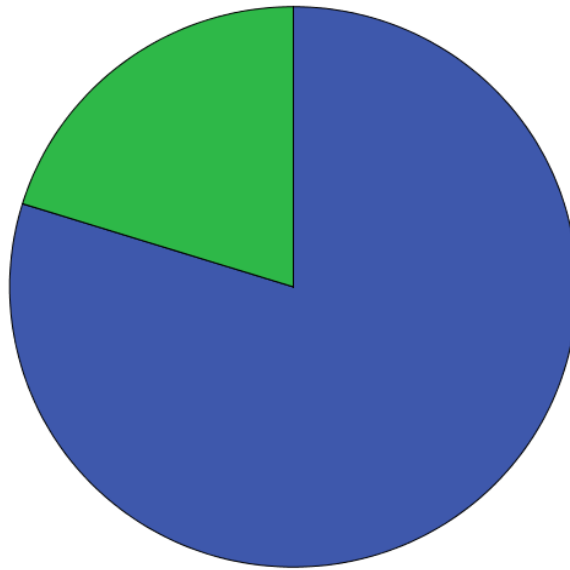
19. Γνώση νοητικής ενδυνάμωσης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Nai	42	42,0	42,0	42,0
Valid Όχι	58	58,0	58,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

20. Γνώση ότι η νοητική ενδυνάμωση ευνοεί το μυαλό

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Nai	79	79,0	79,8	79,8
Valid Όχι	20	20,0	20,2	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Missing System	1	1,0		
Total	100	100,0		

Οι στατιστικώς σημαντικές σχέσεις, που βρέθηκαν μεταξύ των μεταβλητών, αναλύονται παρακάτω:

Έλεγχος ανεξαρτησίας chi –square

Τα αριθμητικά δεδομένα που προέκυψαν από τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με το Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), με σκοπό την εύρεση στατιστικά σημαντικών συσχετίσεων μεταξύ τους. «Το chi-square, σε έναν πίνακα συνάφειας είναι ένα μέτρο του βαθμού συσχέτισης ή συνδέσμου μεταξύ δύο μεταβλητών. Βασίζεται σε διαφορές ή ασυμφωνίες μεταξύ των συχνοτήτων στα διαφορετικά κελιά και εκείνων που θα αναμέναμε, εάν δεν υπήρχε καμία απολύτως συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών» (Robson, 2000). Επεξηγώντας, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος υποθέσεων, υπολογίζεται το χ^2 . Το χ^2 είναι ένα στατιστικό κριτήριο, που παράγεται λαμβάνοντας υπόψη τις αποστάσεις των παρατηρούμενων από τις αναμενόμενες συχνότητες και αφορά το σύνολο των κελιών του πίνακα. Κάθε στατιστικώς σημαντική σχέση αποτελεί μια ένδειξη εξάρτησης, που δεν είναι πιθανό να ερμηνευτεί από παράγοντες τύχης μεταξύ των συγκρινόμενων μεταβλητών.

Σχολιασμός πινάκων

Συσχέτιση (1η)

Τόπος διαμονής και χρήση internet (ερωτήσεις 3 και 16α): Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,001, δηλαδή μικρότερο του $p < 0,05$. Αφού λοιπόν $p < 0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και η χρήση internet είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1ος : 1η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και χρήσης internet

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,872 ^a	1	,001		
Continuity Correction ^b	10,322	1	,001		
Likelihood Ratio	12,227	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	11,750	1	,001		
N of Valid Cases	97				

a. 0 cells (**0,0%**) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,60.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και χρήσης internet ($\chi^2=11,872$, $df = 1$). Η

συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση (2η)

Σχολείο - Επίπεδο εκπαίδευσης και αποστολής μηνυμάτων στο κινητό (ερωτήσεις 4 και 14β): Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,003, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή το Σχολείο-Επίπεδο εκπαίδευσης και η αποστολή μηνυμάτων στο κινητό είναι μεταβλητές που σχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2ος : 2η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ Σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και αποστολής μηνυμάτων στο κινητό

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,317 ^a	2	,003
Likelihood Ratio	15,841	2	,000
Linear-by-Linear Association	11,012	1	,001
N of Valid Cases	84		

a. 0 cells (**0%**) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,20.

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και αποστολής μηνυμάτων στο κινητό ($\chi^2=11,317$, $df=2$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση (3^η)

Σχολείο-επίπεδο εκπαίδευσης και χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης (ερωτήσεις 4 και 14β) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,045, δηλαδή μικρότερο του $p < 0,05$. Αφού λοιπόν $p < 0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή το σχολείο-επίπεδο εκπαίδευσης και η χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 3ος : 3η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ Σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και χρήσης σελίδων κοινωνικής δικτύωσης

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
<u>Pearson Chi-Square</u>	6,209 ^a	2	,045
<u>Likelihood Ratio</u>	7,481	2	,024
<u>Linear-by-Linear Association</u>	5,851	1	,016
<u>N of Valid Cases</u>	84		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,93.

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ σχολείου-Επίπεδου εκπαίδευσης και χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης ($\chi^2=6,209$, $df=2$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση (4^η)

Τόπος διαμονής και αξιοπιστία μέσων ενημέρωσης (ερωτήσεις 3 και 23) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,004, δηλαδή μικρότερο του $p < 0,05$. Αφού λοιπόν $p < 0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και η αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 4ος : 4η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και αξιοπιστίας μέσων ενημέρωσης

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,358 ^a	1	,004		
Continuity Correction ^b	7,050	1	,008		
Likelihood Ratio	9,169	1	,002		
Fisher's Exact Test				,004	,003
Linear-by-Linear Association	8,270	1	,004		
N of Valid Cases	95				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,13.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και αξιοπιστίας μέσων ενημέρωσης ($\chi^2=8,358$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση (5^η)

Τόπος διαμονής και ενδιαφέρον εξοικείωσης με νέα μέσα (ερωτήσεις 3 και 21α)

Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,002, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και το ενδιαφέρον εξοικείωσης με νέα μέσα είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 5ος : 5η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τρόπου διαμονής και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με νέα μέσα

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,708 ^a	1	,002		
Continuity Correction ^b	8,332	1	,004		
Likelihood Ratio	9,935	1	,002		
Fisher's Exact Test				,003	,002
Linear-by-Linear Association	9,608	1	,002		
N of Valid Cases	98				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,20.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τρόπου διαμονής και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με νέα μέσα ($\chi^2=9,708$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 6^η

Τόπος διαμονής και ηλεκτρονικός υπολογιστής (ερωτήσεις 3 και 12α) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,000, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 6ος : 6η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τρόπου διαμονής και ηλεκτρονικού υπολογιστή

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,563 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	11,915	1	,001		
Likelihood Ratio	13,700	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	13,426	1	,000		
N of Valid Cases	99				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,03.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και ηλεκτρονικού υπολογιστή ($\chi^2=13,563$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 7η

Τύπος διαμονής και χρήση facebook (ερωτήσεις 3 και 16^a) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,004, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τύπος διαμονής και η χρήση facebook είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7ος : 7η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και χρήσης facebook

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,470 ^a	1	,004		
Continuity Correction ^b	7,121	1	,008		
Likelihood Ratio	9,586	1	,002		
Fisher's Exact Test				,004	,003
Linear-by-Linear Association	8,382	1	,004		
N of Valid Cases	97				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,02.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και χρήσης facebook ($\chi^2=8,470$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 8η

Τόπος διαμονής και σχέση με την τεχνολογία (3 και 11) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,005, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και η σχέση με την τεχνολογία είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8ος : 8η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και σχέσης με την τεχνολογία

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,732 ^a	2	,005
Likelihood Ratio	10,473	2	,005
Linear-by-Linear Association	9,253	1	,002
N of Valid Cases	99		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,73.

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και σχέση με την τεχνολογία ($\chi^2=10,732$, $df=2$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 9^η

Τόπος διαμονής και λόγος μη χρήσης νέων μέσων (ερωτήσεις 3 και 22) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,000, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και ο λόγος μη χρήσης νέων μέσων είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 9ος : 9η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και λόγου μη χρήσης νέων μέσων

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,286 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	15,445	2	,000
Linear-by-Linear Association	,018	1	,893
N of Valid Cases	58		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,07.

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και λόγου μη χρήσης νέων μέσων ($\chi^2=15,286$, $df=2$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 10^η

Τόπος διαμονής και θετική συμβολή νοητικής ενδυνάμωσης στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού (ερωτήσεις 3 και 25) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,036, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και η θετική συμβολή της νοητικής ενδυνάμωσης στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 10ος : 10η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και θετικής συμβολής νοητικής ενδυνάμωσης στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,398 ^a	1	,036		
Continuity Correction ^b	3,288	1	,070		
Likelihood Ratio	4,076	1	,043		
Fisher's Exact Test				,048	,038
Linear-by-Linear Association	4,353	1	,037		
N of Valid Cases	98				

a. 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,31.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τύπου διαμονής και θετικής συμβολής νοητικής ενδυνάμωσης στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού ($\chi^2=4,398$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 11^η

Τόπος διαμονής και γνώση προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω Ηλεκτρονικού Υπολογιστή (ερωτήσεις 3 και 24) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,007, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι εξαρτημένες, δηλαδή ο τόπος διαμονής και η γνώση προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω Ηλεκτρονικού Υπολογιστή είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 11ος : 11η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και γνώσης προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,152 ^a	1	,007		
Continuity Correction ^b	5,965	1	,015		
Likelihood Ratio	7,667	1	,006		
Fisher's Exact Test				,010	,006
Linear-by-Linear Association	7,079	1	,008		
N of Valid Cases	99				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,77.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τόπου διαμονής και γνώσης προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ($\chi^2=4,398$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συσχέτιση 12^η

Φύλο και ενδιαφέρον εξοικειωσης με τα νέα μέσα (ερωτήσεις 1 και 21^η) Το Pearson chi-square στην περίπτωση αυτή είναι 0,044, δηλαδή μικρότερο του $p<0,05$. Αφού λοιπόν $p<0,05$ απορρίπτουμε την H_0 , ότι δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και δεχόμαστε την H_1 , που σημαίνει ότι οι μεταβλητές είναι

εξαρτημένες, δηλαδή ο τύπος διαμονής και το ενδιαφέρον εξοικείωσης με τα νέα μέσα είναι μεταβλητές που συσχετίζονται σημαντικά, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 12ος : 12η στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ φύλου και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με τα νέα μέσα

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,048 ^a	1	,044		
Continuity Correction ^b	3,261	1	,071		
Likelihood Ratio	4,065	1	,044		
Fisher's Exact Test				,063	,035
Linear-by-Linear Association	4,007	1	,045		
N of Valid Cases	99				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,12.

b. Computed only for a 2x2 table

Από τον πίνακα chi-square συμπεραίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ φύλου και ενδιαφέροντος εξοικείωσης με τα νέα μέσα ($\chi^2=4,048$, $df=1$). Η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

Συμπεράσματα στατιστικής ανάλυσης

Το 59% του πληθυσμού του δείγματος, δείχνει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη για την ενημέρωση του στα παραδοσιακά μέσα. Η τηλεόραση αναδεικνύεται το πρώτο μέσο επικοινωνίας σε χρήση (97 %) ενώ ακολουθούν το ραδιόφωνο (40%) και η εφημερίδα (25%). Το 53% παρουσιάζει μια τάση εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα, αφού χρησιμοποιεί τουλάχιστον το διαδίκτυο, ενώ η εκπαίδευση από ειδικούς είναι η πρώτη και ενδεδειγμένη πρόταση για εξοικείωση με τα νεότερα μέσα με ποσοστό 45%. Το 58% διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή, ενώ η γνώση που σχετίζεται με τον τελευταίο χαρακτηρίζεται ως μέτρια (40%) και κακή (33%). Οι περισσότεροι χρησιμοποιούν, τόσο το κινητό (86%), όσο και το σταθερό (89%) κυρίως για απλή συνομιλία (81%) ενώ ακολουθούν με (19%) η αποστολή μηνυμάτων και με (18%) η χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το 38% του πληθυσμού δε χρησιμοποιεί κανένα νεότερο μέσο, ενώ από το 62% που χρησιμοποιεί κάποιο νεότερο μέσο, το 53% χρησιμοποιεί το ίντερνέτ και ακολουθεί η χρήση ηλεκτρονικών εφημερίδων με 23%. Βέβαια η χρήση των ηλεκτρονικών εφημερίδων δεν αποκλείει τη χρήση του ίντερνέτ, οπότε στη συγκεκριμένη ερώτηση θα μπορούσε να επισημανθεί μια υποψία ενδεχομένως για αδυναμία ξεκάθαρης επιλογής, ωστόσο κρίνεται ότι ακόμη και σε αυτή την περίπτωση δεν επηρεάζεται ουσιαστικά το αποτέλεσμα. Πιθανότατα, να χρησιμοποιούν το ίντερνέτ για την ενημέρωση τους, γεγονός που φαίνεται να παρουσιάζει μια σχετική προσπάθεια εξοικείωσης με τον παγκόσμιο ιστό.

Από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πρώτο αναδεικνύεται το facebook με ποσοστό 36% το instagram 8% , το twitter 2% ενώ το linkedin κανένας. Το (79%) γνωρίζει τη σημασία της νοητικής ενδυνάμωσης για τη λειτουργία του μυαλού, ενώ το (42%) γνωρίζει την ύπαρξη προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω υπολογιστή.

Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού, το (87%) πιστεύει πως η επικοινωνία του βελτιώνεται με τη χρήση της τεχνολογίας. Παρατηρείται γενικά μια τάση στασιμότητας (51%) και μείωσης των συναναστροφών (36%) σε σύγκριση με το παρελθόν.

Όσον αφορά στις υποθέσεις της έρευνας, όπως διατυπώθηκαν προηγουμένως, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του τόπου κατοικίας και της εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα αλλά και της σχέσης με την τεχνολογία. Επιπλέον συσχέτιση παρατηρήθηκε μεταξύ τόπου κατοικίας, της χρήσης του ίντερνετ και της χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή καθώς και χρήσης facebook. Ακόμη, συσχέτιση εντοπίστηκε μεταξύ του τόπου και αξιοπιστίας μέσων αλλά και γνώσης προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης και προγραμμάτων νοητικής ενδυνάμωσης μέσω υπολογιστή.

Επιπροσθέτως, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ φύλου και της εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα και τέλος στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και χρήσης σελίδων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και αποστολής μηνυμάτων μέσω κινητού. Με τον τρόπο αυτό διανθίζονται τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω και συγκεκριμενοποιούνται οι προσωπικοί παράγοντες πιθανής επιρροής των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών ως προς τη χρήση των νέων μέσων.

Πιθανότατα, οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών, που κατοικούν σε αστικές περιοχές χρησιμοποιούν περισσότερο το ίντερνετ, καθώς ενδεχομένως να είναι συνηθισμένοι σε έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, συνυφασμένο με τους γρήγορους ρυθμούς των μεγαλουπόλεων, να εξοικειώνονται ευκολότερα με την τεχνολογία σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ανθρώπους που κατοικούν σε επαρχιακές πόλεις, οι οποίοι ενδεχομένως να επιμένουν σε έναν παραδοσιακότερο τρόπο ζωής.

Παρατηρείται επίσης ότι, όσο μεγαλύτερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης τόσο αυξάνεται και η αποστολή μηνυμάτων στο κινητό και η χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Ενδεχομένως, οι άνθρωποι που έχουν ακαδημαϊκές γνώσεις δε δυσκολεύονται τόσο με τη χρήση της τεχνολογίας, σε αντίθεση με τους ανθρώπους με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, οι οποίοι φαίνεται να δυσκολεύονται με ό, τι σχετίζεται με την τεχνολογία. Επιπλέον, φαίνεται να διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή περισσότεροι άνθρωποι στις πόλεις, ενώ δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα νέα μέσα οι κάτοικοι των αστικών περιοχών.

Οι μεγαλύτεροι άνθρωποι των πόλεων φαίνεται να είναι περισσότερο ενημερωμένοι σχετικά με θέματα νοητικής ενδυνάμωσης και πρόληψης της νοητικής έκπτωσης και παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον εξοικείωσης με τα νέα μέσα. Πιθανότατα, στις

πόλεις να είναι ευκολότερο κάποιος να παρακολουθήσει ενημερωτικές ημερίδες και να υπάρχουν περισσότερο οργανωμένοι φορείς στους οποίους οι κάτοικοι της επαρχίας να μην έχουν ιδιαίτερη πρόσβαση. Θα πρέπει ωστόσο να λάβουμε υπόψη ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από κάτοικους αστικών περιοχών.

Επίσης, παρατηρείται ότι περισσότερο οι γυναίκες ενδιαφέρονται για να εξοικειωθούν περισσότερο με τα νεότερα μέσα αλλά θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από γυναίκες και επιπλέον τα περισσότερα από τα μισά ερωτηματολόγια απαντήθηκαν στο διαδίκτυο. Ενδεχομένως, να επηρεάζει σε βαθμό το γεγονός αυτό, ωστόσο θα μπορούσε να διατυπωθεί η υπόθεση, ότι οι γυναίκες μεγαλύτερων ηλικιών ενδιαφέρονται περισσότερο να διατηρήσουν τον εαυτό τους σε καλή νοητική κατάσταση, ενώ σε αντίθεση οι άντρες ενδιαφέρονται περισσότερο για την ανθρώπινη επαφή και όχι τόσο για την εξοικείωση τους με τα νεότερα μέσα.

Ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων

Στην παρούσα εργασία η ηλικιακή ομάδα η οποία βρίσκεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος είναι οι άνθρωποι 65+ και η σχέση τους με τη νέα αυτή πραγματικότητα των τεχνολογιών επικοινωνίας. Οι ερωτήσεις που απαντήθηκαν στις συνεντεύξεις είναι παρεμφερείς σε περιεχόμενο με τις ερωτήσεις των ερωτηματολογίων ως προς τη μορφή τους, όμως είναι «ανοιχτού τύπου» προσπαθώντας να ανακαλύψουμε ποιότητες που χάνονται μέσα από τις κλειστού τύπου ερωτήσεις των ερωτηματολογίων.

Οι πέντε συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, απομαγνητοφωνήθηκαν αυτολεξεί και η επεξεργασία τους επιχειρήθηκε να γίνει ταξινομώντας το περιεχόμενο τους θεματικά. Ακολούθησε ο σχολιασμός των απαντήσεων για κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά, απεικονίζοντας τα βασικά στοιχεία της εμπειρίας τους και παραθέτοντας σχετικά αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις. Ακολουθήθηκε μια γραμμή ημιδομημένης συνέντευξης, διατηρώντας ως βάση τις παρακάτω ερωτήσεις, ωστόσο επιπλέον διευκρινίσεις και ερωτήσεις ακολουθούσαν, όπου ήταν αναγκαίο προς αποφυγήν των ασαφειών.

Το επόμενο επίπεδο επεξεργασίας ήταν η σύνθεση των περιγραφών όλων των συμμετεχόντων, αφού πρώτα χωρίστηκαν σε βασικά θέματα. Προκειμένου να διατηρηθεί το απόρρητο, η αναφορά στους συμμετέχοντες γίνεται με κεφαλαία γράμματα. Σε κάθε έναν από τους συμμετέχοντες δόθηκε φόρμα ενημέρωσης και συγκατάθεσης. Η επιλογή του τόπου συνέντευξης έγινε μετά από προσωπική συνεννόηση με τον κάθε συμμετέχοντα, με στόχο την εξασφάλιση ενός άνετου και χαλαρού κλίματος συζήτησης.

Ο κοινωνικός κόσμος αποτελούσε πάντοτε αντικείμενο ερμηνείας και ελήφθη υπόψη ότι οι απαντήσεις, είναι αυτό που επιλέγουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα να αποκαλύψουν, μέσα από τους περιορισμούς που επιβάλει η κοινωνική τους θέση και οι κοινωνικές τους αντιλήψεις. Ωστόσο οι απαντήσεις αυτές αποτελούν ένα δείγμα λόγου προς παρατήρηση και περαιτέρω μελέτη και μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα από τη συγκεκριμένη επιλογή των λέξεων, επανάληψιμότητα των λέξεων, τρόπο και νόημα απάντησης (Mason 2011 : 197)

Οι παρακάτω ερωτήσεις οι οποίες απαντήθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αποσκοπούν στη διερεύνηση συγκεκριμένων ερωτημάτων :

Οι ερωτήσεις 1 και 4 αποσκοπούν στο να ανιχνεύσουν τη σημασία της επικοινωνίας των ανθρώπων, πως αντιλαμβάνονται οι ίδιοι την έννοια της επικοινωνίας και τη συμβολή της τεχνολογίας στη διαδικασία. Επίσης, από τις συγκεκριμένες ερωτήσεις δίνεται η δυνατότητα διεξαγωγής πιθανολογικών εμνηνιών για τη διαφοροποίηση της εξοικείωσης με τα μέσα επικοινωνίας σε σχέση με το παρελθόν.

Με τις ερωτήσεις 2 και 3 αποπειράται να διερευνηθεί η σχέση με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας, καθώς και η χρήση και οι γνώσεις ηλεκτρονικού υπολογιστή του κινητού τηλεφώνου και του σταθερού τηλεφώνου.

Οι ερωτήσεις 6, 7 και 8 αποσκοπούν στο να διερευνήσουν την ευκολία ή δυσκολία εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα επικοινωνίας, πόσο σημαντική θεωρείται η εξοικείωση αυτή και αν αντιμετωπίζεται δυσκολία, που αποδίδεται.

Η ερώτηση 9 έχει ως στόχο να ανιχνεύσει τους πιθανούς τρόπους εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα, όπως το αντιλαμβάνονται και προτείνουν οι ίδιοι.

Η ερώτηση 5 αποσκοπεί να διερευνήσει την πεποίθηση των ηλικιωμένων για την αξιοπιστία τόσο των παλιότερων όσο και των νεότερων μέσων.

Με τις ερωτήσεις 10 και 11 γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν οι δραστηριότητες, που θεωρούνται καταλληλότερες από τους ίδιους για την ευνοικότερη λειτουργία του νου, καθώς η ηλικία θεωρείται παράγοντας κινδύνου για τη νοητική έκπτωση.

Οι ερωτήσεις της συνέντευξης :

1. Πως θα χαρακτηρίζατε την επικοινωνία σας με τους οικείους σας (φίλους και συγγενείς); Παραμένουν στο ίδιο επίπεδο με το παρελθόν;
2. Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχέση σας με τις Τεχνολογίες Επικοινωνίας γενικότερα; Διαθέτετε ηλεκτρονικό υπολογιστή; Αν διαθέτετε, πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή; Ποια είναι η χρήση που κάνετε κυρίως;
3. Πως θα χαρακτηρίζατε τη χρήση του τηλεφώνου στην καθημερινή επικοινωνία με τους οικείους σας; Χρησιμοποιείτε σταθερό τηλέφωνο ή και κινητό τηλέφωνο;

4. Πόσο πιστεύετε πως έχει αλλάξει η καθημερινότητα με τη χρήση των «Νέων Μέσων» και Τεχνολογιών που έχουν εμφανιστεί στη ζωή μας; Κατά τη γνώμη σας, με ποιον τρόπο επηρεάζει τον τρόπο ζωής η χρήση των «Νέων Μέσων» Επικοινωνίας;
5. Προτιμάτε τα παραδοσιακά (τηλεόραση, ραδιόφωνο κλπ) ή τα νεότερα Μέσα όπως υπολογιστή κλπ; Ποια είναι η άποψη σας για τα παραδοσιακά. Ποια η άποψη σας για τα νέα. Ποια εμπιστευεστε περισσότερο; (για την ενημέρωση και για την ψυχαγωγία σας και ενδεχομένως για την επικοινωνία σας)
6. Κατά τη γνώμη σας, οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών εξοικειώνονται εύκολα με τις νέες τεχνολογίες και γιατί;
7. Θεωρείται σημαντική την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες για τους ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών?
8. Αν δεν έχετε χρησιμοποιήσει καθόλου κανένα από τα ονομαζόμενα «Νέα Μέσα» για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό ;
9. Αν ενδιαφέρεται κάποιος μεγαλύτερος σε ηλικία (65+) να εξοικειωθεί περισσότερο με τη χρήση των «Νέων Μέσων» με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι θα μπορούσε να το καταφέρει αυτό;
10. Ποιες δραστηριότητες πρέπει κάποιος να βάλει στην καθημερινότητα του ώστε να συμβάλλει στη θετική και ευνοϊκή λειτουργία του μυαλού;
11. Με ποιον τρόπο θα μπορούσε να συμβάλλει η τεχνολογία στην ποιοτικότερη διαβίωση των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών;

Ανάλυση συνεντεύξεων

Ακολουθεί ανάλυση των κεντρικών σημείων των συνεντεύξεων, σύμφωνα με τα υπό εξέταση ερωτήματα, για κάθε έναν από τους συμμετέχοντες ξεχωριστά. Οι συμμετέχοντες είναι συνολικά πέντε άνθρωποι άνω των εξήντα χρονών. Συγκεκριμένα πρόκειται για τρεις γυναίκες 63, 72 και 82 ετών και δύο άντρες 72 και 89 ετών και πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα, μετά από συνεννόηση και συμφωνία μαζί τους για το χώρο και το χρόνο, ώστε να δημιουργηθεί ένα ευχάριστο κλίμα

συζήτησης. Διατηρείται η ανωνυμία των ανθρώπων αυτών και θα γίνεται αναφορά στο πρόσωπό τους με τη χρήση κεφαλαίων γραμμάτων.

Η περίπτωση της κυρίας Α

Η κυρία Α εκφράζει τον προβληματισμό της σχετικά με τη χρήση των νέων τεχνολογικών μέσων «Εργάζομαι..μάλλον εργαζόμουν με ηλεκτρονικούς υπολογιστές από το 1982» «Νομίζω ότι είμαι από τους πρώτους, απ' τις πρώτες που έπιασαν ηλεκτρονικό υπολογιστή στα χέρια τους» «Η τεχνολογία είναι όλη στο σπίτι μου» Ως άνθρωπος εξοικειωμένος με τις νέες τεχνολογίες, και ως άνθρωπος που χρησιμοποιεί σε σημαντικό βαθμό τα νέα τεχνολογικά μέσα -Το κινητό χρησιμοποιείται κυρίως ως μέσο κοινωνικής δικτύωσης- δηλώνει ότι αισθάνεται ότι «έχουμε απομονωθεί». Εκφράζεται η απομόνωση σε αντιδιαστολή με τους νεότερους τρόπους επικοινωνίας, μέσω μηνυμάτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Διαχωρίζει τον «πραγματικό» εαυτό της από τον ψηφιακό εαυτό «Έχω 1000 φίλους. Αν βγω από την εικονική πραγματικότητα του facebook μόνη μου είμαι». Μέσα από τη χρήση των λέξεων «μόνη», «μοναξιά», «απομόνωση» το μοτίβο της μοναξιάς επαναλαμβάνεται. Με το προσωπικό - οικογενειακό παράδειγμα που αναφέρει, φαίνεται η προσπάθεια της να διατηρήσει σχέσεις πραγματικές με την οικογένεια της, ενώ η επαφή με τη χρήση της τεχνολογίας χαρακτηρίζεται εξυπηρετική όχι όμως αρκετή. Η ζωή έχει αλλάξει ριζικά και η τεχνολογία έχει αντικαταστήσει την ανθρώπινη επαφή.

Δηλώνεται ρητά η αρνητική επιρροή της τεχνολογίας ως προς την ανθρώπινη επαφή. Τονίζει και επαναλαμβάνει την έννοια του ψεύτικου εαυτού «άλλος εαυτός, ψεύτικος εαυτός, εικονική πραγματικότητα, ψεύτικα προφίλ, εικονικής πραγματικότητα, ψεύτικους ανθρώπους, ψεύτικα συναισθήματα» Σε αντιδιαστολή και πάλι βλέπουμε ότι δηλώνει ότι τα χρησιμοποιεί παρά το «ψέμα» μέσα στο οποίο πραγματώνονται κατά τη γνώμη της.

Προχωράει σε μια σύγκριση ανάμεσα στα παραδοσιακά μέσα επιλέγοντας το ραδιόφωνο ως το ιδανικότερο για λόγους ποιότητας των εκπομπών «η τηλεόραση αποβλακώνει- προγράμματα σκουπίδια» «στο ραδιόφωνο πιο σοβαρές συζητήσεις» και για λόγους ποικιλίας «στο ραδιόφωνο βρίσκεις ό, τι θέλεις» για λόγους ανθρώπινης επαφής «ακούς συζητήσεις»

Η άποψη της για τους ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών και τη σχέση τους με την τεχνολογία δηλώνεται με τη φράση : «βλέπουνε συνέχεια τηλεόραση» και η αιτιολόγηση «δεν έχουνε και τίποτα να κάνουνε». Τονίζεται η σημασία της παιδείας καθώς και η έλλειψη της «είμαστε αμόρφωτος λαός». Επιπλέον θίγεται το ζήτημα του κράτους και των υποδομών του, που δεν είναι επαρκείς «Ζούμε σ' ένα κράτος που δεν είναι κράτος. Δεν έχει υποδομές» Η τεχνολογία κατά τη γνώμη της μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη για τους μεγαλύτερους ανθρώπους. Ενώ εκείνη χρησιμοποιεί τα νέα μέσα και σε μεγάλο βαθμό παρατηρεί την αποχή των ηλικιωμένων από τα νέα μέσα.

«Τμήματα ή στο Δήμο ή στα ΚΑΠΗ για τους μεγαλύτερους» είναι η απάντηση της και η λύση για το ζήτημα της αποχής των ηλικιωμένων από τα νέα μέσα. Αναφέρεται στην οικονομική κρίση που επηρεάζει τη συσχέτιση αυτή αλλά και τη χρησιμότητα για τη ζωή τους *«χρήσιμο σε ανάγκη για τη ζωούλα τους -Τους γεμίζουνε τις ώρες και τη ζωή»* Θέμα υγείας *«ασθένεια»*, για κοινωνικοποίηση *«συζήτηση»* για το αίσθημα της μοναξιάς *«όταν θα αισθάνονται μοναξιά να μούνε μέσα»* και χρησιμότητας και ευκολίας *«να ψάξουνε και πράγματα να μάθουνε τι είναι το googlarω»*

«Ό, τι του αρέσει- ό, τι βρίσκει ενδιαφέρον- ό, τι μας αρέσει » Είναι η απάντηση στην ερώτηση με ποιον τρόπο βοηθάμε την καλύτερη λειτουργία του μυαλού. Η ευχαρίστηση κατά τη γνώμη της και το θετικό συναίσθημα που αυτή συνεπάγεται συμβάλει στην καλύτερη νοητική λειτουργία. διάβασμα *«Ποιότητα είναι το θέατρο, είναι η λογοτεχνία»* Επιπλέον αναφέρει συγκεκριμένα το διάβασμα, το οποίο τονίζει ότι βοηθάει και στην πρόληψη του αλτσχάιμερ και με τον τρόπο αυτό φαίνεται το ενδιαφέρον και οι γνώσεις της για το συγκεκριμένο ζήτημα. Η άθληση, το θέατρο, η κοινωνική επαφή, η περιποίηση-το ντύσιμο-το χτένισμα δίνοντας σημασία και στην εξωτερική εμφάνιση και περιποίηση των ανθρώπων. Αναφορά στη χρησιμότητα των social media (μέσα κοινωνικής δικτύωσης) για τη ζωή των ανθρώπων *«ποιοτικότερο κατά ένα μέρος το Social Media όταν είναι για να μας σώσει τη ζωή»* Σημαντική η συμβολή της τεχνολογίας στη διευκόλυνση της ζωής των ανθρώπων.

«Στο Facebook τrolάρουνε» Χρησιμοποιεί μια ειδική λέξη διαδεδομένη στα social media για να δηλώσει την αναξιопιστία του ως προς την ενημέρωση. *«Εξάρτάται και απ' το ραδιόφωνο, κι απ' την τηλεόραση και απ' το Facebook»* Εδώ βάζει στην ίδια κατηγορία ως προς την αναξιопιστία τους και τα τρία αυτά μέσα. Σχετικά με την

εμπιστοσύνη που δείχνει στα μέσα , επιλέγει την εφημερίδα ως καταλληλότερο μέσο ενημέρωσης ωστόσο συγκριτικά πάντα με τα άλλα, και δηλώνει ότι εξαρτάται και από τη δική μας κρίση. Είναι εξοικειωμένη με την ορολογία της νέας τεχνολογίας (googlaρω, τrolάρουνε).

Η περίπτωση της κυρίας Μ

«Λόγω αλλαγής πολλών πραγμάτων που έχουμε μπροστά μας, ας πούμε κάθε μέρα και καινούρια πράγματα, στους μεγάλους ανθρώπους δε δίνεται η ευκαιρία να μπουνε στο βάθος όλων αυτών των πραγμάτων» Φαίνεται ο προβληματισμός της σχετικά με τις αλλαγές που συμβαίνουν στην καθημερινότητα και η αδυναμία των μεγαλύτερων ανθρώπων να συμβαδίσουν με αυτούς τους ρυθμούς. Χρησιμοποιεί τη φράση το *«βάθος των πραγμάτων»* Οι μεγαλύτεροι άνθρωποι δεν έχουν την ευκαιρία να *«εισχωρήσουν»* στο βάθος αυτών των πραγμάτων και μη μπορώντας να αγγίξουν το βάθος περιορίζονται στην επιφάνεια. Τις αλλαγές τις αντιλαμβάνονται επιδερμικά και κατ' επέκταση όχι ουσιαστικά αλλά περισσότερο παθητικά ως θεατές.

«Γίνεται όλο και πιο δυσεπίλυτο ας πούμε το κάθε πράγμα, το κάθε πρόβλημα είτε αυτό λέγεται μια καινούρια ..τεχνολογία που θέλει μνήμη περισσότερη» Παρατηρούμε εδώ τη χρήση της λέξης *«πρόβλημα»* και τη σύνδεση της με την τεχνολογία. Ο προβληματισμός της σχετικά με την καινούρια τεχνολογία, συνδέεται με τη σκέψη ότι *«τεχνολογία που θέλει μνήμη περισσότερη»* όπου δηλώνει ότι λόγω ηλικίας η μνήμη εξασθενεί και προχωράει σε μία σύγκριση με τους νεότερους ανθρώπους *«δεν μπορείς να έχεις αυτό που θα είχες αν ήσουν νεότερος»* Η έκπτωση της μνήμης την οποία συνδέει με την ηλικία φαίνεται να την απασχολεί.

«Υπάρχουν όμως κι άλλα μέσα, η καθημερινή ας πούμε επικοινωνία με τους ανθρώπους που (...)» Στην παραπάνω πρόταση φαίνεται να υποβόσκει μία θετικά φορτισμένη πρόταση που συνδέεται με την ανθρώπινη επικοινωνία και επαφή. Στην ακριβώς επόμενη πρόταση μετά από παύση *«Δεν είσαι στη δουλειά σου, δεν είσαι σε (...) χρησιμοποιείς συγκοινωνίες πράγματα κλπ περισσότερο οικογενειακό το περιβάλλον όσο μεγαλώνει κανείς»* Δηλώνει ωστόσο τους περιορισμούς που αντιμετωπίζει ένας μεγαλύτερος άνθρωπος. Παύει να δουλεύει και συνεπώς μειώνονται οι μετακινήσεις του και χαρακτηρίζει το περιβάλλον περισσότερο οικγενειακό. Συνεχίζοντας με την

πρόταση «Άρα τα πράγματα δεν είναι τόσο απογοητευτικά έτσι πιστεύω» Ωστόσο, το οικογενειακό περιβάλλον και η επαφή μαζί του, δεν είναι απαραίτητα αρνητικό. Ενώ στην επόμενη πρόταση «ωστόσο αισθάνομαι εγώ σαν άνθρωπος μειωνεκτικά.. αλλά πιστεύω ότι ο χρόνος το δικαιολογεί» Προβληματίζεται για την απόσταση που έχει λόγω ηλικίας με την τεχνολογία η οποία εμμέσως παρουσιάζεται «προβληματική» καθώς δεν μπορεί να την ακολουθήσει και συνδέεται με την έκπτωση της μνήμης.

Χαρακτηρίζει το κινητό ως «απαραίτητο μέσο» και την επικοινωνία μέσα από το κινητό ως «σπουδαίο πράγμα» εξηγώντας ότι μπορείς να μαθαίνεις κάθε στιγμή για τους δικούς σου ανθρώπους κι εκείνοι να μαθαίνουν για σένα»

«τα πιο ιδιαίτερα μέσα αυτά που γράφουνε ξέρω κι εγώ, αυτά δεν θέλω ούτε τα έχω ανάγκη» Όταν αναφέρεται στην καινούρια τεχνολογία με τη φράση *«που γράφουνε ξέρω κι εγώ..»* φαίνεται η απόσταση που κρατάει με τις νέες τεχνολογίες και η άγνοια γύρω από αυτές για να προσθέσει *«αυτά δεν θέλω ούτε τα έχω ανάγκη»* για να συνεχίσει με τη φράση «ότι μόνον ανοησίες ας πούμε διαρκώς επαναλαμβάνονται και αυτές ανασκευάζονται και γίνονται προβλήματα. Όχι. Από εκεί και πέρα δεν ενδιαφέρομαι ας πούμε» Ωστόσο όσον αφορά στο παρελθόν δήλωσε «Ναι δεν είχα κανένα πρόβλημα όχι. Ήμουν η πρώτη που χρησιμοποίησα το μαγνητόφωνο κι έκανα γυμναστικές επιδείξεις και άλλαξα εγώ στη στιγμή και κανέναν άλλον» *«Δεν θέλω»* *«Ούτε έχω ανάγκη»* *«δεν ενδιαφέρομαι»* *«ανοησίες»* *«προβλήματα»* Είναι οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιεί για τις νέες τεχνολογίες.

«βλέπεις ζευγάρια..να πατάνε τα κουμπιά κλπ δε θα το ήθελα να το κάνω αυτό ούτε στα νιάτα μου πόσω μάλλον τώρα που είμαι μεγάλη» Διαχωρίζει τον εαυτό της- τόσο στην παρούσα φάση όσο και τον εαυτό της στο παρελθόν- από τον τρόπο που οι νεότεροι αντιμετωπίζουν και χρησιμοποιούν την τεχνολογία.

Ως προς την ενημέρωση *«βγαίνει ένα τάχα νέο από κάποιον,.....ο άλλος το λέει στον άλλον... Κι ακούς κάποια πράγματα τερατώδη στο τέλος. Δεν είναι ότι είναι πληροφορία- πληροφορία καθαρή, του' ρθε αυτουνού και λέει κάτι. Παραπληροφόρηση»* Φαίνεται καθαρά η δυσπιστία της ως προς τις ειδήσεις που διαδίδονται από τα μέσα χωρίς να ξεχωρίζει βέβαια συγκεκριμένα κάποιο μέσο, όμως έχει ήδη σταθεί αρνητική ως προς τα νέα μέσα γενικότερα. Ηλεκτρονικό Υπολογιστή διαθέτει αλλά δε τον χρησιμοποιεί καθώς δηλώνει ότι δεν έχει ανάγκη να τον

χρησιμοποιήσει. Διαθέτει σταθερό και κινητό τηλέφωνο και τα χρησιμοποιεί για συνομιλία και μηνύματα.

Με την απόλυτη φράση αυτή *«Έχει στερήσει την επικοινωνία από τους ανθρώπους»* αναφέρεται στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας. Οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας έχουν στερήσει την επικοινωνία από τους ανθρώπους. Κατά αυτόν τον τρόπο το αντιλαμβάνεται και φανερώνει έμμεσα ενδεχομένως ότι η επικοινωνία ισοδυναμεί με την ανθρώπινη επαφή. Αναφέρεται στη συνέχεια ότι σε μια επίσκεψη της σε χώρα του εξωτερικού η κατάσταση ήταν ακόμη πιο δυσάρεστη *«να βλέπεις ανθρώπους διαρκώς έτσι (κίνηση ότι κρατάει και πληκτρολογεί στο κινητό) να μην ακούγεται λαλιά (κάνει ήχους πλήκτρων, τους παριστάνει) αυτό το πράγμα»*

«Εγώ πιστεύω ότι και ο έρωτας κι αυτός μειώνεται απ'αυτό το πράγμα. Δηλαδή βγαίνουν ζευγάρια έξω και δεν έχουν να μιλήσουνε και βλέπεις ο καθένας ασχολείται με το τηλέφωνο του...Δεν είναι επικοινωνία αυτή» Φανερώνεται ακόμη μια φορά η αρνητική της στάση απέναντι στη νέα τεχνολογία. Παρουσιάζει μια εικόνα νέων ανθρώπων οι οποίοι βρισκονται στον ίδιο χώρο αλλά ο καθένας είναι αφοσιωμένος στην τεχνολογία του, σαν η τεχνολογία να κερδίζει έδαφος και να αφήνει πίσω της ακόμη και τον ίδιο τον έρωτα *«έχεις δίπλα σου έναν άνθρωπο. Διψάει να μιλήσει μαζί σου. Ή το ότι σταμάτησε κι αυτός να διψάει κι αυτή να διψάει, σημαίνει ότι δεν υπάρχει επικοινωνία»* Ενδιαφέρουσα η χρήση της λέξης «διψάει» Παρουσιάζονται διψασμένοι για επικοινωνία. Μια επικοινωνία που όμως δεν καταφέρνει να τους ξεδιψάσει αφού απουσιάζει *«δεν υπάρχει» «στα νιάτα μας, θα μπορούσε να μου σφίξει το χέρι να μου πει κάτι»* Η «δίψα» για ανθρώπινη επαφή, για το ανθρώπινο άγγιγμα φαίνεται και στο σημείο αυτό έντονη.

Δηλώνει ότι ο υπολογιστής είναι χρήσιμος και δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό ωστόσο δεν τον χρησιμοποιεί γιατί φροντίζει για όλα ο γιος *«κι εγώ έπρεπε να είχα μάθει αλλά δεν το βρίσκω το λόγο γιατί τα κάνει ο γιος»* Επαναλαμβάνει συχνά ότι δε είχε λόγο να μάθει υπολογιστή καθώς το έχει αναλάβει ο γιος αλλά θυμάται ξαφνικά σε μια στιγμή καθώς έχει προχωρήσει η συνέντευξη ότι διαθέτει τάμπλετ. Ενδιαφέρον έχει ότι ενώ μιλούσαμε αρκετή ώρα για τα νέα μέσα και την τεχνολογία των υπολογιστών, θυμήθηκε ξαφνικά ότι το χρησιμοποιεί για να ενημερώνεται για τα πάντα, από καλλιτεχνικά δρώμενα μέχρι οτιδήποτε την ενδιαφέρει. *«Ευκολύνει τη ζωή αυτό. Αυτό διευκολύνει τη ζωή. Όλα γίνονται.. πληρωμές το ένα το άλλο χωρίς*

να τρέχεις ούτε να φεύγεις απ' τη δουλειά σου» Ο υπολογιστής είναι χρήσιμος καθώς διευκολύνει τη ζωή.

«Τώρα αυτό είναι λιγάκι πρόβλημα. Διότι και ΜΜΕ κι αυτά είναι φιμωμένα. Ή θα είναι.. Ναι ναι είτε παλαιά ή αυτά. Πάντοτε υπάρχει αυτός ο κομματισμός..» Δύσπιστη παρουσιάζεται γενικότερα προς τα μέσα επικοινωνίας χωρίς να διαχωρίζει ανάμεσα σε νεότερα και παλαιότερα. Είναι προβληματισμένη γενικότερα, αμφιβάλλει και είναι σκεπτική «δεν έχει αξιοπιστία κανένα απολύτως. Όπως και οι εφημερίδες. Διαβάζεις στο δρόμο, στα περίπτερα τέρατα και σημεία»

«Το μυαλό» «το διάβασμα» «η κριτική σκέψη» «ανάλογα με την ευγένεια ψυχής» «να καταλαβαίνεις περίπου το κάθε τι που γίνεται ότι μπορεί να έχει πίσω του κάποιο σκοπό, μια σκοπιμότητα» είναι ο τρόπος που αντιλαμβάνεται ότι δίνει λύση στο πρόβλημα της παραπληροφόρησης. Να μη δέχεται κάποιος παθητικά όσα ακούει και να μη θεωρεί ότι όσα ακούει, ότι είναι και πραγματικότητα.

«Αυτό με πειράζει αφάνταστα. Με ενοχλεί» ότι δεν μπορεί να έχει τον έλεγχο σε όσα διαδίδονται είναι τρομερά ενοχλητικό καθώς πέρα από το να «φιλτράρει» τα όσα διαβάζει δεν έχει επί της ουσίας προστασία απέναντι στο φαινόμενο της παραπληροφόρησης.

Γενικότερα όμως, θεωρεί ότι οι περισσότεροι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών δυσκολεύονται με τις νέες τεχνολογίες *«είτε γιατί δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να αποκτήσουν το τάμπλετ, ε.. δεν το χρησιμοποιούν καθόλου. Κάθονται και κολλάνε στην τηλεόραση»* Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά και στην οικονομική άνεση η οποία μπορεί να επηρεάσει θετικά είτε αρνητικά τη σχέση μας με την τεχνολογία. Με την αναφορά στη λέξη τηλεόραση μου αποκάλυψε ότι παρακολουθεί στην τηλεόραση reality επιβίωσης και σχέσεων. Και μου το ανέφερε ξεκινώντας με τη φράση *«Θα σου φανεί περίεργο τώρα αυτό»* διότι οι συγκεκριμένες εκπομπές δε θα ήταν κάτω από άλλες συνθήκες η επιλογή της όμως δικαιολογείται με την πρόταση *«Και θα σου πω γιατί. γιατί είμαι πάρα πολλές ώρες μέσα στο σπίτι και πρέπει με κάτι να απασχολώ το μυαλό μου»* Για να συμπληρώσει επίσης ότι βρίσκει ενδιαφέρον στα αθλήματα που παρουσιάζει η συγκεκριμένη εκπομπή και στην προσπάθεια της να ψυχολογεί τους παίκτες *«επειδή είναι άθληση και επειδή έχω μέσα μου, αυτό που λες της ψυχολογίας ενσταλλάγματα»* Μην έχοντας λοιπόν επιλογές στην τηλεόραση βρήκε ενδιαφέρον στα συγκεκριμένα reality τα οποία την απασχολούν. Την απασχολεί

ιδιαίτερα το ζήτημα των ανθρώπινων σχέσεων και η δημιουργία απογόνων. Μίλησε αρκετά για την εντύπωση που της έχει κάνει να παρακολουθεί τους νέους να σχετίζονται μεταξύ τους και όταν της επισήμανα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση εξετάζουμε περισσότερο τη σχέση των ανθρώπων με την τεχνολογία η απάντηση της ήταν ξεκάθαρη και συγκεκριμένη «Ε ναι αλλά μέσα από την τεχνολογία όμως βγήκε αυτό! Δε θα είχα τη δυνατότητα να το δω. Δε θα μπορούσα να υπεισέρθω μέσα σε σχέσεις νέων παιδιών»

«Δεν είναι κι εύκολο. Δεν βρίσκεται κι άνθρωπος να απασχοληθεί μαζί σου και να στο μάθει. Δε δίνεται ο χρόνος..» Ο χρόνος είναι περιορισμένος και πολύτιμος. Όλα περνούν από το χέρι του παιδιού (λογαριασμοί κλπ) οπότε *«φεύγουν από πάνω απ' το κεφάλι μου όλα αυτά»* Στη συνέχεια ακολουθεί η αγωνία της επαναλαμβάνοντας ότι αισθάνεται ότι τα νέα παιδιά είναι «φορτωμένα» με πολλές δραστηριότητες και δε θέλει να επιβαρύνει περισσότερο.

Για την εξοικείωση με τα νέα μέσα υπάρχουν διάφοροι τρόποι, όπως η οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων, αναφέρει ωστόσο κάποιους περιορισμούς όπως η απόσταση από το σπίτι και το κόστος. Αν βρίσκονται στη γειτονιά τα σεμινάρια και αν δεν είναι τόσο ακριβά θα μπορούσε να τα παρακολουθήσει και θα την ενδιέφεραν. Θεωρεί ότι μόνο αυτός ο τρόπος υπάρχει, διότι πληρώνει για να της μάθουνε. Θεωρεί ότι ενδέχεται να δυσκολευτεί να κατανοήσει τις καινούριες έννοιες *«θα κάτσει να μάθει σε μένα που μπορεί με την πρώτη να μην το πάρω να μην το πάρω και με την δεύτερη και ίσως και με την τρίτη. Να λέμε τα πράγματα όπως είναι»*

Για να συμβάλλει κάποιος στη θετικότερη λειτουργία του μυαλού θα μπορούσε να προσπαθεί να αυτοεξυπηρετείται για όσο μεγαλύτερο διάστημα είναι δυνατόν, να διατηρεί φιλίες, την επικοινωνία του ακόμη και τηλεφωνικά με τους οικείους του. Το διάβασμα. Το Σταυρόλεξο. *«Εγώ τις περισσότερες ώρες μου τις περνάω με το σταυρόλεξο και με τα βιβλία»*

Η περίπτωση του Κυρίου Α

Χαρακτηρίζει την επικοινωνία με τους οικείους του από «μέτρια ως καλά» Και συμπληρώνει ότι *«Δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε όπως επικοινωνούσαμε πριν 20 χρόνια...ε.. λόγω διαφορετικών ιδεών λόγω του χάσματος των γενεών»* Η επικοινωνία

ανάμεσα στους ανθρώπους διαφορετικών γενεών καθίσταται προβληματική κατά την κρίση του.

Η στάση του απέναντι στις τεχνολογίες επικοινωνίας δηλώνεται με τη φράση *«Μέτρια. Μέτρια. Ενσυνείδητα»* Δηλώνει ότι είναι επιλογή του να απέχει από την τεχνολογία για να συνεχίσει λέγοντας *«διότι η ταχύτητα με την οποία προχωράει η τεχνολογία δεν είναι κάτι συμβατό με την ταχύτητα που προχωράει η ζωή μας και η φύση»* «ο άνθρωπος προχωράει πάρα πολύ, η φύση παραμένει σταθερή κι εξελίσσεται σταθερά» Η επιλογή του να απέχει ωστόσο επηρεάζεται από την ταχύτητα η οποία εν προκειμένω φαίνεται να παίζει ουσιαστικό ρόλο. Η σχέση αυτή πριορίζεται *«στα όρια του αναγκαίου»* Η αρνητική του στάση απέναντι στην τεχνολογία φαίνεται καθαρά από την φράση *«η ταχύτητα της τεχνολογίας είναι πιο πολύ από τη φύση και από την καθημερινότητα στο τέλος καταστρέφεται η φύση και η καθημερινότητα των ανθρώπων»* και με τη φράση *«δε συμφωνώ χάνονται ανθρώπινες αξίες»* Επικεντρώνεται κυρίως στην ταχύτητα με την οποία εξελίσσεται η τεχνολογία η οποία απέχει κατά πολύ από τις δυνάμεις που διαθέτει για να την παρακολουθήσει.

Η άποψη του για το κινητό εκφράζεται μέσα από την πρόταση *«Είναι μια πάρα πολύ καλή και σωστή επικοινωνία»* αλλά και με την παρακάτω πρόταση στην οποία δηλώνει ότι σχετίζεται και με την βελτίωση της ψυχολογίας *«Το τηλέφωνο είναι ένα μέσον που μπορείς κι επικοινωνείς κι αισθάνεσαι κι εσύ ασφαλής αλλά σου δημιουργεί και καλή ψυχολογία»* ένας προβληματισμός αναφορικά με τον τρόπο που επικοινωνούμε πλέον φαίνεται καθαρά στην επόμενη πρόταση *«επικοινωνούμε πλέον χωρίς να μπορούμε να δούμε ανθρώπους που είναι στα 100 μέτρα»* Ακόμη και όταν βρισκόμαστε σε κοντινή απόσταση επιλέγουμε τη χρήση του τηλεφώνου το οποίο είναι μεν εξυπηρετικό, αλλά ωστόσο τον προβληματίζει αυτή η κατάσταση. Διαθέτει και σταθερό και κινητό και το χρησιμοποιεί για απλή συνομιλία.

Με τη χρήση της τεχνολογίας η ζωή μας *«Έχει αλλάξει πάρα πολύ, η ζωή μας έχει αλλάξει πάρα πολύ»* Η τεχνολογία μας δεσμεύει *«ασχολούμεθα τόσο πολύ με την τεχνολογία που δεν μπορούμε να δούμε πράγματα που συμβαίνουν δίπλα μας»* Αναφέρεται στο κινητό λέγοντας ότι εφευρέθηκε για να διευκολύνει την επικοινωνία μας ωστόσο κάνει πολλά άλλα πράγματα και δεν περιορίζεται σε αυτό ή δεν επικεντρώνεται σε αυτό και διακωμωδεί την κατάσταση *«το μόνο που δεν κάνει είναι την χρήση του κινητού και είναι για όλα τα άλλα»* Δηλώνει ότι η τεχνολογία μας

επηρεάζει αρνητικά *«Τέλος δεν προλαβαίνουμε το χρόνο και φεύγει η ζωή μας έτσι λίγο -λίγο»* και μέσα από την τεχνολογία χάνεται η ζωή *«χάνουμε.. αυτό που λέγεται ζωή»*

Από τα παλαιότερα Μέσα για την ενημέρωση του προτιμάει *«Περισσότερο το ραδιόφωνο. Και την τηλεόραση αλλά περισσότερο το ραδιόφωνο διότι «Δεν είσαι αναγκασμένος να κάθεται σε μια οθόνη. Μπορείς να το 'χεις οπουδήποτε και όπου βρίσκεσαι και να μπορείς να ακούς πράγματα και να τα φαντάζεσαι»* Την τηλεόραση και συγκεκριμένα τα προγράμματα που προάγουν τον πολιτισμό τη χρησιμοποιεί περισσότερο για ψυχαγωγικούς λόγους. Αρνητικός και δύσπιστος στέκεται απέναντι στη νέα τεχνολογία *«Από τα νέα μέσα, την καινούρια την τεχνολογία, για την ενημέρωση μου δεν πιστεύω τίποτα. Μηδέν. ο καθένας αναπαράγει ό, τι θέλει»*

Η σχέση του με την τεχνολογία ήταν και παραμένει περιορισμένη *«και τότε και τώρα στο όριο του να μην ξεφεύγουμε από πλαίσια»* Ενδιαφέρουσα είναι η χρήση της λέξης *«καταστρέφεται»* όπως αντιλαμβάνεται την επίδραση της τεχνολογίας *«παλαιότερα μπορεί κάτι να καταστρεφόταν σε 100-200 χρόνια τώρα καταστρέφεται εν ριπή οφθαλμού σε 5 και σε 10 χρόνια»* ότι καταστρέφει παρουσιάζεται ως δεδομένο, ενώ αυτό που έχει αλλάξει είναι η ταχύτητα με την οποία η τεχνολογία προκαλεί την καταστροφή.

Κατά τη γνώμη του, μόνο ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών εξοικειώνεται με τις νέες τεχνολογίες και μάλιστα αναφέρεται στους μοναχικούς ανθρώπους οι οποίοι χρησιμοποιούν την τεχνολογία ως αντιστάθμισμα της ανθρώπινης επαφής *«στο 20-30% και συνήθως εξοικειώνονται οι μοναχικοί άνθρωποι δηλαδή αυτοί που δεν έχουνε μεγάλες οικογένειες αυτοί που μένουνε ώρες στο σπίτι χωρίς καμία κοινωνική επαφή, αντισταθμίζουν τις επαφές τις κοινωνικές τις οικογενειακές με ένα μέσον της τεχνολογίας»* Επομένως μπορούμε να εικάσουμε μια θετική χροιά αναφορικά με τη χρήση της τεχνολογίας από μοναχικούς ανθρώπους.

Ωστόσο η συμβολή της τεχνολογίας μπορεί να αποδειχθεί και σημαντική όσον αφορά στην υγεία των ανθρώπων αρκεί να μη γίνεται κατάχρηση *«Ναι σε ένα βαθμό είναι γιατί υπάρχουνε και πράγματα που πρέπει να έχεις τις βασικές αρχές για μια ώρα ανάγκης για κάτι που θα χρειαστείς να εξοικειώνεσαι αλλά να μην υπερβαίνεις πάντα το μέτρο...μεγαλώνουμε οι άνθρωποι έχουμε προβλήματα υγείας, έχουμε διάφορα πράγματα πρέπει να ενημερωνόμαστε μέσα από τη νέα τεχνολογία»*

Διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή ωστόσο περιορίζεται σε απλή χρήση περιήγησης στο ίντερνετ ώστε να ενημερώνεται για όσα συμβαίνουν στον κόσμο και κυρίως ό, τι αφορά στις επιστήμες *«Ναι. Εντάξει δεν κάνω ιδιαίτερη χρήση περισσότερο αυτό που με ενδιαφέρει στον υπολογιστή είναι κάποια καινούρια επιστημονικά δεδομένα. (Εγώ : Google;) Ναι. Να δω κάποια επιστημονικά δεδομένα κάτι που συμβαίνει στις 4 γωνιές της γης αυτή τη στιγμή χωρίς ανάλυση χωρίς τίποτα. Ειδησεογραφικά και γενικά. Μέχρι εκεί»*

Αποφεύγει συνειδητά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς από τα παλιά μέσα αλλά ακόμη και μέσα από το διαδίκτυο καταφέρνει να ενημερώνεται και να ψυχαγωγείται αρκετά ώστε να θεωρεί ότι δεν υπάρχει λόγος να σπαταλήσει περισσότερο πολύτιμο χρόνο στην τεχνολογία *«Δηλαδή το αποφεύγω..Γιατί δε με ενδιαφέρει. Μπορώ να ενημερωθώ με τον τρόπο που ανέφερα προηγουμένως (Δηλαδή το ίντερνετ) κι από εκεί κι έπιτα υπάρχουνε τηλεόραση, υπάρχει ραδιόφωνο, δε θέλω να συμπιέζω αυτή τη στιγμή σ' αυτή την ηλικία, το μυαλό μου τόσο πολύ και να μη μπορώ να απολαύσω αυτή τη ζωή που δεν ξέρω πόσο ακόμα θα υπάρχει»*

Φαίνεται η ανάγκη του για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία καθώς και η ανησυχία του για τους νέους ανθρώπους που δε συνειδητοποιούν ότι η ζωή τους να φεύγει μέσα από τις ατέλειωτες ώρες χρήσης των ηλεκτρονικών συσκευών *«να βγω μια βόλτα να περπατήσω, να μιλήσω με ανθρώπους..,διότι η κάθε μέρα που περνάει δεν συμπληρώνεται από μία ηλικία κι έπιτα ..οι νέοι άνθρωποι δεν το έχουν καταλάβει και αφήνουνε τη ζωή τους να περνάει μέσα από την τεχνολογία»*

Προτείνει ως τρόπο για να γνωρίζουν καλύτερα οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών τα οφέλη της τεχνολογίας να μεριμνήσει το Ελληνικό κράτος. Θεωρεί ότι δεν υπάρχει τέτοιου είδους μέριμνα. Επιλέον υπάρχουν τα ΚΑΠΗ τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην επίτευξη αυτής της ενέργειας *«θα μπορούσε η πολιτεία να βοηθήσει, πράγμα που δε συμβαίνει στη χώρα μας. Στα ΚΑΠΗ να τους εξηγήσει, να τους ενημερώσει, να δει σε τι ποσοστό ενδιαφέρονται. Δεν υπάρχει κάτι επίσημο, το οποίο να υπάγεται σε μια κοινωνική πολιτική στις καινούριες τεχνολογίες για ανθρώπους τρίτης ηλικίας»* Η οικογένεια ενώ παρουσιάζεται ως λύση και ταυτόχρονα παρουσιάζεται ως ανήμπορη να διεκπαιρέώσει αυτό το έργο *«περιμένεις μέσα απ' την οικογένεια σου να σου δείξει κάποιος κάποια πράγματα να σε ενημερώσει, συνήθως σε ενημερώνει σε πράγματα που μπορεί εσένα να μη σε ενδιαφέρουνε»*

Ως σημαντικότερη δραστηριότητα για να διατηρεί κάποιος το μυαλό του σε καλή κατάσταση είναι το διάβασμα, τα σταυρόλεξα οποιαδήποτε δραστηριότητα ενεργοποιεί το μυαλό, η ανταλλαγή απόψεων και η ανθρώπινη επαφή την οποία συσχετίζει με τη βελτίωση της ψυχολογίας *«η πρώτη δραστηριότητα για το μυαλό είναι το διάβασμα. Πρέπει να διαβάσεις το οτιδήποτε.. Έντυπο, βιβλίο, εφημερίδα, σταυρόλεξα, διάφορα..τα οποία μπορούν, βοηθούν και ακονίζουν τη σκέψη. Και από κει κι έπειτα, η επαφή με τους ανθρώπους και η ανταλλαγή απόψεων επί οποιουδήποτε θέματος»*

Στο μυαλό του η αρνητική επιρροή της τεχνολογίας είναι έντονη ακόμη και σε ερώτηση που αφορά στα θετικά της τεχνολογίας. Προσάπτει στην τεχνολογία την καταπάτηση των κεκτημένων των τελευταίων δεκαετιών και ότι ο άνθρωπος οφείλει να αντισταθεί σε αυτή τη νέα πραγματικότητα *«Εργασιακά, κοινωνικά δικαιώματα, μέσα στην τελευταία 20ετία, αρχίζουν όλα αυτά κι εξαφανίζονται. Και μέσα απ' τα μέσα τεχνολογίας, περνάνε ότι είναι κάτι το απόλυτα φυσιολογικό..Και προσπαθούνε μέσα απ' την τεχνολογία, να πείσουνε την ανθρωπότητα, ότι έτσι πρέπει να γίνει..πρέπει να αντισταθούμε σε αυτού του είδους την τεχνολογία»* Αναφέρεται στην υποκειμενικότητα και στη μονομέρεια διάδοσης των ειδήσεων για την εξυπηρέτηση συμφερόντων ενώ αν θα υπήρχε τρόπος να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα τότε θα μπορούσαν να φανούν και τα οφέλη της τεχνολογίας *«Θα μπορούσε να συμβάλλει όταν υπήρχε μία αντικειμενικότητα, ένας πλουραλισμός, δηλαδή ν' ακούγονται τα πάντα αλλά όχι από τη μία πλευρά. Ν' ακούγονται τα πάντα, ν' αποκτάς μια σφαιρικότητα ενός θέματος»*

Τελειώνοντας πρόσθεσε : *«Θέλω ο άνθρωπος να παραμείνει άνθρωπος και να ζήσει αρμονικά και συγκαταβατικά με τη φύση. Και να μην προσπαθεί να καπελώσει τη φύση»*

Η περίπτωση του κυρίου Τ

Χαρακτηρίζει την επικοινωνία του ως «ευχάριστη». Φαίνεται να του προκαλεί θετικά συναισθήματα και στην παρούσα φάση της ζωής του αλλά και στο παρελθόν. Κατά τη διαμονή του σε Μ.Φ.Η έχει έρθει «πιο κοντά» και με το προσωπικό της Μονάδας και δηλώνει πολύ ευχαριστημένος από τη συναναστροφή αυτή *«Η επικοινωνία μου ήταν πάντα ευχάριστη»*

Είναι ιδιαίτερη η χρήση της φράσης «η ζωή μου είναι» όταν αναφέρεται στο τηλέφωνο δείχνοντας με τον τρόπο αυτό πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη του για την ίδια του τη ζωή «Για μένα ο καλύτερος τρόπος επικοινωνίας είναι το τηλέφωνο. Ο καλύτερος τρόπος.. Η ζωή μου είναι» Είναι πολύ σημαντικό το ότι μπορεί να επικοινωνήσει με ανθρώπους που βρίσκονται πολύ μακριά άμεσα και με ευκολία «Πρώτα από όλα έχω επικοινωνία ας πούμε και με την Αμερική, που είναι τα αδέρφια μου..στιγμιαία επικοινωνία» Δε χρησιμοποιεί κάποιο άλλο μέσο, αλλά φαίνεται να έχει διαμορφώσει μια θετική γνώμη για την τεχνολογία του ίντερνετ καθώς θεωρεί ότι όσοι το χρησιμοποιούν φαντάζεται ότι θα διευκολύνονται ακόμη περισσότερο «Τώρα οι φίλοι μου που μπορούν και έχουνε και το ίντερνετ είναι ακόμη καλύτερα. Αλλά εγώ τέτοια δεν έχω οπότε υπάρχει το τηλέφωνο για μένα» Ουσιαστικά η «ζωή του όλη» είναι το τηλέφωνο καθώς περιορίζεται στη χρήση του για την οποιαδήποτε επικοινωνία από απόσταση και σίγουρα για να αντιληφθούμε το μέγεθος θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τη διαμονή του σε Μ.Φ.Η η οποία καθιστά ιδιαίτερα σημαντικό το συγκεκριμένο μέσο.

Κατά τη γνώμη του αν και θεωρεί ότι η τεχνολογία είναι απαραίτητη για την εξέλιξη, προβληματίζεται και με τις αρνητικές συνέπειες της όπως εκείνος τις αντιλαμβάνεται «από τη μια είναι καλά να υπάρχει εξέλιξη αλλά από την άλλη δυστυχώς αυτή η εξέλιξη φέρνει ας πούμε και τη βαρβαρότητα» Συνδέει την τεχνολογία με τη διακίνηση των ναρκωτικών με ό, τι δηλαδή αντιλαμβάνεται εκείνος ως χειρίστο «Είναι καλό, είναι κακό, είναι μπρός βαθύ και πίσω ρέμα που λέμε. Από τη μια λες χρειάζεται και από την άλλη όμως να τι κάνει παραδείγματος χάρη τα ναρκωτικά που είναι το χειρότερο πράγμα (Εγώ : πως συνδέονται με την τεχνολογία;) Η μετακίνηση τους. Η διακίνηση τους πως το λένε. Δεν έρχονται μόνο τους κάποιους τα φέρνει»

Είναι φανερό ότι προτιμάει τα παραδοσιακά μέσα τόσο για ενημέρωση όσο και για ψυχαγωγία καθώς αυτά του είναι περισσότερο γνώριμα «Όχι τα παραδοσιακά προτιμώ. Δεν τα έχω χρησιμοποιήσει (τα νέα) καταλάβατε; Γι' αυτό. Κι απλώς έχω μείνει στα παραδοσιακά. Το τηλέφωνο, η συγκοινωνία, η τηλεόραση (από την οποία ενημερώνεται περισσότερο) και το ραδιόφωνο (Εγώ : για ψυχαγωγία για ενημέρωση;) Και για τα δύο. Ειδικά ας πούμε η εφημερίδα για μένα ήτανε το παν.Τώρα σχεδόν έχει καταργηθεί» Παρατηρούμε ότι ενώ στο παρελθόν η ανάγνωση της εφημερίδας ήταν ιδιαίτερα σημαντική «για μένα ήτανε το παν» αυτό έχει αλλάξει. Μπορούμε να εικάσουμε ότι η μειωμένη όραση ενδεχομένως να επηρεάζει την ανάγνωση.

Ήταν ένας άνθρωπος που γοητευόταν από τη νέα τεχνολογία της εποχής. Φρόντιζε να εφοδιάζεται με τα νεότερα τεχνολογικά επιτεύγματα ενώ φαίνεται απογοητευμένος από την τωρινή του κατάσταση. Οι μετακινήσεις του έχουν περιοριστεί καθώς και η όρεξη του για εκμάθηση νέων τεχνολογιών. *«Χρησιμοποιούσα ότι με ενδιέφερε οπωσδήποτε. Δε βγαίνω έξω. Διότι άλλο είναι το να ακούς και άλλο είναι να συναναστρέφεσαι» «Παράδειγμα όταν πρωτοβγήκαν τα ραδιόφωνα, τα κασσετόφωνα και τέτοια τα αγοράζα αμέσως. Και τα είχα όλα»*

Κατά τη γνώμη του οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δεν εξοικειώνονται εύκολα με τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας. Ειδικότερα ο υπολογιστής, φαντάζει απόμακρος και δύσκολος στη χρήση του *«Ναι δεν είναι εύκολοι οι υπολογιστές δεν είναι εύκολοι. Δεν εξοικειώνονται εύκολα. όχι τόσο πολύ. Τους αρέσει να αλλά δεν είναι και τόσο εύκολο»*

Θεωρεί ότι ο άνθρωπος δε θα έπρεπε να σταματάει να μαθαίνει ανεξάρτητα από την ηλικία του και στο πλαίσιο αυτής της σκέψης θα μπορούσε να επεκτείνει τις γνώσεις του και στην τεχνολογία των υπολογιστών *«δε με νοιάζει που πεθαίνω αλλά όσο πάει μαθαίνω» «Γνώμη. Γνώση και γνώμη»* Το επίπεδο εκπαίδευσης κατά τη γνώμη του επηρεάζει την ενασχόληση με κάποια εξελιγμένη τεχνολογία και στην περίπτωση του λειτουργεί αρνητικά. Τον δυσκολεύει *«Δε με απασχολούσε αυτό το πράγμα. Διότι νομίζω πως για μένα είναι λιγάκι δύσκολο. Διότι άλλωστε εμένα οι γραμματικές μου γνώσεις είναι λίγες. Επηρεάζει όσο να' ναι»*

Η οικονομική κατάσταση, η νοητική κατάσταση, η κατάσταση της υγείας σχετίζονται με την ικανότητα αφομοίωσης της γνώσης των τεχνολογιών και ο καλύτερος τρόπος για να αποκτήσει αυτή τη γνώση είναι η εκπαίδευση. Επιπλέον η συναναστροφή με φίλους οι οποίοι είναι γνώστες της νέας τεχνολογίας θα λειτουργούσε βοηθητικά. *«Εξαρτάται ας πούμε σε ποια κατάσταση βρίσκεται. Αν είναι καλός στην υγεία του, αν έχει τον τρόπο αν χρειαστεί να πληρώσει κάτι και να αγοράσει να κάνει. Εξαρτάται. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες» «να εκπαιδευτεί..Η συναναστροφή με φίλους να ρωτήσει κατάλαβες;»*

Η ηρεμία, η διασκέδαση, η κοινωνικοποίηση, η συναναστροφή με φίλους συμβάλλει στην ποιοτικότερη διαβίωση του ανθρώπου και στην ευνοικότερη λειτουργία του μυαλού *«Όσο μπορεί να είναι ήρεμος στη ζωή του να μη νευριάζει. Να διασκεδάζει να πηγαίνει σινεμά..Να πηγαίνει με παρέες με φίλους αυτά. Συναναστροφές»*

Στην εποχή μας πολλά θαυμαστά μπορούν να συμβούν *«Διότι υπάρχουνε τα μέσα. Τα τεχνολογικά μέσα κυρίως ..Πες ότι κάποιος είναι ότι δεν μπορεί να περπατήσει, υπάρχει η τεχνολογία παίρνει ένα καρότσι και πηγαίνει»* Αναφέρεται στα οφέλη της τεχνολογίας και τα παρουσιάζει ως άξια θαυμασμού παρά τα όσα αρνητικά έχει αναφέρει.

Η περίπτωση της κυρίας Ν

Η επικοινωνία με συγγενείς και φίλους είναι κομβικής σημασίας για την κυρία Ν. Ενδεχομένως να αντιλαμβάνεται στην ερώτηση, την επικοινωνία ως επικοινωνία με τη συμβολή της τεχνολογίας, την επικοινωνία από απόσταση *«με ενδιαφέρει να έχω επικοινωνία μαζί τους, είναι σημαντικό για μένα» «Με ενδιαφέρει. Ναι και έχω και καλή σχέση μπορώ να πω»*

Δηλώνει αρχικά ότι θα την ενδιέφερε να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις σχετικά με την τεχνολογία των υπολογιστών αλλά δυσκολεύεται αρκετά και αυτό την αποθαρρύνει *«Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ αλλά είναι κάτι που με δυσκολεύει. Δηλαδή πιο εύκολο μου 'ρχεται να επικοινωνήσω με το τηλέφωνο παρά με κάτι άλλο. Ίσως δεν τα πάω καλά με την τεχνολογία, είναι και η ηλικία μου ίσως δεν ξέρω»* Για να συνεχίσει και να φανεί ο προβληματισμός της σχετικά με την απόσταση που κρατάει από την τεχνολογία σαν να αναρωτιέται και η ίδια και προσπαθεί να δώσει μια απάντηση στον ίδιο της τον εαυτό *«Δεν μ'αρέσει και τόσο..Δε με απασχολεί τόσο πολύ, δε με ενδιαφέρει τόσο πολύ»*

Διαθέτει και σταθερό και κινητό τηλέφωνο και η επικοινωνία μέσω τηλεφώνου χαρακτηρίζεται ως απαραίτητη *«Κι έχω καλή επαφή με την επικοινωνία του τηλεφώνου. Απαραίτητη.. Για μένα είναι απαραίτητη»*

Τα νεά μέσα επικοινωνίας έχουν επηρεάσει πολύ την καθημερινότητα μας, διευκολύνουν τη ζωή και την απόκτηση γνώσεων, την ενημέρωση ωστόσο προβληματίζεται για την εγκυρότητα των πληροφοριών. Αυτή την εντύπωση έχει σχηματίσει παρά το γεγονός ότι δεν τα χρησιμοποιεί *«Πιστεύω ότι έχει επηρεάσει πάρα πολύ. Γιατί είναι ένα μέσον να μαθαίνεις πάρα πολλά πράγματα, να ενημερώνεσαι, είναι ένας εύκολος τρόπος. Βέβαια πιστεύω ότι μπορεί να μην είναι και*

κάποιες φορές έγκυρος, αλλά τουλάχιστον μπορείς άμα θέλεις και έχεις τη δυνατότητα να μάθεις πάρα πολλά πράγματα. Πιστεύω ναι. Παρ' όλο που δεν το χρησιμοποιώ»

Υπολογιστή διαθέτει ο γιος της αλλά εκείνη δεν τον χρησιμοποιεί και γενικότερα ενημερώνεται και ψυχαγωγείται από τα παραδοσιακά μέσα και κυρίως από την τηλεόραση «Είναι σαφές προτιμώ τον παλιό τρόπο. Επειδή δεν ξέρω δεν μπορώ να τον χρησιμοποιήσω, χρησιμοποιώ τον παραδοσιακό τρόπο. Για επικοινωνία και για ενημέρωση. Για ψυχαγωγία, για όλα»

Κατά τη γνώμη της και οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δεν εξοικειώνονται εύκολα με την νέα τεχνολογία και επιμένουν στη χρήση των παραδοσιακών μέσων. Δυσκολεύονται και ίσως να κουράζονται ευκολότερα από τους νέους να μάθουν κάτι νέο από την αρχή, και επιμένουν σε ό,τι τους είναι οικείο. Υποθέτει επίσης ότι ίσως να μην τους χρειάζεται, να μην τους προσφέρει κάτι περισσότερο η νέα τεχνολογία από όσα έχουν πραγματικά ανάγκη και επαναπαύονται «Οι παλιοί είναι ίσως πιο παραδοσιακοί και μπορεί και να δυσκολεύονται αν πάρω παράδειγμα απ' τον εαυτό μου, δυσκολεύονται κιόλας περισσότερο με την τεχνολογία. Γιατί τους είναι πιο εύκολο. Και πιο οικείο προφανώς. Από το να ασχοληθούν από την αρχή με κάτι καινούριο. Γιατί μάλλον τους ικανοποιεί, ίσως δεν χρειάζονται περισσότερα»

Παρά τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν, θα μπορούσε να είναι χρήσιμη η εξοικείωση με τα νέα μέσα για τους ηλικιωμένους ωστόσο την προβληματίζει η εγκυρότητα της ενημέρωσης και η παραπληροφόρηση με την οποία τα έχει συνδέσει «Ό,τι εξελίσσεται και ό,τι είναι για το καλό και την ενημέρωση σίγουρα είναι σημαντικό.. Μπορεί και κάποια πράγματα να μην είναι και τόσο.. Άκρως ενημερωτικά..Δηλαδή να παραπληροφορούν για κάποια πράγματα. Πιστεύω ότι μπορεί να υπάρχει κι αυτό το ενδεχόμενο»Χαρακτηρίζει την προσπάθεια εξοικείωσης με τα νέα μέσα ως εξαιρετικά δύσκολη. «Με δυσκολεύει. Με δυσκολεύει.. Δεν έχω καλές σχέσεις γενικά με την τεχνολογία»

Υπάρχει τρόπος να εξοικειωθεί κάποιος αρκεί αρχικά να το επιθυμεί ο ίδιος και μπορεί πολύ εύκολα να το καταφέρει με τη βοήθεια των νεότερων. Ενδεχομένως από το οικογενειακό περιβάλλον ή το ευρύτερο φιλικό «Θέληση και προσπάθεια. Αν θέλει και μπορεί να προσπαθήσει να το κάνει φαντάζομαι ότι θα το κάνει. Οι νέοι είναι πολύ εξοικειωμένοι μ' αυτά και μπορούν άνετα να βοηθήσουνε και κάποιον που.. κι εγώ

δηλαδή αν έλεγα το γιο μου να με βοηθήσει και να με ενημερώσει, θα το έκανε σίγουρα αλλά εγώ δε θέλω»

Ο καθένας θα μπορούσε να επιλέξει από μια σειρά από δραστηριότητες που τον ευχαριστούν όπως το διάβασμα, τα σταυρόλεξα, το θέατρο, ο κινηματογράφος, οι συναναστροφές. Βασικό κριτήριο είναι να του προκαλεί ευχαρίστηση *«Αν του αρέσει το διάβασμα να διαβάζει. Αν του αρέσει να λύνει σταυρόλεξα να λύνει σταυρόλεξα. Αν του αρέσει να ασχολείται με θέατρο με κινηματογράφο, με συναναστροφές άλλες»* Η τεχνολογία μπορεί να συμβάλλει στην ποιοτικότερη διαβίωση των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών *«Γενικώς η τεχνολογία βοηθάει.. είναι ένας τρόπος για να μπορεί να βοηθήσει την επικοινωνία, την ενημέρωση, την εξέλιξη γενικά των ανθρώπων της επαφής. Η τεχνολογία αυτό το νόημα έχει. Για να καλυτερεύσει την ποιότητα και να βοηθήσει τον άνθρωπο να εξελιχθεί. Όσο γίνεται περισσότερο και καλύτερα»*

Σύνθεση συνεντεύξεων-θεματικές ενότητες

Μέσα από το σχολιασμό και τη συγκριτική αξιολόγηση των συνεντεύξεων, αναδύθηκαν οι παρακάτω 7 θεματικές ενότητες από τις απαντήσεις των ερωτώμενων:

- 1) Αξιοπιστία μέσων επικοινωνίας
- 2) Επικοινωνία και Τεχνολογία
- 3) Εξοικείωση με μέσα επικοινωνίας
- 4) Τρόποι εξοικείωσης με μέσα επικοινωνίας
- 5) Χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών/κινητών/ σταθερών
- 6) Σχέση με τεχνολογία στο παρόν και στο παρελθόν
- 7) Ευνοϊκότερη λειτουργία του μυαλού

Από τις απαντήσεις στην ερώτηση 5 προέκυψε η θεματική ενότητα με τίτλο

1) «Αξιοπιστία μέσων επικοινωνίας» : Στην ενότητα αυτή αναδύεται η έννοια της εμπιστοσύνης ή της δυσπιστίας, που δείχνουν οι μεγαλύτεροι άνθρωποι απέναντι στα διάφορα μέσα επικοινωνίας. Ποια μέσα επικοινωνίας αξιολογούν ως περισσότερο αξιόπιστα και για ποιους λόγους.

Η κυρία Α : «Στο Facebook τrolάρουνε» Χρησιμοποιεί μια ειδική λέξη διαδεδομένη στα social media για να δηλώσει την αναξιοπιστία του μέσου αυτού ως προς την ενημέρωση «Εξαρτάται και απ' το ραδιόφωνο, κι απ' την τηλεόραση και απ' το Facebook» Εδώ βάζει στην ίδια κατηγορία ως προς την αναξιοπιστία τους και τα τρία αυτά μέσα. Σχετικά με την εμπιστοσύνη που δείχνει στα μέσα, επιλέγει την εφημερίδα ως καταλληλότερο μέσο ενημέρωσης ωστόσο συγκριτικά πάντα με τα άλλα και φαίνεται διστακτική και δηλώνει ότι εξαρτάται και από τη δική μας κρίση. Η κυρία Α επιλέγοντας το ραδιόφωνο ως το ιδανικότερο για λόγους ποιότητας των εκπομπών «η τηλεόραση αποβλακώνει- προγράμματα σκουπίδια» «στο ραδιόφωνο πιο σοβαρές συζητήσεις» και για λόγους ποικιλίας «στο ραδιόφωνο βρίσκεις ό, τι θέλεις» για λόγους ανθρώπινης επαφής «ακούς συζητήσεις»

Η κυρία Μ : «ότι μόνον ανοησίες ας πούμε διαρκώς επαναλαμβάνονται και αυτές ανασκευάζονται και γίνονται προβλήματα. Όχι. Από εκεί και πέρα δεν ενδιαφέρομαι ας πούμε» βγαίνει ένα τάχα νέο από κάποιον,.....ο άλλος το λέει στον άλλον... Κι ακούς κάποια πράγματα τερατώδη στο τέλος. Δεν είναι ότι είναι πληροφορία-πληροφορία καθαρή, του' ρθε αυτουνού και λέει κάτι. Παραπληροφόρηση» Δύσπιστη παρουσιάζεται γενικότερα προς τα μέσα επικοινωνίας χωρίς να διαχωρίζει ανάμεσα σε νεότερα και παλαιότερα. Είναι προβληματισμένη γενικότερα, αμφιβάλλει και είναι σκεπτική «δεν έχει αξιοπιστία κανένα απολύτως. Όπως και οι εφημερίδες. Διαβάζεις στο δρόμο, στα περίπτερα τέρατα και σημεία. Η καλλιέργεια του μυαλού και της κριτικής σκέψης δίνει λύση στο πρόβλημα της παραπληροφόρησης.

Ο κύριος Δ : Από τα παλαιότερα Μέσα για την ενημέρωση του προτιμάει «περισσότερο το ραδιόφωνο. Και την τηλεόραση αλλά περισσότερο το ραδιόφωνο διότι δεν είσαι αναγκασμένος να κάθεσαι σε μια οθόνη. Μπορείς να το' χεις οπουδήποτε και όπου βρίσκεσαι και να «μπορείς να ακούς πράγματα και να τα

φαντάζεσαι» Την τηλεόραση και συγκεκριμένα τα προγράμματα που προάγουν τον πολιτισμό τη χρησιμοποιεί περισσότερο για ψυχαγωγικούς λόγους. Αρνητικός και δύσπιστος στέκεται απέναντι στη νέα τεχνολογία «Από τα νέα μέσα, την καινούρια την τεχνολογία, για την ενημέρωση μου δεν πιστεύω τίποτα. Μηδέν. ο καθένας αναπαράγει ό, τι θέλει.

Ο κύριος Τ : Προτιμάει τα παραδοσιακά μέσα τόσο για ενημέρωση όσο και για ψυχαγωγία καθώς αυτά του είναι περισσότερο γνώριμα «Όχι τα παραδοσιακά. Κι απλώς έχω μείνει στα παραδοσιακά» «Ειδικά ας πούμε η εφημερίδα για μένα ήτανε το παν (Εγώ : ενώ τώρα;) Τώρα σχεδόν έχει καταργηθεί» Ενώ δεν προχωράει σε κάποια συγκεκριμένη αναφορά ως προς την εμπιστοσύνη του απέναντι στα μέσα.

Η κυρία Ν : Τα νέα μέσα επικοινωνίας έχουν επηρεάσει πολύ την καθημερινότητα μας, διευκολύνουν τη ζωή και την απόκτηση γνώσεων, την ενημέρωση ωστόσο προβληματίζεται για την εγκυρότητα των πληροφοριών και την παραπληροφόρηση με την οποία τα έχει συνδέσει. Αυτή την εντύπωση έχει σχηματίσει παρά το γεγονός ότι δεν τα χρησιμοποιεί.

2) Από τις ερωτήσεις 1 και 4 αναδύθηκε θεματική ενότητα με τίτλο «Επικοινωνία και Τεχνολογία» : Στην ενότητα αυτή επιχειρήθηκε να ανιχνευθεί η στάση και η γνώμη των ηλικιωμένων ανθρώπων ως προς τη χρήση της τεχνολογίας και τη συμβολή της στην ανθρώπινη επικοινωνία. Ποια είναι η σημασία της ανθρώπινης επικοινωνίας για τους ανθρώπους αυτούς και ποια η επιρροή της τεχνολογίας στη διαδικασία.

Η κυρία Α δηλώνει ότι αισθάνεται ότι έχουμε απομονωθεί εξαιτίας της τεχνολογίας. Η τεχνολογία έχει ανατικαταστήσει την ανθρώπινη επαφή κάτι το οποίο αναζητά και επι της ουσίας δηλώνει μόνη. Αρνητική επιρροή της τεχνολογίας ως προς την ανθρώπινη επαφή. Θεωρεί σημαντικότερη την ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία με αυτόν τον τρόπο. Τονίζει και επαναλαμβάνει την έννοια του ψεύτικου εαυτού «άλλος εαυτός, ψεύτικος εαυτός, εικονική πραγματικότητα, ψεύτικα προφίλ, εικονικής

πραγματικότητα, ψεύτικους ανθρώπους, ψεύτικα συναισθήματα» Ωστόσο αναφέρεται στην οικονομική κρίση που επηρεάζει τη συσχέτιση αυτή αλλά και τη χρησιμότητα για τη ζωή τους «χρήσιμο σε ανάγκη για τη ζωούλα τους -Τους γεμίζουν τις ώρες και τη ζωή»

Η κυρία Μ : «Έχει στερήσει την επικοινωνία από τους ανθρώπους» αναφέρεται στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας «Δηλαδή βγαίνουν ζευγάρια έξω και δεν έχουν να μιλήσουνε και βλέπεις ο καθένας ασχολείται με το τηλέφωνο του.. Δεν είναι επικοινωνία αυτή» Κατά αυτόν τον τρόπο το αντιλαμβάνεται και φανερώνει έμμεσα ενδεχομένως ότι η επικοινωνία ισοδυναμεί με την ανθρώπινη επαφή «να βλέπεις ανθρώπους διαρκώς έτσι (κάνει κίνηση ότι κρατάει και 'παίζει με το κινητό) να μην ακούγεται λαλιά (κάνει ήχους πλήκτρων , τους παριστάνει) αυτό το πράγμα» Μια επικοινωνία που όμως δεν καταφέρνει να τους ξεδιψάσει αφού απουσιάζει «δεν υπάρχει» Ωστόσο μπορεί να φανεί και πολύ χρήσιμη η τεχνολογία «Ευκολύνει τη ζωή αυτό. Αυτό διευκολύνει τη ζωή. Όλα γίνονται.. πληρωμές το ένα το άλλο χωρίς να τρέχεις ούτε να φεύγεις απ' τη δουλειά σου»

Ο κύριος Δ «διότι η ταχύτητα με την οποία προχωράει η τεχνολογία δεν είναι κάτι συμβατό με την ταχύτητα που προχωράει η ζωή μας και η φύση» «ο άνθρωπος προχωράει πάρα πολύ, η φύση παραμένει σταθερή κι εξελίσσεται σταθερά» «μέτρια ως καλά» «η ταχύτητα της τεχνολογίας είναι πιο πολύ από τη φύση και από την καθημερινότητα στο τέλος καταστρέφεται η φύση και η καθημερινότητα των ανθρώπων» και με τη φράση «δε συμφωνώ χάνονται ανθρώπινες αξίες» μέσα από την τεχνολογία «χάνουμε.. αυτό που λέγεται ζωή» «επικοινωνούμε πλέον χωρίς να μπορούμε να δούμε ανθρώπους που είναι στα 100 μέτρα». Ωστόσο η συμβολή της τεχνολογίας μπορεί να αποδειχθεί και σημαντική όσον αφορά στην υγεία των ανθρώπων αρκεί να μη γίνεται κατάχρηση «Ναι σε ένα βαθμό είναι γιατί υπάρχουνε και πράγματα που πρέπει να έχεις τις βασικές αρχές για μια ώρα ανάγκης για κάτι που θα χρειαστείς να εξοικειώνεσαι αλλά να μην υπερβαίνεις πάντα το μέτρο...μεγαλώνουμε οι άνθρωποι έχουμε προβλήματα υγείας, έχουμε διάφορα πράγματα πρέπει να ενημερωνόμαστε μέσα από τη νέα τεχνολογία»

Ο κύριος Τ : χαρακτηρίζει την επικοινωνία του ως «ευχάριστη» ότι η τεχνολογία είναι απαραίτητη για την εξέλιξη μας, προβληματίζεται και με τις αρνητικές

συνέπειες της όπως εκείνος τη αντιλαμβάνεται «από τη μια είναι καλά να υπάρχει εξέλιξη αλλά από την άλλη δυστυχώς αυτή η εξέλιξη φέρνει ας πούμε και τη βαρβαρότητα.

Η κυρία Ν : Η επικοινωνία με συγγενείς και φίλους είναι κομβικής σημασίας για την κυρία Ν «με ενδιαφέρει να έχω επικοινωνία μαζί τους, είναι σημαντικό για μένα» Η νέα τεχνολογία έχει επηρεάσει πολύ την καθημερινότητα και φαίνεται πολύ χρήσιμη για την απόκτηση γνώσεων «Γενικώς η τεχνολογία βοηθάει...»

3) Από τις ερωτήσεις 6, 7 και 8 προέκυψε θεματική ενότητα με τίτλο

«Εξοικείωση ηλικιωμένων με μέσα επικοινωνίας» : Στην ενότητα αυτή απασχόλησε η εξοικείωση των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών με τα διάφορα μέσα επικοινωνίας στην παρούσα φάση της ζωής τους και ποια η αντίληψη τους για τη στάση των ηλικιωμένων γενικότερα απέναντι στην τεχνολογία των επικοινωνιών.

Η κυρία Α : «Η τεχνολογία είναι όλη στο σπίτι μου» Η κυρία Α είναι άνθρωπος εξοικειωμένος με τις νέες τεχνολογίες και άνθρωπος που χρησιμοποιεί σε σημαντικό βαθμό τα νέα τεχνολογικά μέσα. Δηλώνει ωστόσο ότι γενικότερα διαπιστώνει για τους μεγαλύτερους ανθρώπους ότι «βλέπουνε συνέχεια τηλεόραση» και η αιτιολόγηση «δεν έχουνε και τίποτα να κάνουνε». Τονίζεται η σημασία της παιδείας του κράτους και των υποδομών του που δεν είναι επαρκείς «είμαστε αμόρφωτος λαός» «Ζούμε σ' ένα κράτος που δεν είναι κράτος. Δεν έχει υποδομές» Η τεχνολογία κατά τη γνώμη της μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη για τους μεγαλύτερους ανθρώπους.

Η κυρία Μ : «τα πιο ιδιαίτερα μέσα αυτά που γράφουνε ξέρω κι εγώ, αυτά δεν θέλω ούτε τα έχω ανάγκη» Δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένη με τα νέα μέσα περιορίζεται στην απλή χρήση του ίντερνετ. «λόγω αλλαγής πολλών πραγμάτων που έχουμε μπροστά μας, ας πούμε κάθε μέρα και καινούρια πράγματα, στους μεγάλους ανθρώπους δε δίνεται η ευκαιρία να μπούνε στο βάθος όλων αυτών των πραγμάτων» Φαίνεται ο προβληματισμός της σχετικά με τις αλλαγές που συμβαίνουν στην καθημερινότητα και η αδυναμία των μεγαλύτερων ανθρώπων να συμβαδίσουν με

αυτούς τους ρυθμούς «είτε γιατί δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να αποκτήσουν το τάμπλετ, ε.. δεν το χρησιμοποιούν καθόλου. Κάθονται και κολλάνε στην τηλεόραση»

Κατά τον κύριο Δ : Αποφεύγει συνειδητά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς από τα παλιά μέσα αλλά ακόμη και μέσα από το διαδίκτυο καταφέρνει να ενημερώνεται και να ψυχαγωγείται αρκετά ώστε να θεωρεί ότι δεν υπάρχει λόγος να σπαταλήσει περισσότερο πολύτιμο χρόνο στην τεχνολογία. Κατά τη γνώμη του, μόνο ένα μικρό ποσοστό μεγαλύτερων ηλικιών εξοικειώνεται με τις νέες τεχνολογίες και μάλιστα αναφέρεται στους μοναχικούς ανθρώπους. Η σχέση αυτή περιορίζεται «στα όρια του αναγκαίου»

Ο κύριος Τ : Το επίπεδο εκπαίδευσης κατά τη γνώμη του επηρεάζει την ενασχόληση με κάποια εξελιγμένη τεχνολογία και στην περίπτωση του λειτουργεί αρνητικά. Τον δυσκολεύει «Δε με απασχολούσε αυτό το πράγμα. Διότι νομίζω πως για μένα είναι λιγάκι δύσκολο. Διότι άλλωστε εμένα οι γραμματικές μου γνώσεις είναι λίγες. Επηρεάζει όσο να' ναι. Κατά τη γνώμη του οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δεν εξοικειώνονται εύκολα με τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας. Ειδικότερα ο υπολογιστής, φαντάζει απόμακρος και δύσκολος στη χρήση του «Ναι δεν είναι εύκολοι οι υπολογιστές δεν είναι εύκολοι. Δεν εξοικειώνονται εύκολα. όχι τόσο πολύ. Τους αρέσει να αλλά δεν είναι και τόσο εύκολο» Η οικονομική κατάσταση, η νοητική κατάσταση, η κατάσταση της υγείας σχετίζεται με την ικανότητα αφομοίωσης της γνώσης των τεχνολογιών.

Η κυρία Ν : Δυσκολεύεται αρκετά και αυτό την αποθαρρύνει «Θα με ενδιέφερε να ασχοληθώ αλλά είναι κάτι που με δυσκολεύει. Δηλαδή πιο εύκολο μου' ρχεται να επικοινωνήσω με το τηλέφωνο παρά με κάτι άλλο. Ίσως δεν τα πάω καλά με την τεχνολογία, είναι και η ηλικία μου ίσως δεν ξέρω. Δεν μ'αρέσει και τόσο..Δε με απασχολεί τόσο πολύ, δε με ενδιαφέρει τόσο πολύ» Κατά τη γνώμη της και οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δεν εξοικειώνονται εύκολα με τη νέα τεχνολογία και επιμένουν στη χρήση των παραδοσιακών μέσων. Δυσκολεύονται και ίσως να κουράζονται ευκολότερα από τους νέους να μάθουν κάτι νέο από την αρχή, και επιμένουν σε ό, τι τους είναι οικείο. Υποθέτει επίσης ότι ίσως να μην τους χρειάζεται, να μην τους προσφέρει κάτι περισσότερο η νέα τεχνολογία από όσα έχουν πραγματικά ανάγκη και επαναπαύονται.

4) Από την **ερώτηση 9** αναδύθηκε η θεματική ενότητα με τίτλο:

«Τρόποι εξοικείωσης με μέσα επικοινωνίας» Στην ενότητα αυτή επιχειρήθηκε να εξακριβωθεί ο ιδανικότερος τρόπος ή τρόποι για την εκμάθηση και περαιτέρω εξοικείωση μετα νεότερα μέσα επικοινωνίας που διαμορφώνουν σταδιακά τον σύγχρονο τρόπο ζωής.

Η κυρία Α : «Τμήματα ή στο Δήμο ή στα ΚΑΠΗ για τους μεγαλύτερους» είναι η απάντηση της και η λύση για την εξοικείωση τους. Αναφέρεται στην οικονομική κρίση που επηρεάζει τη συσχέτιση αυτή αλλά και τη χρησιμότητα για τη ζωή τους. «χρήσιμο σε ανάγκη για τη ζωούλα τους - Τους γεμίζουν τις ώρες και τη ζωή» Θέμα υγείας «ασθένεια», για κοινωνικοποίηση «συζήτηση» για το αίσθημα της μοναξιάς «όταν θα αισθάνονται μοναξιά να μούνε μέσα» και χρησιμότητας και ευκολίας «να ψάξουνε και πράγματα να μάθουνε τι είναι το googlarω.

Η κυρία Μ : Για την εξοικείωση με τα νέα μέσα υπάρχουν διάφοροι τρόποι όπως να οργανώνονται εκπαιδευτικά σεμινάρια, αναφέρει ωστόσο κάποιους περιορισμούς όπως η απόσταση από το σπίτι και το κόστος.

Ο κύριος Δ : Για να γνωρίζουν καλύτερα οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών τα οφέλη της τεχνολογίας οφείλει να μεριμνήσει το Ελληνικό κράτος. Επιλέον υπάρχουν τα ΚΑΠΗ τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην επίτευξη αυτής της ενέργειας.

Ο κύριος Τ :. ο καλύτερος τρόπος για να αποκτήσει αυτή τη γνώση είναι η εκπαίδευση. Επιπλέον η συναναστροφή με φίλους οι οποίοι είναι γνώστες της νέας τεχνολογίας θα λειτουργούσε βοηθητικά.

Η κυρία Ν : Υπάρχει τρόπος να εξοικειωθεί κάποιος αρκεί αρχικά να το επιθυμεί ο ίδιος και μπορεί πολύ εύκολα να το καταφέρει με τη βοήθεια των νεότερων. Ενδεχομένως από το οικογενειακό περιβάλλον ή το ευρύτερο φιλικό.

5) Από τις ερωτήσεις 2 και 3 προέκυψε η θεματική ενότητα με τίτλο

«Χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών/κινητών/ σταθερών» : Στην ενότητα 5, επιχειρήθηκαν να διερευνηθούν τα τεχνολογικά μέσα, που χρησιμοποιούν περισσότερο οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών και ποια είναι η συμβολή τους στη βελτίωση της καθημερινότητας.

Η κυρία Α : Μέσα από τη χρήση των νεότερων μέσων έχει αντικαταστήσει τους παραδοσιακότερους τρόπους επικοινωνίας. Η σχέση της με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή χαρακτηρίζεται ως σχέση λατρείας. Το κινητό χρησιμοποιείται κυρίως ως μέσο κοινωνικής δικτύωσης.

Η κυρία Μ : Ηλεκτρονικό Υπολογιστή διαθέτει, τον θεωρεί χρήσιμο και δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό, αλλά δε τον χρησιμοποιεί καθώς δηλώνει ότι δεν έχει ανάγκη να τον χρησιμοποιήσει. Διαθέτει σταθερό και κινητό τηλέφωνο και τα χρησιμοποιεί για συνομιλία κυρίως. Χρησιμοποιεί το Tablet για απλή χρήση του διαδικτύου και το κινητό ως «απαραίτητο μέσο» και την επικοινωνία μέσα από το κινητό ως «σπουδαίο πράγμα» εξηγώντας ότι μπορείς να μαθαίνεις κάθε στιγμή για τους δικούς σου ανθρώπους κι εκείνοι να μαθαίνουν για σένα «που είσαι ήδη ένα πρόβλημα».

Ο κύριος Δ : Η άποψη του για το κινητό εκφράζεται μέσα από την πρόταση «Είναι μια πάρα πολύ καλή και σωστή επικοινωνία. «Το τηλέφωνο είναι ένα μέσον που μπορείς κι επικοινωνείς κι αισθάνεσαι κι εσύ ασφαλής αλλά σου δημιουργεί και καλή ψυχολογία» Διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή ωστόσο περιορίζεται σε απλή χρήση περιήγησης στο ίντερνετ ώστε να ενημερώνεται για όσα συμβαίνουν στον κόσμο και κυρίως ό, τι αφορά στις επιστήμες.

Ο κύριος Τ : Δείχνοντας με τον τρόπο αυτό πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη του για την ίδια του τη ζωή «Για μένα ο καλύτερος τρόπος επικοινωνίας είναι το τηλέφωνο. Ο καλύτερος τρόπος.. Η ζωή μου είναι» Δεν χρησιμοποιεί κάποιο άλλο μέσο δε διαθέτει υπολογιστή ούτε σταθερό.

Η κυρία Ν : Διαθέτει και σταθερό και κινητό τηλέφωνο και η επικοινωνία μέσω τηλεφώνου χαρακτηρίζεται ως απαραίτητη «Κι έχω καλή επαφή με την επικοινωνία του τηλεφώνου. Απαραίτητη.. Για μένα είναι απαραίτητη» Υπολογιστή διαθέτει ο γιος της αλλά εκείνη δεν τον χρησιμοποιεί και γενικότερα ενημερώνεται και ψυχαγωγείται από τα παραδοσιακά μέσα και κυρίως την τηλεόραση.

6) Από την ερώτηση 1 προέκυψε θεματική ενότητα με τίτλο

«Σχέση με τεχνολογία στο παρόν και στο παρελθόν» : Στην παρούσα ενότητα έγινε προσπάθεια να επισημανθούν τυχόν διαφορές στη χρήση της τεχνολογίας σε σχέση με το παρόν και το παρελθόν. Ποια ήταν η σχέση τους με την τεχνολογία και τις τεχνολογίες επικοινωνίας στο παρελθόν και πως αυτή διαμορφώνεται στο παρόν.

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η κυρία Α είναι η νεότερη (63 χρονών) και αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση καθώς έχει γνωρίζει την τεχνολογία των υπολογιστών από τότε που εργαζόταν με ηλεκτρονικούς υπολογιστές από το 1982. Είναι από τις πρώτες που «έπιασαν» ηλεκτρονικό υπολογιστή στα χέρια τους. Η χρήση λέξεων συνδεδεμένων με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας (googlarω, τρολάρουνε) είναι χαρακτηριστική. Είναι η μόνη που ουσιαστικά γνωρίζει να χρησιμοποιεί σε ικανοποιητικό βαθμό τα νεότερα μέσα.

Η κυρία Μ : Προβληματισμένη ως προς την τωρινή κατάσταση της σε σχέση με την τεχνολογία «Δεν μπορείς να έχεις αυτό που θα είχες αν ήσουν νεότερος» και αναφορικά με το παρελθόν «Ναι δεν είχα κανένα πρόβλημα όχι. Ήμουν η πρώτη που χρησιμοποίησα το μαγνητόφωνο κι έκανα γυμναστικές επιδείξεις και άλλαξα εγώ στη στιγμή και κανένας άλλος»

Ο κύριος Δ : Η σχέση του με την τεχνολογία ήταν και παραμένει περιορισμένη «και τότε και τώρα στο όριο του να μην ξεφεύγουμε από πλαίσια.

Ο κύριος Τ : Ήταν ένας άνθρωπος που γοητευόταν από τη νέα τεχνολογία της εποχής. Φρόντιζε να εφοδιάζεται με τα νεότερα τεχνολογικά επιτεύγματα ενώ φαίνεται απογοητευμένος από την τωρινή του κατάσταση. Οι μετακινήσεις του έχουν περιοριστεί καθώς και η όρεξη του για εκμάθηση νέων τεχνολογιών.

Η κυρία Ν «Εγώ σαν άτομο. Δεν ξερω για τον υπόλοιπο κόσμο. Προσωπικά εγώ δεν έχω, οπότε δεν ασχολούμαι» Φαίνεται ότι η σχέση της κυρίας Ν με την τεχνολογία δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητική και στο παρελθόν.

- 7) Από τις ερωτήσεις 10 και 11 προέκυψε θεματική ενότητα με τίτλο : «Ευνοϊκότερη λειτουργία του μυαλού» : Σε αυτή την ενότητα επιχειρείται να ανιχνευθεί η αντίληψη και οι γνώσεις, που έχουν οι ηλικιωμένοι σχετικά με τη διατήρηση της νοητικής κατάστασης σε ικανοποιητικά επίπεδα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Μέσα από την ερώτηση αυτή διερευνώνται οι τρόποι που υιοθετούνται και τα «μέσα» που χρησιμοποιούνται ως καταλληλότερα από τους ίδιους για την πρόληψη της νοητικής έκπτωσης και βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

Η κυρία Α : «Ο, τι του αρέσει- ό, τι βρίσκει ενδιαφέρον- ό, τι μας αρέσει »Η άθληση, το θέατρο, η κοινωνική επαφή, η περιποίηση-το ντύσιμο-το χτένισμα δίνοντας σημασία και στην εξωτερική εμφάνιση και περιποίηση των ανθρώπων.

Η κυρία Μ : Για να συμβάλλει κάποιος στη θετικότερη λειτουργία του μυαλού θα μπορούσε να προσπαθεί να αυτοεξυπηρετείται για όσο μεγαλύτερο διάστημα είναι δυνατόν, να διατηρεί φιλίες, την επικοινωνία του ακόμη και τηλεφωνικά με τους οικείους του. Το διάβασμα. Το Σταυρόλεξο. «Εγώ τις περισσότερες ώρες μου τις περνάω με το σταυρόλεξο και με τα βιβλία»

Ο κύριος Δ : Ως σημαντικότερη δραστηριότητα για να διατηρεί κάποιος το μυαλό του σε καλή κατάσταση είναι το διάβασμα, τα σταυρόλεξα οποιαδήποτε δραστηριότητα ενεργοποιεί το μυαλό, η ανταλλαγή απόψεων και η ανθρώπινη επαφή την οποία συσχετίζει με τη βελτίωση της ψυχολογίας

Ο κύριος Τ : Η ηρεμία, η διασκέδαση, η κοινωνικοποίηση, η συναναστροφή με φίλους συμβάλλει στην ποιοτικότερη διαβίωση του ανθρώπου και στην ευνοϊκότερη λειτουργία του μυαλού

Η κυρία Ν : Μπορούσε να επιλέξει από μια σειρά από δραστηριότητες που τον ευχαριστούν όπως το διάβασμα, τα σταυρόλεξα, το θέατρο, ο κινηματογράφος, οι συναναστροφές. Βασικό κριτήριο είναι να του προκαλεί ευχαρίστηση

Από τις παραπάνω 7 ενότητες που σχολιάστηκαν, αναλύοντας τα κεντρικά σημεία τους, αναδείχθηκαν δύο βασικές θεματικές, που απασχόλησαν την παρούσα εργασία. Από τη μία η σχέση και στάση των ηλικιωμένων ανθρώπων με τα μέσα επικοινωνίας

τόσο τα παλαιότερα όσο και τα νεότερα, η οποία αποτελεί και βασικό ερώτημα της έρευνας και από την άλλη οι γνώσεις που έχουν οι άνθρωποι 65 και άνω αναφορικά με τις δραστηριότητες που ευνοούν τη νοητική δραστηριότητα. Η περαιτέρω ανάλυση των δύο βασικών θεματικών, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τη βελτίωση του επιπέδου ζωής των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών, οδήγησε σε κάποια ενδεικτικά συμπεράσματα που παρουσιάζονται στην παρακάτω ενότητα :

Συμπεράσματα ανάλυσης συνεντεύξεων

Παρατηρήθηκε η έλλειψη εμπιστοσύνης και η δυσπιστία απέναντι στα μέσα ενημέρωσης γενικότερα από όλους τους ερωτηθέντες και κυρίως σε ό, τι αφορά στα νεότερα μέσα όπως εκείνοι τα αντιλαμβάνονται. Χαρακτηριστική και ενδεικτική η χρήση της λέξης «παραπληροφόρηση». Η εφημερίδα ίσως να αναδεικνύεται ως το καταλληλότερο μέσο αλλά μόνο σε σύγκριση με τα υπόλοιπα, ωστόσο ακόμη και στη συγκεκριμένη περίπτωση έγινε αναφορά στην αναξιοπιστία του μέσου. Το ραδιόφωνο χαρακτηρίστηκε ως ποιοτικότερο από την τηλεόραση ενώ η τηλεόραση παρά τις χαμηλού χαμηλού επιπέδου εκπομπές, κερδίζει έδαφος συνολικά ως προς την ψυχαγωγία, αλλά και σε αυτήν την περίπτωση καθώς επιλέγεται «κατά το μη χείρον βέλτιστον».

Γενικότερη παραδοχή υπήρξε η ενασχόληση των ανθρώπων μεγαλύτερων ηλικιών με την τηλεόραση, καθώς δεν υπάρχει επί της ουσίας εναλλακτικός τρόπος ψυχαγωγίας. Επιπλέον κοινή παραδοχή υπήρξε η διαπίστωση ότι οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δεν εξοικειώνονται εύκολα με τη νέα τεχνολογία και επιμένουν στη χρήση των παραδοσιακών μέσων. Γίνεται αναφορά σε ένα μικρό ποσοστό ηλικιωμένων και συγκεκριμένα στους «μοναχικούς» ανθρώπους οι οποίοι εξοικειώνονται περισσότερο με τις νέες τεχνολογίες.

Προβληματισμός παρουσιάστηκε σχετικά με τις αλλαγές που συμβαίνουν στην καθημερινότητα και στην αδυναμία των μεγαλύτερων ανθρώπων να συμβαδίσουν με αυτούς τους ρυθμούς. Οι νεότεροι άνθρωποι ενδεχομένως να μπορούσαν να βοηθήσουν καθώς διαθέτουν τις γνώσεις, ωστόσο δεν υπάρχει ο χρόνος και ο ιδανικότερος τρόπος αναδεικνύεται η εκπαίδευση είτε στα ΚΑΠΗ είτε μέσα από τη μέριμνα του κράτους το οποίο φαίνεται να απουσιάζει. Παρά τις όποιες δυσκολίες

ωστόσο θα μπορούσε η χρήση της νεότερης τεχνολογίας να φανεί και πολύ χρήσιμη για τους ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών ως προς τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

Η επικοινωνία με συγγενείς και φίλους είναι κομβικής σημασίας ενώ προβληματίσε η επιρροή της τεχνολογίας ως προς την ανθρώπινη επαφή. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η επικοινωνία ισοδυναμεί με την ανθρώπινη «εκ του σύνεγγυς» επικοινωνία. Υπάρχει μια γενικότερη αίσθηση ότι η ραγδαία ταχύτητα με την οποία εξελίσσεται η τεχνολογία δε συμβαδίζει με τους ρυθμούς εξέλιξης του ανθρώπου και ειδικότερα του μεγαλύτερου ανθρώπου καθώς κάποιοι σταδιακά μεγαλώνοντας και ενώ είχαν άριστες σχέσεις με την τεχνολογία στο παρελθόν, παραιτούνται από την προσπάθεια. Χαρακτηριστική είναι η αίσθηση απομόνωσης εξαιτίας της τεχνολογίας, της οποίας ο ρόλος είναι να μας συνδέει. Η τεχνολογία έχει ανατικαταστήσει την ανθρώπινη επαφή ενώ γενικότερα η συμβολή της χαρακτηρίστηκε ωφέλιμη και χρήσιμη.

Όλοι χρησιμοποιούν το τηλέφωνο και αναδείχθηκε ως ένα σημαντικότερο και απαραίτητο μέσο επικοινωνίας για τους ανθρώπους μεγαλύτερων ηλικιών. Σχεδόν όλοι διαθέτουν και σταθερό και κινητό ενώ η χρήση περιορίζεται στη συνομιλία κυρίως, ενώ η κοινωνική δικτύωση φαίνεται να είναι σπάνια και ιδιάζουσα όπως στην περίπτωση της κυρίας Α. Ηλεκτρονικό υπολογιστή αν και διαθέτουν οι περισσότεροι, κυρίως χρησιμοποιείται από κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας ενώ η πλοήγηση στο διαδίκτυο φαίνεται να είναι η συνηθέστερη ασχολία των περισσότερων εξοικειωμένων.

Κοινός τόπος υπήρξε η αντίληψη ότι υψίστης σημασίας και κριτήριο για την ευνοικότερη λειτουργία του μυαλού και για την ποιτικότερη διαβίωση είναι η ευχαρίστηση που προκαλεί μια δραστηριότητα και η ηρεμία. Αναφέρθηκαν το διάβασμα, η άθληση, τα σταυρόλεξα, το θέατρο, ο κινηματογράφος, η κοινωνικοποίηση, η ανθρώπινη συναναστροφή και οι συζητήσεις. Βασικό κριτήριο αποτελεί η πρόκληση ευχαρίστησης.

Κεφάλαιο 5:

Συζήτηση

Η ποσοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες αποσκοπεί στη διερεύνηση των φαινομένων με τη χρήση στατιστικών μεθόδων και αριθμητικών δεδομένων ενώ οι ποιοτικές έρευνες επιχειρούν να διερευνήσουν σε βάθος τα κοινωνικά φαινόμενα παραθέτοντας στοιχεία «ποιοτικά», μη αριθμητικά. Ο συνδυασμός των δύο αυτών μεθόδων μπορεί να καταλήξει πολύ εποικοδομητικός καθώς η μία μέθοδος μπορεί κάλλιστα να λειτουργήσει συμπληρωματικά της άλλης. Στη συγκεκριμένη μελέτη τα ποσοστά που αναδύθηκαν καθώς και οι σχετικές συσχετίσεις εμπλουτίστηκαν ακόμη περισσότερο από τις απαντήσεις των συνεντεύξεων οι οποίες λειτούργησαν συχνά διευκρινιστικά. Παρατηρήθηκε σε γενικές γραμμές μια συνάφεια ανάμεσα στις απαντήσεις των ερωτηματολογίων και των συνεντεύξεων ως προς τα υπό εξέταση ερωτήματα.

Τόσο μέσα από την ποσοτική όσο και μέσα από την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, φάνηκε ότι οι ηλικιωμένοι προτιμούν περισσότερο τα παραδοσιακά μέσα για την ενημέρωση και την ψυχαγωγία τους ενώ δεν εξοικειώνονται ιδιαίτερα εύκολα με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας. Η τηλεόραση αναδείχθηκε ως ένα βασικό μέσο μαζικής επικοινωνίας ενώ το τηλέφωνο ως ένα απαραίτητο μονομερές μέσο επικοινωνίας. Οι περισσότεροι διαθέτουν τόσο σταθερό όσο κινητό, αλλά η χρήση του τελευταίου περιορίζεται κυρίως στη συνομιλία, ακολουθεί σε μικρό ποσοστό η αποστολή μηνυμάτων ενώ με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν φαίνονται ιδιαίτερα εξοικειωμένοι. Η σχέση με την τεχνολογία γενικότερα χαρακτηρίζεται από μέτρια έως κακή. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή και αρχίζει να εξοικειώνεται με την περιήγηση στο διαδίκτυο γεγονός, που δείχνει την προσπάθεια και ανάγκη τους ενδεχομένως να συμβαδίσουν με τις επιταγές του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Τα παραδοσιακά χαρακτηρίστηκαν ως περισσότερο αξιόπιστα από τους ερωτώμενους στα ερωτηματολόγια ενώ παρατηρήθηκε μια απαισιοδοξία και δυσπιστία ως προς τα μέσα επικοινωνίας γενικότερα από τις συνεντεύξεις, ενώ τα νεότερα έχουν συνδεθεί στη συνείδηση των ηλικιωμένων με την παραπληροφόρηση. Ιδανικότερος τρόπος

εξοικείωσης με τα νεότερα μέσα αναφέρθηκε η εκπαίδευση από ειδικούς και λιγότερο από φίλους και οικογένεια.

Η επικοινωνία με συγγενείς και φίλους θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική ενώ προβληματίσε η επιρροή της τεχνολογίας ως προς την ανθρώπινη επαφή. Φάνηκε ότι η επικοινωνία ισοδυναμεί με την ανθρώπινη «εκ του σύνεγγυς» επικοινωνία και σε αυτό το σημείο αξίζει να παρατηρήσουμε ότι στην ποσοτική ανάλυση ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ανέφερε τη θετική σημασία της τεχνολογίας ενώ μέσα από τις συνεντεύξεις αν και χρήσιμα τα νεότερα τεχνολογικά μέσα, η αρνητική τους επιρροή φάνηκε καθοριστική ως προς την ανθρώπινη επαφή. Ωστόσο η μία ανάλυση δεν αναιρεί την άλλη αλλά ενδεχομένως να διεισδύει περισσότερο μέσα από την ποιοτική ανάλυση στη διευκρίνιση της επιρροής της τεχνολογίας ως προς τη βελτίωση από τη μία μεριά της ζωής και ως προς την απομάκρυνση σε ένα βαθμό των ανθρώπων από τη μεταξύ τους επαφή. Ενδεχομένως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η κατάχρηση και «κακή» χρήση της τεχνολογίας οδηγεί ουσιαστικά στην απομάκρυνση των ανθρώπων.

Ως προς τη βελτίωση της νοητικής λειτουργικότητας παρατηρήθηκε ενδεχομένως γνώση αλλά και αυθόρμητη τάση προς την ευχαρίστηση που προκαλούν οι δραστηριότητες που λειτουργούν ενισχυτικά του μυαλού όπως το διάβασμα, το σταυρόλεξο, το θέατρο, ο κινηματογράφος, η κοινωνικοποίηση και γενικότερα οι ανθρώπινες επαφές και συζητήσεις.

Στην ποσοτική ανάλυση σχολιάστηκαν κάποιες πιθανές συχέτισεις ανάμεσα στον τόπο και στη χρήση του ίντερνετ, καθώς και στην εξοικείωση με το κινητό. Οι μεγαλύτεροι άνθρωποι των πόλεων φαίνεται να είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με το ίντερνετ και το κινητό ενώ φάνηκαν να είναι περισσότερο ενημερωμένοι σχετικά με θέματα νοητικής ενδυνάμωσης. Θα πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από κατοίκους αστικών περιοχών. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι περισσότερο οι γυναίκες ενδιαφέρονται για να εξοικειωθούν περισσότερο με τα νεότερα μέσα, αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από γυναίκες.

Η διερεύνηση της σχέσης των ανθρώπων 65+ με τα μέσα επικοινωνίας μέσα από τη διεξαγωγή συνεντεύξεων και χορήγηση ερωτηματολογίων και την ανάλυση των απαντήσεων τους, οδήγησε σε ορισμένα πιθανά συμπεράσματα με κυριότερο τη

σχετική δυσκολία εξοικείωσης τους με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας και κυρίως την αδυναμία να συμβαδίσουν με τους ταχύτατους ρυθμούς εξέλιξης της τεχνολογίας των νεότερων μέσων. Η περαιτέρω ανάλυση και μελέτη των υπό εξέταση ζητημάτων κρίνεται σκόπιμη.

Κριτική της συγκεκριμένης έρευνας - Περιορισμοί

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εκπόνηση της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου και υπόκειται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Επομένως, ο χρονικός αυτός περιορισμός, ενδεχομένως να επηρεάζει και την έκταση ή την εμβάθυνση στην έρευνα. Επιλέον η ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται η συγκεκριμένη εργασία, δηλαδή οι άνθρωποι άνω των 65 ετών και ειδικότερα άνω των 85 ετών (μικρό ποσοστό από τους οποίους απάντησε στα ερωτηματολόγια) δε φαίνεται να είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με την τεχνολογία και με τη χορήγηση ερωτηματολογίων γενικότερα. Για την πληρέστερη διεξαγωγή της έρευνας θα μπορούσαν να είχαν απαντηθεί περισσότερα ερωτηματολόγια τόσο σε επαρχιακές πόλεις όσο και σε αστικά κέντρα. Περισσότεροι άνθρωποι 85 + και περισσότεροι άνδρες θα βοηθούσε ενδεχομένως στην ορθή διεξαγωγή συμπερασμάτων καθώς τα περισσότερα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από γυναίκες 65-75 τών.

Ωστόσο δεδομένων των συνθηκών, τα 100 ερωτηματολόγια που συγκεντρώθηκαν μπορούν να αποτελέσουν ικανοποιητικό από αριθμητική άποψη δείγμα και η επιπλέον διεξαγωγή πέντε συνεντεύξεων λειτούργησε ενισχυτικά. Τρεις γυναίκες και δύο άντρες, ηλικίας 89 και 72 ετών οι άνδρες και 63, 72 και 82 οι γυναίκες, από τις απαντήσεις των οποίων εμπλουτίστηκαν οι αριθμητικές απαντήσεις των ερωτηματολογίων. Ως προς τη μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκαν έγκριτες μέθοδοι ανάλυσης των δεδομένων ώστε να εξασφαλιστεί τόσο η εγκυρότητα όσο και η αξιοπιστία των συμπερασμάτων. Ως προς την τυχαιότητα του δείγματος, η μεταφόρτωση των ερωτηματολογίων στο διαδίκτυο συνέβαλε καθοριστικά. Η συνάφεια των αποτελεσμάτων ανάμεσα στις δύο διαφορετικές αναλύσεις των δεδομένων (ποσοτική και ποιοτική) ενδυναμώνει τα αποτελέσματα στα οποία οδήγησε η συγκεκριμένη μελέτη.

Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία προσπάθησε να διερευνήσει τη σχέση των ηλικιωμένων ανθρώπων (65+) με τα μέσα επικοινωνίας και το βαθμό εξοικείωσης τους με τα νεότερα μέσα επικοινωνίας. Μέσα από μια σειρά ερωτημάτων που γεννήθηκαν με γνώμονα τα βασικά ερωτήματα της έρευνας και με τη βοήθεια της βιβλιογραφικής επισκόπησης διαμορφώθηκαν ερωτηματολόγια τα οποία απαντήθηκαν από 100 ανθρώπους 65 ετών και άνω. Ακολούθησε διεξαγωγή πέντε συνολικά συνεντεύξεων σε ανθρώπους άνω των 60 ετών.

Στην προσωπική ζωή των ηλικιωμένων, όπως φάνηκε από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, υπάρχουν ενδείξεις ότι αυξάνεται η χρήση του διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών αλλά ταυτόχρονα αυξάνεται σταδιακά σε ένα βαθμό και η χρήση του ως μεθόδου για τη δημιουργία και διατήρηση της κοινωνικής επαφής, με αποτέλεσμα να μειώνεται η αίσθηση της μοναξιάς. Στα κύρια μειονεκτήματα σε γενικές γραμμές συγκαταλλέγονται η πιθανότητα υιοθέτησης επιβλαβών πληροφοριών, η βλαβερή συμπεριφορά άλλων χρηστών και η κατάχρηση προσωπικών πληροφοριών.

Μέσα από τις αναλύσεις των δεδομένων φάνηκε ότι οι ηλικιωμένοι άνθρωποι δεν εξοικειώνονται ιδιαίτερα εύκολα με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας και δυσκολεύονται να συμβαδίσουν με τους ταχύτατους ρυθμούς με τους οποίους εξελίσσεται η τεχνολογία. Δύσπιστοι παρουσιάζονται γενικότερα απέναντι στα μέσα επικοινωνίας και ειδικότερα σε ό, τι αφορά στις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας. Προτιμούν περισσότερο τα παραδοσιακά μέσα για την ψυχαγωγία τους, ενώ παρατηρήθηκε ενδιαφέρον ως προς την εξοικείωση τους με τη βοήθεια της εκπαίδευσης από ειδικούς και το διαδίκτυο φαίνεται ότι σταδιακά αρχίζει να «εισβάλλει» στη ζωή τους. Οι άνθρωποι αυτών των ηλικιών, τείνουν να προτιμούν τις δραστηριότητες που τους προκαλούν ευχαρίστηση προκειμένου να βελτιώσουν τη νοητική τους δραστηριότητα, και φάνηκε επιτακτική η ανάγκη για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία στην «παραδοσιακή» της μορφή.

Θα μπορούσε να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη η μελέτη των πιθανών αιτιών για τη στάση τους απέναντι στις νέες τεχνολογίες ενώ ήδη φάνηκε ότι οι νεότεροι δεν έχουν τον χρόνο για να βοηθήσουν, η εκπαίδευση και τα σχετικά κρατικά σεμινάρια παρουσιάζονται ελλιπή, ενώ η αίσθηση ότι δεν απομένει πολύς χρόνος για ανθρώπινη επαφή, είναι οι λόγοι που φάνηκαν να επηρεάζουν την εξοικείωση τους με τις νέες τεχνολογίες, οι οποίες πιθανότατα να μπορούσαν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμες για τους ανθρώπους αυτών των ηλικιών, όπως επισημάνθηκε από τους ίδιους.

Καθε εποχή έχει και τα δικά της «νεότερα μέσα» και οι άνθρωποι καλούνται να προσαρμοστούν στην αλλαγή των συνθηκών, να αφουγκραστούν και να συμβαδίσουν με τις νεότερες τεχνολογικές τάσεις. Οι ταχύτατοι ρυθμοί εξέλιξης όμως και προόδου της τεχνολογίας οδηγούν σε έναν άνισο ενδεχομένως αγώνα δρόμου, όπου οι άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών φαίνονται να δυσκολεύονται να ακολουθήσουν. Η συμβολή ωστόσο της τεχνολογίας στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής είναι καθοριστική και αδιαμφισβήτητη. Το συγκεκριμένο ζήτημα χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, ώστε να διαλευκανθούν τα πιθανά αίτια που καθιστούν τους ηλικιωμένους περισσότερο δύσπιστους με τις νεότερες τεχνολογίες επικοινωνίας και δύσκολη την προσαρμογή τους στην πραγματικότητα των νέων τεχνολογιών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Δαρδαβέσης, Θεόδωρος. (1999) «Εισαγωγικά στοιχεία γηριατρικής και γεροντολογίας» στο Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Αναστασία. (επίμ.) Θέματα Γηροψυχολογίας και Γεροντολογίας, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Καϊτατζή - Γουίτλοκ, Σοφία. (2012) *Επικοινωνία : Θεωρία στην πράξη*. Αθήνα : Εκδόσεις Λιβάνη

Κίτλερ, Φρίντριχ. (2005) *Γραμμόφωνο Κινηματογράφος Γραφομηχανή*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος

Κίτλερ, Φρίντριχ. (2017) «Ο κόσμος του συμβολικού - ένας κόσμος της μηχανής» σε *Ράπτης, Χάρης και Καββαθάς, Διονύσης* (επιμ.) Περιοδικό "Αλήθεια", τεύχος 9. Μτφρ. Ράπτης, Χάρης

Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Αναστασία. (1999) «Γήρας και Υγεία» στο Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (επιμ.) *Θέματα Γηροψυχολογίας και Γεροντολογίας*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα

Μαγνήσαλης Γ, Κώστας. (2001) *Δημόσιες σχέσεις του Δημοσιογράφου*. Αθήνα : Εκδόσεις Interbooks

Μακλούαν, Μάρσαλ. (1990) *Media. Οι προεκτάσεις του ανθρώπου*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος

Μπαρμπιέ, Φ. και Λαβενίρ Κ. (1999) *Ιστορία των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Από τον Ντιντερό στο ίντερνετ*. Αθήνα : Εκδόσεις Δρομέας

Νταν, Ρόμπερτ. (1989) «Τηλεόραση, Κατανάλωση και η εμπορευματική μορφή» στο Μαρία Κομνηνού & Χρήστος Λυριντζής (επιμ.) *Κοινωνία Εξουσία & Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Παπαστάμου, Στάμος. (2011) *Ψυχολογιοποίηση. Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής*. Αθήνα : Εκδόσεις πεδίο

Παπαστάμου, Στάμος. (2006) *Κοινωνική Ψυχολογία των Μ.Μ.Ε.* Αθήνα : Έλληνικά Γράμματα

Ρήγου, Μαρίνα. (2014) *Από την ψηφιακή επανάσταση στην ψηφιακή επιτήρηση. Νέα μέσα, δημοσιότητα και πολιτική.* Αθήνα : Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

Σταλίκας, Αναστάσιος. (2005) *Μέθοδοι έρευνας στην Ψυχολογία.* Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα

Φρόνυτ, Σίγκμουντ. (1977) *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του Εγώ.* Αθήνα : Εκδόσεις Επίκουρος

Χρηστάκης, Νικόλας. (2016) *Ψυχοκοινωνιολογία των Μαζικών Επικοινωνιών.* Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg

Boorstin J. Daniel. (1991) «Από τη συλλογή ειδήσεων στην κατασκευή ειδήσεων : Ένας κατακλυσμός ψευδογεγονότων» στο Λιβιεράτος, Κώστας & Φραγκούλης, Τάκης (επιμ.) *Το μήνυμα του Μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Cooley H, Charles. (1991) «Η σημασία της επικοινωνίας» στο Λιβιεράτος, Κώστας & Φραγκούλης, Τάκης (επιμ.) *Το μήνυμα του Μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Eco, Umberto. (1991) «Το ευμετάβλητο των ερμηνειών» στο Λιβιεράτος, Κώστας & Φραγκούλης, Τάκης (επιμ.) *Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Jeanneney, Jean- Noel. (1999) *Η ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Από την εμφάνιση τους ως τις μέρες μας.* Αθήνα : Εκδόσεις Παπαδήμα

Mason, Jennifer. (2011) *Θεωρία και έρευνα στην κοινωνιολογία.* Αθήνα : Εκδόσεις Πεδίο

Metz, Christian. (1993) *Ψυχανάλυση και κινηματογράφος. Το Φαντασιακό Σημαίνον.* Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον

Park E, Robert. (1991) «Σκέψεις για την επικοινωνία και την κουλτούρα» στο Λιβιεράτος, Κώστας & Φραγκούλης, Τάκης (επιμ.) *Το μήνυμα του Μέσου*. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας. Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Ξενόγλωσση

Brann, V. & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Robson, C. (2000). *Real World Research*. Blackwell Publishing Ltd.

Διαδικτυακές πηγές

AGE - the European Older People's Platform (2008). *Media literacy, digital exclusion and older people*. Ανακτήθηκε στις 10/4/2018 από:

<https://es.scribd.com/document/338971720/Media-literacy-digital-exclusion-and-older-people>

Behavioral Risk Factor Surveillance System (2014) Questionnaire. Atlanta, GA: US Department of Health and Human Services. Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/1/2018

από : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4224211/>

Corder, G.W. & Foreman, D.I. (2014). *Nonparametric Statistics: A Step-by-Step Approach*. Wiley, New York. Ημερομηνία πρόσβασης στις 6/3/2018 από:

http://gtu.ge/AgroLib/0696207_2982C_corder_g_w_foreman_d_i_nonparametric_statistic.pdf

Giles, D. (2003). *Media Psychology book*. New Jersey: Lawrence Erlbaum

Associates, Inc. Ημερομηνία πρόσβασης στις 17/2/2018 από :

https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=FdaRAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=media+psychology+book&ots=XUgICOhyOA&sig=H0kf5rSPAFllDu6y5gp1HmMhkfo&redir_esc=y#v=onepage&q=media%20psychology%20book&f=false

International Federation on Ageing (2012). Rights for older persons: *The Time Has Come. Global Ageing: Issues & Action*, Vol. 8 No 1: Ημερομηνία πρόσβασης στις 11/2/2018 από : <https://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/global-ageing/8.1/8.1.full.pdf>

Leist, A. K. (2013). *Social Media Use of Older Adults: A Mini-Review*. Journal of Gerontology: Regenerative and Technological Section, 59(1), 378-384. Ημερομηνία πρόσβασης στις 25/4/2018 από : <https://pdfs.semanticscholar.org/206d/ed5bdcbb66f85e7f0d3527a305aa0723db61.pdf>

Μαραγκού, Ελβίνα. (2015). *Η σχέση του facebook ως σελίδας κοινωνικής δικτύωσης με το αίσθημα μοναξιάς και την αυτοεκτίμηση*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/17038>

Robson, C. (2000). *Real World Research*. Blackwell Publishing Ltd.

https://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/PSY401/um/Robson2nd_kap3.pdf

Πατσή, Σταματία. (2013). *Η χρήση της τεχνολογίας από τους ηλικιωμένους της περιφέρειας Θεσσαλίας και οι στάσεις και απόψεις για το Σύστημα Υγείας τους*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ημερομηνία πρόσβασης στις 10/1/2018 από :

<http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/44065/11982.pdf?sequence=1>

Rutledge, P. (2010). *What is Media Psychology*. Media Psychology Research Center:
Ημερομηνία πρόσβασης στις 21/3/2018 από : <http://mprcenter.org/>

Tsolaki, M., Poptsi., E., Aggogiatou, C., Markou, N., Zafeiropoulos, S., Kounti, F. (2017). Computer-Based Cognitive Training Versus Paper and Pencil Training: Which is more Effective? A randomized Controlled Trial in People with Mild Cognitive Impairment. *JSM Alzheimer Disease and Related Dementia*, 4(1), 1-7.
Ημερομηνία πρόσβασης στις 9/4/2018 από :
<https://www.jscimedcentral.com/AlzheimersDisease/alzheimersdisease-4-1032.pdf>

Τσιώλης, Γεώργιος. (2015) Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Ημερομηνία πρόσβασης στις 4/5/2018 από :
https://www.researchgate.net/profile/Giorgos_Tsiolis/publication/296014223_Analyse_poiotikon_dedomenon_dilemmata_dynatotetes_diadikasies/links/57336cc108aea45ee838f602/Analyse-poiotikon-dedomenon-dilemmata-dynatotetes-diadikasies.pdf

World Health Organization (2002), “Active ageing: a policy framework”:
Ημερομηνία πρόσβασης στις 11/4/2018 από :
[https://scholar.google.gr/scholar?q=World+Health+Organization+\(2002\),+%E2%80%9CActive+ageing:+a+policy+framework%E2%80%9D:&hl=el&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.gr/scholar?q=World+Health+Organization+(2002),+%E2%80%9CActive+ageing:+a+policy+framework%E2%80%9D:&hl=el&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar)
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1

The Oxford handbook of Media Psychology, (2014): Ημερομηνία πρόσβασης στις 9/4/2018 από:
<https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=NB7YNxOVRjgC&oi=fnd&pg=PP2&dq=the+oxford+handbook+of+media+psychology&ots=W220qa2x1B&sig=nt1j8ocxC>

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο εξυπηρετεί αποκλειστικά ερευνητικούς σκοπούς και χορηγείται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας (Π.Μ.Σ στο Πάντειο Πανεπιστήμιο). Τα δεδομένα που συλλέγονται είναι ανώνυμα. Παρακαλώ απαντήστε με ειλικρίνεια στις ερωτήσεις. Ποια Μέσα Επικοινωνίας χρησιμοποιούν περισσότερο οι άνθρωποι άνω των 65 ετών, με ποιο τρόπο και σε τι βαθμό είναι μερικά από τα ερωτήματα που επιθυμούμε να απαντηθούν, έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα για το ποια θα μπορούσε να είναι η συμβολή των Μέσων Επικοινωνίας στη βελτίωση της καθημερινότητας των ανθρώπων (65+).

1. Φύλο: Άνδρας ☐ 1 Γυναίκα ☐ 2

2. Ηλικία:

1	2	3
65-75 ετών	76-85 ετών	85 ετών και πάνω

3. Τόπος διαμονής : Αστική περιοχή ☐ 1 Αγροτική περιοχή ☐ 2

4. Έχετε πάει σχολείο για:

1	2	3	4
Δεν έχω πάει σχολείο	0-9 χρόνια	10-12 χρόνια	13 χρόνια και πάνω/ ΑΕΙ-ΤΕΙ

5. Επαγγελματική κατάσταση :

1	2	3
Συνταξιούχος Δημοσίου	Συνταξιούχος Ιδιωτικού	Εν ενεργεία

6. Οικογενειακή κατάσταση :

1	2	3	4
Έγγαμος/η	Άγαμος/η	Διαζευγμένος/η	Χήρος/α

7. Αριθμός παιδιών :

1	2	3	4	5	6	7
κανένα	ένα	δύο	τρία	τέσσερα	πέντε	Παραπάνω από πέντε

8. Πιστεύετε ότι διευκολύνεται η επικοινωνία σας με τους οικείους σας με τη χρήση της τεχνολογίας γενικότερα;

1	2
Ναι	Όχι

9. Πόσο σημαντική είναι για εσάς η επικοινωνία με τους οικείους σας;

1	2	3	4	
Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

10. Οι συναναστροφές με του οικείους (φίλους και συγγενείς) σας, παραμένουν στο ίδιο επίπεδο με το παρελθόν;

1	2	3
Έχουν μειωθεί	Στο ίδιο επίπεδο	Έχουν αυξηθεί

11. Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχέση σας με τις Τεχνολογίες Επικοινωνίας γενικότερα;

1	2	3
---	---	---

Κακή	Μέτρια	Καλή
------	--------	------

12.

α) Διαθέτετε ηλεκτρονικό υπολογιστή ;

1	2
Ναι	Όχι

β) Αν διαθέτετε, πως θα χαρακτηρίζατε τις γνώσεις σας σχετικά με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή;

1	2	3
Κακή	Μέτρια	Καλή

13. Χρησιμοποιείτε σταθερό τηλέφωνο;

1	2
Ναι	Όχι

14.

α) Χρησιμοποιείτε κινητό τηλέφωνο;

1	2
Ναι	όχι

β) Αν ναι, με ποιον τρόπο αξιοποιείτε το κινητό τηλέφωνο;

1	2	3
Συνομιλία	Αποστολή μηνυμάτων	Χρήση σελίδων κοινωνικής δικτύωσης

15. Ποια Μέσα «Μαζικής» Επικοινωνίας και Ενημέρωσης χρησιμοποιείτε περισσότερο :

α) Ποια από τα παρακάτω «Παραδοσιακά Μέσα» Μαζικής Επικοινωνίας κυρίως :

1	2	3	4
Τηλεόραση	Ραδιόφωνο	Εφημερίδα	κανένα

β) Για ποιο λόγο χρησιμοποιείτε τα «Παραδοσιακά Μέσα» κυρίως :

1	2	3
Ενημέρωση	Ψυχαγωγία	Και τα δύο

16.

α) Ποια από τα παρακάτω ονομαζόμενα «Νέα Μέσα» χρησιμοποιείτε:

1	2	3	4	5	6	7
Διαδίκτυο (internet)	Ηλεκτρονική εφημερίδα / blogs	Facebook	Instagram	linkedin	Twitter	Κανένα

β) (Αν χρησιμοποιείτε κάποιο από τα «Νέα Μέσα») Για ποιο λόγο κυρίως :

1	2	3	4
Ενημέρωση	Ψυχαγωγία	Κοινωνική δικτύωση	Και τα τρία

17. (Αν χρησιμοποιείτε κάποιο από τα «Νέα Μέσα») ποια ήταν η πηγή
πληροφόρησης για τη χρήση τους;

1	2	3	4
Φίλοι/Συγγενείς	Συνάδελφοι	Σεμινάριο/Εκπαίδευση	Μόνοι σας

18. Πόσο χρόνο αφιερώνετε καθημερινά κατά μέσο όρο :

α) Πόσο στα «Παραδοσιακά Μέσα» :

1	2	3	4
30 λεπτά-1 ώρα	2-4 ώρες	4-6 ώρες	Παραπάνω από 6 ώρες

β)Πόσο στα «Νέα Μέσα» :

1	2	3	4
30 λεπτά-1 ώρα	2-4 ώρες	4-6 ώρες	Παραπάνω από 6 ώρες

19. Πόσο πιστεύετε πως έχει αλλάξει η καθημερινότητά σας με τη χρήση των
«Νέων Μέσων» και Τεχνολογιών που έχουν εμφανιστεί στη ζωή μας;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

20. Κατά τη γνώμη σας, με ποιον τρόπο επηρεάζει τον τρόπο ζωής η χρήση των
«Νέων Μέσων» Επικοινωνίας :

1	2	3
Θετικά	Αρνητικά	Ουδέτερα

21.

α) Θα σας ενδιέφερε να εξοικειωθείτε περισσότερο με τη χρήση των «Νέων Μέσων»;

1	2	3
Ναι	Όχι	Δε με απασχολεί

β) Αν ναι, με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι μπορείτε να εξοικειωθείτε περισσότερο;

1	2	3
Εκπαίδευση από ειδικούς	Μόνος μου	Βοήθεια από γνωστό

22. Αν δεν έχετε χρησιμοποιήσει καθόλου κανένα από τα ονομαζόμενα «Νέα Μέσα» για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό ;

1	2	3
Δε με απασχολεί	Δεν τα χρειάζομαι	Δε γνωρίζω με ποιον τρόπο

23. Ποια μέσα θεωρείτε περισσότερο αξιόπιστα για την ενημέρωση σας :

1	2
«Παραδοσιακά Μέσα»	«Νέα Μέσα»

24. Γνωρίζετε τα προγράμματα «ενδυνάμωσης του μυαλού» (ασκήσεις και ερωτήσεις μνήμης, προσοχής, λόγου) μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή;

1	2
Ναι	Όχι

25. Γνωρίζετε ότι οι ασκήσεις και ερωτήσεις (μνήμης, προσοχής, λόγου) συμβάλλουν θετικά στην καλύτερη λειτουργία του μυαλού;

1	2
Ναι	Όχι